

BESZÉDEK.

1926—1927.

TÓTH KÁROLY.

SZEGED, 1927.

BESSZÉDEK.

1926-1927.

TB 19245

T 7614

TÁRGYMUTATÓ.

I.

Ünnepi beszédek.

	Lap
1. Rectori székfoglalóbeszéd. Plósz Sándor emlékezete	7
2. Az Egyetem alapkövének letétele	16
3. Gróf Klebelsberg Kunó honoris causa doktorrá avatása	19
4. A „Széphalom“ megszületése	23
5. Az Egyetem alapító király, I. Ferencz József emlékezete	27
6. A Kormányzó névünnepén, az ifjúsághoz	29
7. Tóth Lajos államtitkár koporsója fölött	31
8. Hódmezővásárhely közönségéhez	33
9. Március 15-én	37
10. Az olasz útvjáról visszatért Gróf Klebelsberg Kunó üdvözlése	41
11. József királyi herceg üdvözlése a „Hungária“ diszgyűlésén	43
12. A nők felvétele az Egyetemre	46
13. Riegler Gusztáv üdvözlése	49
14. A Verböczy bajtársi egyesület serleg avatása	51
15. A magyar Egyetemek professzorainak köszöntése	54
16. Glattfelder Gyula csanádi püspök üdvözlése	57
17. A Kormányzó üdvözlése a magyarországi egyetemek tanárainak összejövetelén	58
18. Julien Luchaiet üdvözlése	60
19. A nemzetközi Diák kongresszus megnyitása	62

II.

Doctoravató beszédek.

1. Az első avatás	67
2. Spengler jóslata : a Keresztén-germán kultúra bukása	69
3. A nemzeti lélek harmoniája	71
4. Az egyetemes és az egyéni eszme örökös küzdelme	73
5. A magyar irredenta	75
6. Báró Baldácsi Antal példája	77
7. Trianon évfordulóján : Revans	79

8. A múlt megbecsülése	81
9. Decentralisatio	83
10. Az emberi akarat ereje	85
11. Az Egyetem suverenitása	87
12. Tóth Lajos államtitkár emlékezete	89
13. Karácsony	91
14. A bölcelet és a hit	93
15. Szeged és Kolozsvár	95
16. Optimizmus	97
17. Szellemi proletáriátus	98
18. A szegedi árvíz	100
19. Március idusa	103
20. Beethoven emlékezete	105
21. A Kolozsvári utolsó avatás	107
22. Husvét	109
23. Útravalók	111
24. Tanácsok	113
25. A hősi halottak emlékezete	114
26. Az egyetemközi összejövétel	115
27. Intelmek	117
28. A szellemi proletáriátus. II.	119
29. A külföld megismerése	121

III.

Felsőházi beszédek.

1. Az Egyetem felsőházi tagválasztó ülésén elmondott program	125
2. A Felsőház Közoktatásügyi bizottságában, a cultus javaslatok tárgyalásakor	143
3. A külföldi magyar intézetekről és a magas műveltség célját szolgáló ösztöndíjakról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor	151
4. A „Tótágas“ című darab ügyében. Napirend előtti felszólalás	159
5. Az 1927/28. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor	167

Plósz Sándor emlékeztető

Rektori esküfogadás beszéde

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Uzen tisztelt Ünneplő Közönség!

Amidőn a Felsőoktatási Tanács elnökének, Dr. Károlyi

Sándor úrnak meghívására, a Magyar Tudományos Akadémia

elkísérelésével, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

I.

ÜNNEPI BESZÉDEK.

Dr. Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Károlyi Sándor úr, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Dr.

Plósz Sándor emlékezete.

Rektori székfoglaló beszéd.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Igen tisztelt Ünneplő Közönség!

Amidőn a Ferencz József Tudományegyetem Rectori székét most ünnepélyesen elfoglalom, hálás köszönetet mondok a bizalomért, amellyel engem az Egyetem kitiüntetni kegyes volt. Ígérem, hogy csekély erőim összességét az Egyetem objectiv érdekeinek szolgálatába fogom állítani és ígérem, hogy — az Egyetem Tanácsának és professzori karának nagyértékű támogatásával, — amelyet legyen szabad ezen alkalommal is tisztelettel kérni — legfőbb törekvésem az lesz, hogy tovább folytassuk a munkát, amelynek alapjait a mult év Rectora és Tanácsa immár lerakta. Érzem a felelősség nagy súlyát ezen ősi intézménnyel szemben, amelynek aulájában most 54 év Rectorai tekintenek le rám, figyelmeztetve a kötelességekre, melyekkel az Alma Maternek tartozom, figyelmeztetve az ősi hagyományokra, melyeket az ő bölcs kormányzatuk fejlesztett ki és amelyek megbecsültté tették ezt az Egyetemet bent és kint egyaránt.

Egyike ezeknek a hagyományoknak az a szokás, hogy amikor az Egyetem kormányzata az új Tanácsnak ünnepélyesen átadatik, akkor a Rector tudományszakának körébe vágó témáról értekezést tart.

Legyen szabad nekem ezen alkalommal az én tudományszakom legkiválóbb magyar művelőjének, *Plósz*

Sándornak, az én nagy tanszéki elődömnek alakja felett meggyújtani az emlékezés fáklyáját. Ezt a mai napot az Ő emlékének áldozni.

Alig mult egy éve, hogy nemes lelkét visszaadta az Úrnak, hogy a farkasréti temetőben a sírnak sötét mélyében tünt el a test, amelylyel az emberi és a tudományos értékek kivételes nagysága volt egybekapcsolva és ime, egy kicsiny mécses máris kigyullad, hogy halovány fényt vessen az ő nagy egyéniségére.

Plósz Sándor 79 évet élt. Ez a hosszú élet tele van sok és nagy küzdelemmel, megpróbáltatással, szenvedéssel, verítékkal. Ám a nagyságnak, a dicsőségnek mindenkor nagy ára is vagyon. Tele van az ő élete sok keserűséggel is, sok elszenvedett igazságtalansággal is. De kivel szemben igazságos az élet? Különösen a legnagyobbak közül.

Ám tele van az ő élete folyása sok, nagy és fényes sikerekkel is.

Egészen fiatalon, 26 éves korában került *a mi Egyetemünkre*, mindjárt az Egyetem alapításának évében, 1872-ben, a polgári törvénykezési jog tanszékére. Az a 9 év, amit Kolozsvárott töltött, nehéz, komoly és eredményes tudományos munkássággal tellett el. Itt rakta le tudományos énjének alapjait. Előttem áll nemes alakja, amint benső barátaival, Concha Gyözővel, a nagy politikussal, és Farkas Lajossal, a mi nagy római jogászunkkal, sétálnak a Szamos partján, a Fellegvár alatt, vitába merülve tudományos problémák és az Egyetem megalapozásának kérdései felett. Tőlünk a budapesti Egyetemre került. Innen, a katedráról hamarosan elszólította a politika. Elfogadja a bajai, a rigyicai, majd a lugosi kéréslet mandátumát. Igazságügyi államtitkár lesz. Széll Kálmán kabinetjében igazságügyi miniszter. Ezt a posztit

megtartja a Héderváry-kabinetben és gróf Tisza István kormányában is. A királyi Felség az I. oszt. vaskorona-renddel, majd a Lipót-renddel tünteti ki. Elnyeri a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot és a főrendiházi örökös tagságot. Amikor a nemzet tulajdonképeni összeomlása kezdődött, az első koalíció uralomra jutásakor, amikor az általa képviselt politika megbukott, 1905-ben visszatér tanszékére, a budapesti Egyetemre, a tudomány tisztja, üdítő, vigasztaló csermelyéhez. Fiatalon lett a Tudományos Akadémia tagja, később osztályelnöke, majd alelnöke. A lipcsei egyetem 400. éves fennállásának emlékünnepe a magyar tudóst díszdoctorává avatja. A világ minden részéből kapja az elismerést. A németek nagy perjogászai Kohler, Wach és a többiek mind a csodálat hangján írnak tudományos fejtegetéseinek mélységéről, törvényalkotó munkásságának különös nagy értékéről. Az általa alkotott pertörvényt a világ legjobb perjogi szabályzatának mondják. A belgák mintául kérik el.

Ezek a külső tünetei az Ő élete folyásának, az Ő élete sikereinek.

De életének belső világa még ragyogóbb, mint amilyenek ezekből a külső tünetekből következtetni lehet.

Jó és igaz ember volt. Meleg, szerető szív. Sohasem felejttem el, amikor egyszer elmentem hozzá, Ménesi-úti villájába, megláttam Plósz Sándort, az ősz, a nagy tudóst, hatalmas kivilágított dolgozó szobájában, — két kicsi unokája ült a térdén, azoknak mesélt. Nem csöngettem, — lassan visszamentem. Kicsi unokáit annyira szerette, hogy lelkét érzékenyen érintette már az is, ha őket valaki, más kicsinyekkel összehasonlította. De nagyon szerette egész családját, hitvesét, gyermekeit, testvéreit. Testvérei maguk is kiváló tudósok. Egyik fivére, *Pál*, vele együtt került Kolozsvárra, a mi Egyetemünkre a biológia tan-

székére. Majd ő is budapesti egyetemi tanár lesz. A Tudományos Akadémia tagja. Kiváló tudós. A magyar tudományos élet, sajnos, már őt is elveszítette. A másik, most egyetlen élő fitestvére, *Béla*, aki kegyes volt ünnepélyünket megjelenésével megtisztelni, éveken át volt a budapesti állatorvosi főiskolának egyik kitűnősége, a sebészeti műtéttan írója, a Szent István Akadémia tagja, tudományos irodalmunk egyik büszkesége. Most a földművelésügyi minisztérium államtitkára.

Ám Plósz Sándor szívjósága nem állott meg a családi körön belül. Állandó közdelemben volt ez, erősen kifejlett jog- és igazságérzetével, úgy a kathedrán, mint a miniszteri székben. Neki fájt, ha valakit a szigorlaton meg kellett buktatni, ha valakit mint miniszter nem tudott kinevezni. Legnagyobb öröme az volt, ha valakivel jól tehetett, ha valakin segíthetett.

Szerette a természetet. Szabad idejét Ménesi-úti kertjében töltötte. Kertészkedett. Büszke volt különösen őszi barack ültetvényeire. Amikor ezek virágos pompában ragyogtak, vitték lelkét a tudomány ismeretlen vidékei felé. Kicsi papírszeletek voltak a zsebében, azokra jegyezte fel gondolatait.

Emberi értékeinél nem kisebbek professzori tulajdonságai. Kötelességtudó, pontos és szigorú tanár volt. Előadásai gondolatokat adtak, gondolatokat termeltek. *Nem tételes anyagot adott elő, nem a paragrafusokat tanította.* A legtöbbet tette, amit tanárember tehet: mélyen és élesen gondolkodni tanított. Vésőt és kalapácsot adott hallgatóinak kezébe, hogy azok maguk tudjanak alkotni. Egyik igen tisztelt professzortársam, a budapesti egyetemen volt tanárom, Polner Ödön, mondotta egyszer nekem: Plósz Sándor előadásai voltak azok, amelyek őt a tudomány szeretetére, a tudományos pályára vitték.

De nagy volt Plósz Sándor, mint politikus, mint miniszter és mint jogalkotó is.

Képviselőházi beszédeit nagy felkészültség, a kérdés teljes ismerete és nagy lelkiismeretesség jellemzik. Kérlelhetetlen ellensége volt a parlamenti obstrukciónak. Erősen konzervatív világnézletű lelke azokban látta a forradalmak gyökerét, nemzetünk pusztulásának kezdetét. Igaz, tántoríthatatlan híve volt az újabb idők legnagyobb magyar államférfiának, gróf Tisza Istvánnak.

Mint igazságügyi államtitkár és mint igazságügy-miniszter, rajongója volt a bírói függetlenségnek, előmozdítója a bírák státusa emelésének. Ellenezte, hogy a bírói hatáskörbe oda nem való kérdések eldöntése — politikai és más kérdések becsempésztessenek, mondván: ezzel a módszerrel nem ezeknek a kérdéseknek objektív eldöntése, de a bíróság tekintélyének aláásása történik. Minden alkalmat megragadott, hogy rámutasson arra a disparitásra, melyben a mi bíróságaink a nyugati államok bíróságaival, különösképen az angol bíróságokkal szemben állanak, szorgalmazván a bírák helyzetének javítását.

Mint kodifikátor: 200 évig tartott küzdelem után megalkotta a perjogi reformmozgalmak zárókövét, mai perjogi kodexünket. Megalkotta ezt a törvényt az anyagi igazság keresésének jegyében. Felépítve azt a szóbeliség a közvetlenség és nyilvánosság nagy elvein. Biztosította a bíróság pervezetési jogát. Megadta a bíróságnak a bizonyítékok szabad mérlegelésének hatalmát. Kimondotta a perben az igazmondás kötelességét. A törvény amit alkotott, nagy szociális érzéktől van áthatva. A kis existenciákat, az adósokat, az alpereseket, a végrehajtást szenvedőket védi, kíméli. Ő léptette életbe a bünvádi perrendtartást, alkotta meg az uzsoratórvény novelláját. Ő készítette a sommás törvényünket.

A legnagyobb azonban mégis csak mint tudós volt Plósz Sándor. Csodálatos mélységekbe tudott elmerülni, magasságokba emelkedni. A tudománynak végső célját az általánosításban látta. Tudományos nagyságát misem mutatja jobban, mint annak hangsúlyozása, hogy a tudományos igazságokat *csak keresni lehet*, hogy nincsen mérce, amelyen a tudományos eredmények értékét autentikusan lemérni tudnók. A nagy skót historikusnak álláspontját osztotta: örülünk, ha a bizonytalanságnak tengerében találunk egy-két pilotát, amelyben megfogózhatunk. Mutatja tudományos nagyságát az is, hogy tudta *eldobni* az általa megállapított tudományos tételeket, ha meggyőződött, vagy meggyőzetett más irányban. Élete végéig tanult. 78 éves korában tanult meg angolul, hogy az angol és amerikai forrásokat eredetben olvashassa.

Messze vezetne tudományos munkáit mind felsorolni, tudományos eredményeit felfedni, értékelni.

Tudományos egyénisége egész nagyságában bontakozott ki már első munkájában, amelynek címe: „*Adalékok a kereseti jog elméletéhez*“. Különös érdekessége ennek a műnek, hogy az abban lefektetett perjogi alaptételek egyikét-másikat ugyanakkor egy nagy német perjogász: Degenkolb is felfedte. Plósz munkája magyar nyelven korábban jelent meg, mint Degenkolbé. Német nyelven későbbben. A világirodalom ezért az elsőbbséget egyik-másik kérdésben, sajnos, Degenkolbnek adja.

Ebben a munkájában fejt ki Plósz Sándor a per fogalmára, annak belső természetére vonatkozó, ma már általánosan elfogadott alaptételeket.

Nevezetesen, hogy *a per jogviszony*. És pedig *közjogi* természetű jogviszony. Közelebről, hogy *előrehaladó* jellegű jogviszony. Következőleg a perbeli *tényálladék*, amelyből a pertörvény értelmében a viszony felfakad,

egy összetett tényálladék. Respektive *successiv* tényálladék. A *per* olyan, mint egy *élő szervezet*: van embryonalis szaka. Van születése. Élete, érdemleges szaka. És van a pernek halála. *Lis moritur*.

A *kereseti jog* a magánjogtól külön létező alanyi közjog, amelynek hitelezője a magánjogában sértett fél, adósa az állam. A *kereset* jogállítás. A *kifogás* is az. Állítás a *tagadás* is. Valamely tény meg nem történtének állítása. Tényelődás, tényállítás a *beismerés* is. A *per* a felperes jogállításával és az alperes tagadásával, vagy kifogásával van megalapítva. A *litis contestatio*, a per-alapítás egy *új obligatio*, amelyből az alanyi perjogok és az alanyi perkötelelességek fakadnak fel. Ennek az obligationak *tárgya* a sértett magánjog. A perben ezért a jogosítványoknak és kötelezettségeknek *két nagy csoportja szerepel*. Az egyik a perjogoknak és perkötelezettségeknek, a másik a magánjogoknak és a magánjogi kötelezettségeknek csoportja. Ezen az alapon választja szét a *per* testét: *in jure* és *in iudicio* eljárásra. A per-felvételi tárgyalásra és az érdemleges tárgyalásra.

A *bizonyítás* nem más, mint következtetés. Következtetés tényből tényre és tényből, a törvény alapján jogra. A bizonyítás tárgya nem a tagadott tény, hanem a tagadott *tényállítás*. A bíró a perben nem arról győződik meg, hogy végbementek-e a kérdéses tények, hanem arról, hogy a két fél közül melyik az, akinek a tényre vonatkozó ítélete, állítása igaz.

A mélységekbe száll le a részleteknél is. Így amikor a *törvényes vélelem* és az *időleges igazság* közötti különbséget keresi és arra az eredményre jut, hogy a különbség a kettő között csupán az, hogy míg a törvényes vélelemnél a vélelmező tény az állított ténytől qualitative, — az időleges igazságnál csupán quantitative divergál.

Azaz a jogalkotó a törvényes vélelemnél a bíró elébe állít egy tényt és azt mondja neki, ha ez a tény a per során beigazolást nyer, akkor ebből következtesse egy tényre, amely pedig egészen más, mint ez a vélelmező tény. Amiként van ez a *törvényes szülöttség vélelménél*. Amikor pedig a törvényhozó a bíró elébe állít egy ténydarabot és azt mondja: ha a perben ennek a darabka ténynek a valódiságáról meggyőződte, következtesse arra, hogy a fél által állított egész tényálladék végbement; — akkor a törvényhozó időleges igazságot construál. Amiként van ez az *élveszülöttség kérdésében*.

Hasonló nagy értéket jelentenek a *bizonyítási teherről, a perbeli beismerésről, a semmiség kérdéséről, a per szerkezetéről* írott munkái. Nemkülönb *Tudományos Akadémiai elnöki megnyitó* beszéde.

De nagy elmélyedésről tesznek tanúságot szorosán vett civiljogi munkái is. Különösképen váltójoga. És ezen belül is főként az a rész, ahol a váltói kifogások kérdését szedi szét atomjaira és rostálja a jogi molekulákat. Plósz általában a magyar elme mélységével és a német elme rendszerességével, alaposágával dolgozott, mindig *jog-történelmi és philosophiai* fundamentumokon állva.

Legyen szabad ez alkalommal nekem tartózkodni az ő tudományos megállapításainak kritikájától. Bármennyire növelné is az ő tudományos nagyságának értékét, ha rámutatnék, hogy még ott is, ahol megállapításai kritika tárgyává tétettek, mennyit használt a perjog tudományának, elvezetvén a kutatót eddig ismeretlen utakra. De mert ez a kritikai méltatás, legalább a perjog alaptételeinek ismeretét szükségkép feltételezni, indokoltnak látszik attól most e körben eltekinteni.

Legyen *Plósz Sándornak*, a kolozsvári egyetem által nevelt nagy perjogásznak emléke közöttünk mindenkor

áldott. Legyen forrása új tudományos gondolatoknak, emeltyűje a magyar civiljogi és perjogi tudománynak.

Végezetül legyen szabad azokat, akik a vérség szálaival vannak hozzáfűzve és akik ezen ünnepen, mely az Ő emlékezetének van szentelve, kegyesek voltak minket megtisztelni megjelenésükkel, — legyen szabad a Plósz-családot nekem egyetemünk nevében tiszteletteljesen köszönteni azzal a kérelemmel, hogy ha kimennek Pesten a farkasréti temetőbe, vigyék el ezt a babérágat, amelynek szalagján Kolozsvár színei láthatók, — vigyék el ezt a babérágat az Ő sírjára a mi hálás emlékezetünknek jelképéül. Mondják el Neki, hogy az *Egyetem, amelyen tudományos pályafutását kezdette, kegyelettel, hálával és büszkeséggel gondol Őreá és mindenkor dicsekvéssel fogja őrizni emlékét.*

Most még csak egyet e helyről, az egyetem ifjúságához. Csak annyit: Dolgozzanak, tanuljanak kitartással, kemény igyekezettel. Szenteljék egész tanulmányi idejüket a munkának és csakis a munkának, mert reájuk nagy kötelességek várnak. Nekik kell visszaszerezni azt, amit mi nem tudtunk megtartani. Legyen példaképük Plósz Sándor *a kötelességteljesítésben, a puritán becsületességben, a hazaszeretetben, a nemzet multjának megbecsülésében, a nemzet jövőjébe vetett sziklaszilárd hitben.* Hogyha majd egyszer kitűzzük Kolozsvárott, amelyet Ő úgy szeretett s amelyet úgy siratott, — ha majd egyszer kitűzzük ott a Fellegváron a háromszínű lobogót, legyen akkor elég erő azt, amit visszaszereztünk, megtartani és egészben magyarrá összeforrasztani.

A magyar királyi Ferenc József-Tudományegyetem alapkövetéti ünnepén.

1926 október hó 5-én.

Főméltóságú Kormányzó Úr!
Királyi Fenség!
Kegyelmes Urak!
Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az első szó, amely a változásnak ezen a napján
ajkaimat elhagyja, szálljon az örökkévaló Isten zsámolyához.

A hálaadás alázatos szava ez, amiért az Úr nem
hagyta el a hazáját vesztett *kolozsvári egyetemet*.

És a könyörgés szava ez, amely áldást és kegyelmet
kér a *szegedi* Ferencz József egyetemre.

Micsoda csodálatos, micsoda sajátos ünnep ez a mai!

Vajon: az elmulásnak és a teremtésnek a találkozója
ez? A koporsó feletti gyász és a bölcső feletti öröm
együttes napja ez?

Nem az!

A mai nap egy új frigykötésnek az ünnepe.

A tűzhelyét, otthonát, mindenét vesztett Egyetem a
mai napon új frigyre lép.

És valamiképen a második esküvőjét tartó hitvesnek,
nekünk is felszakad most szívünk mélyéből — félve, resz-
ketve a kérdés: Erdélynek a lelke mit érez most vajon?

Én tudom mit érez. Itt suttogják a Tiszának előttünk
folyó habjai, a Szamosnak, Marosnak vízcseppjei, szé-

kelyeknek, erdélyi magyaroknak könnyei. Azt suttogják a habok nekünk, kolozsvári egyetemnek: Te csak élj tovább, neveld a haza gyermekeit ezután is hitben, tudományban, hazafiságban. És még azt is suttogják a habok, csendesen, lassan, hogy ne hallja senki más: Kolozsvár üzeni: Ne felejtsetek el engemet!

És mi válaszolunk: A falakba, amelyeken az új tűzhely felépül, kín, keserűség és könnyek vannak beépítve. A megaláztatás kínja. A számkivetés keserve. A bujdosás könnyei.

De bele van építve ezekbe a falakba: a nemzet jövőjébe vetett sziklaszilárd hit és az élniakarás lángja is.

Hallgassátok majd csendes kövek itt, a Tisza partján, sötét éjjeleken a Szamos, a Maros vízcseppjeinek zúgását és feleljetek. Izenjétek a keletre szálló felhőktől az ott maradt testvéreknek. Izenjétek meg azt is, — amit nekünk most nem szabad elmondani.

És most — a múltnak emlékei fájó, marcangoló érzései után, — immár a szegedi Egyetem nevében, az örvendezés hangján fordulok a jelen és a jövő felé. Fordulok azokhoz, akik az Úr akaratát e földön életre hívták.

Hódolattal és mély tisztelettel fordulok Magyarország Kormányzójához, a nemzeti kultúra legfőbb Patronusához, kinek bölcs uralkodása tette lehetővé, hogy Erdély Egyeteme itt tovább folytassa hányatott életét.

Őszinte hálával fordulok a magyar Nemzetgyűléshez, gróf Bethlen István miniszterelnök úrhoz, a királyi kormányhoz, gróf Teleki Pál volt miniszterelnök úrhoz és különösképen gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter úr Ő Excellentiájához, amely magas tényezők harmonikus együttműködése eredményezte a mai napot.

A mélyen átértett bensőséges köszönet, hála és szeretet szavával fordulok Szeged sz. kir. város közönségé-

hez, amely közönség példátadó nemes áldozatkészsége, életérdekeinek helyes felismerése nélkül ez a mai frigykötés nem következett volna be.

Amely frigykötésen, a mi második esküvőnkön, most itt az Úr színe előtt fogadalmat teszünk: nekünk csak a székhelyünk változott, a lelkünk ugyanaz maradt.

Mi az új tűzhelyen is nevelni fogjuk a haza ifjúságát hitben, tudományban, hazafiságban.

És fogadalmat teszünk: feledni Erdélyt nem fogjuk soha!

„Legyen ez az Egyetem minden időkben *temploma* a tudománynak, *sziklavára* a magyar nemzeti érzésnek, *bizonyága* a feltámadásba vetett hitünknek“.

**Az egyetemépítő miniszternek,
gróf Klebelsberg Kunónak honoris causa doctorrá
avatása.**

1926 október hó 5-én.

Honoris causa Doctor Úr,
Kegyelmes Uram!

Akit a végzet a nemzet életének válságos korszakában állít oly pozícióra, ahol a nemzet létének megmenntésében alkotó munkát végezhet, — azt a legnagyobb emberi feladatra hívta el.

Az ilyen feladat betöltésének nyomán fakad fel a lélekben a horatiusi érzés: „*non omnis moriar*“.

Amidőn Nagyméltóságod Egyetemünket magas látogatásával legutóbb kitüntette, az új egyetemi telepen, rámutatva az épülő falakra, azt mondotta nekünk, mondotta lassan, hogy alig hallhatta valaki: „*ime a vetés amit megmunkáltam, érik, kalászol*“.

Ezeket a szavakat Kegyelmes Uram ez a benső, ez a horatiusi érzés váltotta ki akkor Nagyméltóságod lelkéből.

A mai díszdoctoravató ünnepélyünk tanúságtétel e benső érzés jogossága mellett.

A díszdoctori diploma, amelyet a mi ősi Egyetemünk ma Nagyméltóságodnak mély tisztelettel átadni fog, fennen hirdeti, hogy Nagyméltóságod hatalmas kulturalkotásai a nemzet megújulásának legfőbb pillérei.

Kulturát teremteni, fejleszteni gazdag, virágzó államban a kultuskormány fejének kötelesség. De hatalmas kulturalkötésokat létesíteni egy szegény kifosztott, meggyötört országban, ez a nemzet életerejének leghatalmasabb megnyilatkozása.

Ennek az életerőnek felszínre hozataláért a nemzet géniusza mond most Nagyméltóságodnak Egyetemünk útján köszönetet. Mindezek őszinte átérzését kívánta Egyetemünk Tanácsa külsőleg azzal is kifejezésre hozni, hogy a doctori kézfogás ünnepi actusára lelépett az emelvényről és maga járult új honoris causa doctora elé. Amidőn Nagyméltóságodnak a díszdoctori oklevelet mély tisztelettel átadom, arra kérem az Istent, hogy hosszúra nyúló és boldog élete folyamán adjon Nagyméltóságodnak, az Egyetemünket megmentő és újjáépítő Miniszternek lehetőséget *egész nagy kulturprogrammjának megvalósítására.*

Főméltóságú Kormányzó Úr!

Királyi Fenség!

Kegyelmes Urak!

Igen tisztelt Ünneplő Közönség!

Az Egyetem által adható megtiszteltetésnek a legmagasabb foka az, amikor az Egyetem, *ez az autonom és mindenkitől független testület*, valakit díszdoctorrá avat.

A díszdoctori címet az Egyetemek adományozni szokták vagy olyan férfiaknak, akik az Egyetem fejlesztése körül különös nagy érdemeket szereztek, vagy olyanoknak, akik igazi nagy kutató tudományos munkásságukkal tűnnek ki a tudomány művelői között.

Ez a mai doctoravató ülés *kivétel* a szokással szemben. A mai ülésen az Egyetem olyasvalakinek juttatta a honoris causa doctori címet, *akinél annak mind a két előfeltétele adva van.*

Amidőn Egyetemünk egésze nevében köszönetet mon-
dok Nagyméltóságodnak azokért a fenkölt szavakért, ame-
lyek kíséretében a díszdoctori címet kezünkből átvenni
méltóztatott, — Egyetemi Tanácsunk ünnepi ülését azzal
a hő óhajtással zárom be, hogy nagybányai Horthy
Miklóst, Magyarország Kormányzóját, a magyar nemzeti
kultura legfőbb védelmezőjét az Úristen sokáig éltesse!

A Kormányzó üdvözlése.

Főméltóságú Kormányzó Úr!
Királyi Fenség!
Kegyelmes Urak!
Igen tisztelt Uraim!

A változások végtelenjén egy az, ami emberi és mégis örökkévaló.

Amit nem tud eltemetni a népek vándorlása, elham-
vasztani a forradalmak perzselő tüze, nem tud elborítani
a láva, — és ez az emberi szellem, ezen isteni szikra
productuma: a cultura.

A költő dala, a festő, a szobrász alkotása, a tudós
gondolata felszakítja, legyen bármilyen mély is, a több-
ezeréves földkérget, szétrepeszti a látatömeget és vilá-
gosságra tör. Ezért, aki műveli és hacsak egy kicsiny lé-
péssel is előreviszi a tudományt, aki megteremti, istá-
polja a tudományt művelő intézeteket, — legyen kicsiny,
vagy nagy, biztosítja magának életének, nevének az el
nem múltást.

Ime Erdélyt leszakította a haza testéről a világháború
fergetege.

Ósi magyar institutiói ma mind, mind idegenek.

Egyetlen intézménye van, amely fennmaradt, amely
phönixként elsőnek emelkedett ki a romokból és ez Erdély
Egyeteme.

Az az Egyetem, amelynek első tégláját a nagy király, Hunyadi Mátyás tette le. Majd következtek : a Báthoryak, Bethlenek, Rákócziak, Telekiek. Majd jött a nagy magyar habsburgi király, ami Egyetemünk jóságos alapítója, nevének kegyes adományozója, I. Ferencz József.

És most ime jött, eljött ide személyesen az országnak sok vihar, veszély, nagy fergetegek között is bölcsen és igazságosan kormányzó feje, a magyar nemzeti eszmének megtestesítője, a nemzet kulturális törekvéseinek legfőbb támasza, — eljött nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, eljött az *ottrantói hős*. Az a férfiú, aki ott lent az olasz tengersizorban, a hajóhídon állva, szemben állva a túlerővel, szemben állva a viharral, vésszel, rettenetes lelki erővel nyugalmat parancsolt önmagának és megmentette és békés vizekre vezette hajóhadát. Az a férfiú, aki midőn a nemzet őt az államfői méltóságba emelte, ugyanezzel a lelki erővel, nyugalommal, kötelességgel állotta a nemzet hajóját verdeső vihart, a belső felindulásnak, a külső támadásoknak zivatarát és hat évi kormányzatával megteremtette bent a consolidációt, kifelé biztosította a nemzet megbecsülését, — nyugodtabb vizekre vezette ezt a sokat szenvedett nemzetet.

És ma, hogy áldozzon a tudomány oltárán — eljött ide, letenni az első alapkövet arra a helyre, *ahol a bújdosó egyetem megpihen*. Áldja meg érte a Mindenható Isten.
Éljen a Kormányzó !

A „Széphalom“ bölcsőjénél és keresztelő ünnepélyén.

1926. évi október 30.

Uraim!

„A szegedi írók és egyetemi tanárok elhatározták, hogy Széphalom címmel új folyóiratot indítanak a tudás és szépség kultuszának jegyében. A Széphalom a haladó magyarság önmagára eszmélését kívánja előmozdítani. Filozófiai elmélyülés és idealizmus, európai kultúra és a magyar régiség életrekeltése, modern szellemiség és hagyomány keresés, a tiszta és önmagáért való művészet lebeg cél gyanánt a Széphalom alapítói előtt. Ő és új magyarság szintézise a forradalmak esztétikai anarchiája után: Kazinczy korának klasszicizmusát és magyar célú emberiségét szimbolizálja a Széphalom neve.“

Ennek a fölhívásnak alapján voltam bátor összehívni ezt az értekezletet, itt az egyetem falain belül.

Az egyetem feladata ugyanis művelni a tudományt, előbbre vinni azt kutató munkával, publikálni a kutató munka eredményeit. De feladata az egyetemnek általában előbbre vinni a nemzet kulturáját minden vonatkozásban,

Az első célt az egyetem professorai maguk igyekeznek megvalósítani. Kutató munkásságuk eredményét publikálni hivatott az a folyóirat, amely „Acta scientiarum ac Litterarum“ címen már évek óta hirdeti az itteni tudományos kutatások eredményeit és értékes eszköze a nemzetközi tudományos érintkezésnek is.

A második célt egyetemünk a magyar nemzeti kultúra barátaival, támogatóival és munkásaival együttműködve óhajtja megvalósítani.

Ezt a célt szolgálja a mai értekezlet, amelyen a Széphalom című folyóirat alapkövét kívánjuk letenni. Ez a folyóirat nem óhajt az egyetem hivatalos avagy félhivatalos alkotása lenni. Viszont az egyetem tanárai készséggel hajlandók ezt a folyóiratot minden erejükkel támogatni.

A Széphalom Szegeden fog megjelenni, szegedi írók együttműködésével, de azzal a céllal, hogy legalább is elérje minden más hasontartalmú folyóiratnak a színvonalát.

Egy olyan folyóiratot tervezünk, amely független legyen minden időleges politikai irányzattól. Amely kizárólag a magyar kultúra magasabb érdekeit tartsa szem előtt. Célja legyen a nemzet multjában rejlő nagy értékeket, a hagyományokat felszínre hozni és azokat az új eszmeáramlatokkal harmóniába illesztve tenni a nemzet kulturális életének közös kincsévé. A folyóirat egyaránt kíván a szépirodalom és a tudomány szolgálatában állani. A szerkesztésre Zolnai Béla professzort nyertük meg, a szerkesztő bizottság közreműködésével, amely bizottságnak tagjai: Szalay József, Kolosváry Bálint, Szandtner Pál, Ereky István, Huszti József, Mészöly Gedeon, Tóth Károly, Bibó István.

A Széphalom eddigi munkatársai: Gróf Teleki Pál, Vargha Gyula, Szabolcska Mihály, Kosztolányi Dezső, Móra Ferenc, Zolnai Béla, Huszti József, Juhász Gyula, Reményik Sándor, Oláh Gábor, Mészöly Gedeon, Várkonyi Hildebrand, Vittorio Santoli, Tóth Károly, Balogh Ernő, Szerb Antal, Fodor Aladár, Komjáthy Aladár, Tonelli Sándor, Marót Károly, Monostory Hugó, Hegyi István, Baranyi János, Pukánszky Béla, Balogh József, Husztiné-Révhegyi Rózsi, Garázda Péter, Gelei József, Terescsényi

György, Szalay József, Pérely Imre, Magyary Zoltán, Szabó Lőrincz, Berceli Anzelm Károly, Rédey Tivadar, Gilárty Zoltán, Majthényi György, Palasovszky Béla, Csengery János, Hornyánszky Gyula, Jean Carrère, Faluhelyi Ferenc, Makkai Sándor, Szekfű Gyula, Takács Zoltán, Szigethy Vilmos.

Az új folyóirat címe : programm és egyben szimbólum. Szimbolizálása a gondolatnak, amely nemzetünk európai létét, itteni életét lehetővé tette és amely a jövő biztosításának is alapprincipiuma : a nyugat kulturájának beoltása az ősi magyar fába. A magyar fának sorsa attól függ, hogyan sikerül, milyen hajtásokat hoz, milyen gyümölcsöket terem ez az oltás. Széphalom öreg lakója oltogatta, szemezgette először így a nemzeti kulturának akkor még csenevész fáját. Kazinczy képes volt egymaga megcsinálni a nyelvújítást, megkezdeni az irodalmi ízlés csiszolását, a stílus hajlékonyabbá tételét. Célja volt európai nivóra emelni a magyar irodalmat. Széphalom irodalmi központ. Polémiái, levelezése irányító hatásúak. Levelei pótolták az akkor még hiányzó folyóiratokat, hirlapokat. Kazinczy alapfölfogásában klasszicista. Híve az eszmeiségnek, megveti a realitást. E mellett erős magyar nemzeti érzés vezeti minden lépését. Munkássága hatott Vörösmartyra, Aranyra, Petőfire is. Politikai vonatkozásban Széchenyire is. Mint minden nagy ember élete, az övé is tele van ellentétekkel, tele van küzdelemmel, szenvedéssel, félreismeréssel, üldöztetéssel.

Bécs halálra ítelteti, majd kegyelmet adván neki bebörtönözteti. Végig szenvedte Buda, Spielberg, Kufstein és Munkács börtöneit. A nemzeti föllángolás 1790-ben Zemplén vármegye házának udvarán elégette iratait annak az írónak, akinek egyik fia 49-ben, mint honvéd ezredes, vértanú halált halt, és aki „félszázadig tartotta vállán —

mint Atlasz az eget — a nemzetiség szent ügyét“. És mégis 1790-ben elégették az iratait, mert II. József császár alatt elemi iskolai kerületi felügyelőséget vállalt.

Öreg korában tekintetes nemes Zemplén vármegye napibérese. A vármegye leveles ládáit bújta 17 esztendeig. Kutatta, rendezte a régi írásokat. Tíz garas volt a napibére. Ebből tartotta kilenc gyermekét. Sátoraljaújhelyre 73 éves korában is gyalog járt be a hat kilométerre fekvő Bányácskáról — Széphalomról. Hivatalos szobájában a kályhán melegítette föl magával hozott ételét, sokszor félig főtt burgonyát csupán.

A hálás utókortól 1907-ben kapott szülővárosában Érsemjénben egy kicsiny mellszobrot. A szobor leleplezésén ott volt a debreceni ősi kollégium is. Ekkor láttam Kazinczy Ferenc ősi kúriáját, a szobát, ahol a nagy reformátor született, elhanyagoltan, pizokban, idegen kézen.

Emlékét hirdesse minden időkben ez a folyóirat is, amelyet a Tisza partján, a magyar rónaságon Erdély menekült egyetemének professzorai és Szeged szabad királyi város írói és irodalombarátai hívtak életre, hogy ápolja a múlt értékeit és szolgálja a jövőt. Legyen folyóírata az apáknak és a fiaknak egyképpen. Legyen egyik eszköze a vidék megerősítésének. Nagy nemzeti célunk: a reváns gondolata megvalósításának.

**Istenben boldogult I. Ferencz József apostoli király,
az Egyetem nagynevű alapítójának emlékezetére
halála tizedik évfordulója alkalmából, 1926. évi
november hó 22-én tartott kegyeletes ünnep.**

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Méltóságos Professor Urak!

Egyetemi Ifjúság, Kedves Barátaim!

Igen tisztelt Közönség!

Tíz esztendővel ezelőtt, november hó 21-én, kedden este 6 órakor hagyták el az agg fejedelem ajkait az utolsó szavak: „Aludni akarok. Reggel fél négykor fogok felkelni“. Nyugovóra tért és nem volt több reggele. Kilenc órakor este, megnyíltak az öröklét kapui a magyarok királyának nemes lelke előtt.

Tíz esztendővel ezelőtt, — négy napra rá — a Kapucinusok ősi sírboltjának nehéz tölgyfa ajtaján, hangzott el háromszor egymásután sötéten, tompán a hagyományos kopogtatás.

„Quid petitis“ kérdezte bentről, a zárt ajtók mögül a kapucinus barát.

„A Császári és Apostoli Királyi Felség kíván őseihez bebocsáttatást“.

Néma csend belül.

Jött a második koppanás és rá a kérdés: „Quid petitis“ Mit kívántok?

„A hitnek, a szent hitnek legfőbb világi patronusa előtt nyissátok ki kapucinus barátok a kaput.“

Válasz nem jött erre sem.

„Quid petitis“, — hangzott el a harmadszori kopogtatásra a kérdés.

„Egy elfáradt vándor, egy sokat szenvedett halandó szeretne megpihenni boltíveitek alatt Szent Atyák“.

„Intrate“. Lépjetek be! — hangzott a felelet. És kitérültek a kapucinusok ősi sírboltjának nehéz ajtai — a sírboltnak utolsó lakója előtt.

Ez az elfáradt vándor volt a mi Egyetemünknek kegyes alapítója, nevének adományozója.

1872-ben szentesítette és hirdette ki a törvényt:

Adjuk tudtára mindenkinek, akiket illet: „Kolozsvárrott, a tanszabadság elvének alapján magyar királyi tudományegyetem állíttatik fel.“

Most, amikor egy lustruma immár, hogy nincs többé, aki ezt a törvényt szentesítette, — az Egyetem, amely ime a szabadság elvének alapján állíttatott fel, amely repraesentánsa a tudománynak, amely végső céljaiban csak kereshető, de el nem érhető és amely épen ezért örök, — az Egyetem, mely mindezeknél fogva bírja a tudomány szabadságát és souverainitását, mely nem függ senkitől és semmítől: elsőnek gyűjtja meg a hálaadás, a kegyelet világosságát az Egyetemet alapító nagy király emlékezete felett.

Arcképét Kolozsvár színeivel és a szomorú emlékezés fekete fátyolával fődte és felállította aulájában az Ő ércből kifaragott képmását, hogy itt álljon minden időben emlékeztetni a mi Egyetemünket dicsőséges múltjára és a jövő iránti nagy kötelességekre.

A Kormányzó névünnepének előestéjén, december hó 5-én — az egyetemi ifjúsághoz.

Egyetemi Polgárok!
Kedves Barátaim!

A magyar főiskolák ifjúsága a multban iránytű nélkül élte életét. Nem volt akiért összeségében igazán lelkesedni, a kiért ifjúi lelkének egész hevével rajongani tudott volna!

Ma az összes magyar egyetemek egész ifjúsága egy emberként áll a mögött a férfiu mögött, aki ennek a sorsüldözött nemzetnek véstől vihartól tépett hajóját békés vizekre vezette, — egy emberként áll nagybányai Horthy Miklós Magyarország Kormányzója mögött.

Egy emberként áll, mert lelke megérezte, hogy Ő a magyar ifjúságnak legfőbb védelmezője, törekvéseinek, vágyainak, reményeinek legerősebb támogatója. Hogy az Ő szíve, minden dobbanásával az ifjúságért, a nemzet jövő reménységeiért dobog.

Azért az ifjúságért, melynek szent és nagy feladata lesz visszaszerezni, — visszaszerezni mindenáron és minden módon azt, amit a balszerencse tőlünk elrabolt.

Ennek az útja: Ha az ifjúság törhetlen akarattal őrzi és ápolja magában a megalkuvást nem tűrő nemzeti érzést, a vallásos hitet és az erős akaratot lebírni a szent célért a poklok kapuit is.

Egyetemi Polgárok!

Az igazán nagyok nem a maguk akaratát kényszerítik rá a kormányzottakra.

Igazán nagy az: Aki egy egész nemzet hitét, gondolatát, reménységét érzi, tudja, magában bírja, — és aszerint cselekszik.

Ezt teszi a mi Kormányzó Urunk, ebben van a titka, ebben van a kulcsa az Ő nagyságának, az Ő működése eredményeinek.

Ez az, a mi most az Ő névünnepének előestéjén idehozott titeket is, akik Benne a magatok szent hitét, reménységét, egész lelketeket lájátok megtestesítve, — azért jöttetek ide, hogy ezzel is demonstráljátok, hogy az Ő akarata s minden parancsa a ti lelketek belső sugallata is, — és ha majd jön az igazi, a szent, a nagy parancs, — ha megszólalnak majd a kürtök, ti mentek majd mind Ő utána, — előre.

Egyetemi Polgárok!

A mi gondolatunk egyetemi Tanácsé, professoroké, a mi lelkünk közös a tiétekkel.

Ezért egyetemünk tanácsa, professori kara és ifjúsága együtt egymással összefonva juttatja el hódolatteljes tiszteletét a Főméltóságú Úr elé, köszöntve Őt névünnepén. Kérve a Mindenható Istent, adjon Neki hosszú és boldog életet, — adjon erőt a Benne és Átala megtestesített nemzeti akarat, hit és reménység megvalósítására.

**Gyászbeszéd Tóth Lajos cultusministeri államtitkár
koporsója fölött Budapesten,
1926. évi december hó 17-én.**

Gyászoló Közönség!

Erdély számkivetett egyeteme siratja a férfiút, aki most e koporsóban örök álmát alussza, — siratja a férfiút, aki az egyetemet Kolozsvárott nagygyá tette; bujdosásában is szerette, megbecsülte; itt Magyarországon az életét megmenteni segítette.

A földönfutó kolozsvári egyetem gyászolja orvos-tudományi karának egykori professzorát; — az épülő szegedi egyetem temeti erős támaszát, honoris causa doctorát.

Elhozta ide gyászának jeléül a kegyelet virágaiból font koszorúját, Kolozsvár színeivel ékesítve azt. A koszorú leveleit a három felé tépett magyar folyónak, a Tiszának vizével harmatoztuk be.

És elhoztuk ide a kiüldözött Egyetem menekült ifjúságának koszorúját is. A hála és a szeretet virágaiból kötötték ők azt, a megaláztatásnak, a bujdosásnak könnyeivel locsolták.

Hoztunk egy maroknyi földet is a koporsódra, — alkotó nagy államférfiú. Hoztuk a Tisza partjáról, onnan, ahol a Te munkád eredményeképen a Te kolozsvári egyetemed emelkedik ki most phönixként poraiból. Hoztunk

egy maroknyi földet az iszapból, amelyet Erdély bérceiről sodortak oda a habok.

Nagy Magyarország utolsó nagy államtitkára, Erdély nemzeti kulturájának igaz barátja Isten veled!

Nagy munkádat folytatni fogjuk. Folytatni akarjuk.

Folytatni Szegeden, — és folytatni, ha majd eljön az időnek teljessége, Kolozsvárott is.

Nyugodjál békében. Nyugodjál ebben a tudatban. Ebben a reménységben. Így álmod boldog leszen. Atyái jó barátom Isten veled.

Egyetemünk hálája, szeretete virraszt siri álmod fölött — a nagy találkozásig.

Hódmezővásárhely közönségének üdvözlése az Egyetembarátok Egyesületének közgyűlésén.

1927. évi február hó 19-én.

Méltóságos Polgármester Úr!
Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hálás szívvel köszönöm azokat a meleg üdvözlő szavakat, amelyekkel Méltóságod a mi egyetemünket kitüntetni kegyes volt.

Az Erdélyből Szegedre menekült egyetem nevében tisztelettel köszöntöm Hódmezővásárhely városát, annak közönségét.

A kolozsvári egyetem nevében üdvözlöm Nagy Bercsényi Miklós városát. A legrégebb magyar városok egyikét, azt a várost, melynek múltja Árpádházbeli királyaink idejére nyulik vissza. Itt a Hód-tó partján verte le László királyunk az ellene fellázadt kunokat. A sorsüldözött, a sokat szenvedett egyetem köszönti a multban sok szenvedésen, sok megpróbáltatáson átment azt a várost, amely 17 olyan községből alakult, melyeket a törökök, tatárok, rácok dúlása pusztított el s amelyeknek immár csak a nevük él, e város pusztáinak elnevezésében.

A szegedi egyetem nevében köszöntöm a nagy magyar testvérvárost, amely nagyságra, hatalomra, gazdagságra Szegedhez legközelebb áll, — magyarságát, nemzeti érzését tekintve egyenlő vele. Vásárhelynek 133.000 hold a

határa. Mind kitűnő búzatermő föld. 5000 tanya ékesíti ezt a határt. Mindegyik tanya a magyar érzésnek, a magyar becsületnek, tisztességnek, nehéz munkának otthona.

De minket nemcsak Vásárhely dicsőséges, szenvedés-
teljes múltjának megbecsülése, — jelen nagyságának, hatalmának, becsületes hazafias munkájának értékelése vezetett ide, — de ide hozott az a tudat is, hogy ezzel egyetemünk hivatásának teszünk eleget.

Hölgyeim és Uraim !

Az egyetem föladata általában : szolgálni a tudományt, előbbre vinni azt igazi mély kutató munkássággal. Feladata a tudomány által föltárt eredményeket tovább adni, tanítani. De föladata emellett minden egyetemnek képviselni a legmagasabb fokon a nemzeti gényust. A nemzet eszmei céljainak, szellemi és erkölcsi erőinek összeségét. Élni-akarását. A nemzet kollektív lelkét a legmagasabb fokozatban külső kifejezésre hozni. Reprezentálni a nemzet egész belső világát, a nemzeti kultúra egészét.

Most, amikor a mi nemzetünket rettenetes megpróbáltatás elé állította a sors, nekünk magyar egyetemeknek különös nagy kötelességünk mind a három irányban megfeszített erővel dolgozni. Végezni a tudományos kutatást, hogy megtarthassuk kulturális fölényünket. Nevelni a jövő nemzedéket tudásban, hitben, erős akaratban. Hogy biztosítsuk a jövőt. Fönntartani a tiszta nemzeti öntudatot. Fönntartani és megszilárdítani minden felforgató törekvéssel, minden internationalis velleitással szemben. Hogy megtarthassuk nemzeti sajátosságunkat.

És mireánk Ferencz József Tudományegyetemre mindezek felül még külön nagy kötelességek is várnak.

Kapcsolatosak ezek a mi egyetemünk kettős jellegével.

Mi elsősorban Erdély egyeteme vagyunk Magyar-

honban. A mi egyetemünk Erdély szikláiba bocsátotta bele hajszálygyökereit. A mi lelkünk Erdély hazafiságából, törhetlen, meg nem alkuvó lelkéből táplálkozik. Mi erre büszkék vagyunk. Mi kolozsvári egyetem vagyunk és maradunk itt, amíg Clujban meg nem szűnik a román egyetem.

De mi most szegedi egyetem is vagyunk. És erre épen olyan mértékben büszkék vagyunk. Mint szegedi egyetem mi vagyunk a Nagy Magyar-Alföld, a színtiszta magyarság egyeteme.

Mint Erdély egyeteme hirdetjük a múlt megbecsülését. Fönntartjuk az államegység gondolatát. Hirdetjük azt, hogy lehetett a mappán veres ceruzával akármilyen határokat kirajzolni, lehetett akárhol is határcövekeket felállítani, de egyet nem lehetett és nem lesz lehetséges megcselekedni sohasem: összetörni a magyar jövőbe vetett hitet.

Mint az Alföld egyeteme reprezentáljuk a gondolatot, hogy ennek az országnak elsősorban magyarnak kell lenni. Magyarnak hitben, nemzeti érzésben, őseink minden szent és nagy sajátosságának megőrzésében. Mert elpusztul a nép, amely megtagadja önmagát.

Ezért mi hirdetjük, bele akarjuk vinni a lelkekbe a gondolatot, hogy az Alföldnek nagy magyar városait vidéki kulturcentrumokká kell emelni, hogy így lehetővé váljék azoknak a nagy belső erőknél, melyek a Magyar Alföld népének lelkében elrejtve szunnyadoznak és azoknak a nagy vagyoni erőknél, amelyek sokszor holt erők, kibontakozása, a nemzet javára való fokozott értékesítése.

Hirdetjük ezt szemben igenis Budapesttel. Amely város legyen bármilyen nagy, bármilyen szép, — bármilyen mutatós a külföld előtt, — de amelynek lelke, — mi jól tudjuk, az utóbbi évtizedekben annyira eltávolodott

a magyar nemzet igazi gondolkodásától, annyira materialistává, kozmopolitává lett, hogy egyenesen a nemzet léteire jelent veszedelmet az, ha nem tudunk Budapest mellett megteremteni legalább is hasonló kulturánívón álló, de szintiszta magyar lélekkel, érzéssel, gondolkodással átítatott vidéki kulturcentrumokat, amelyek miként az avarok várgyűrűi legyenék mindig biztos, megvívhatatlan várai a magyar nemzeti létnek.

Nagy Bercsényi Miklós városa, az Alföld egyik legnagyobb és legerősebb szintiszta magyar városa, a maga becsületes munkás magyar lakosságával az elsők között hivatott erre a szerepre. Erre a feladatra elhívni jöttünk mi ide és kérjük e várost, annak lakosságát, fogadjanak minket lelkükbe, fogadjanak azzal a szeretettel, azzal a megbecsüléssel, amelyet mi ide magunkkal hoztunk e város és annak közönsége részére, hogy így együtt, összeforrott lélekkel dolgozva szolgálhassuk azt a szent és nagy gondolatot, amely mindnyájunk lelkében egyképen él: Nagymagyarország eszméjét.

Emlékbeszéd 1927. évi március hó 15.-én.

Egyetemi Ifjúság, márciusi ifjak ivadékai, —
kedves Barátaim!

Az emberi élet: „változás“. Változás a születés. Változás a halál. Ami a kettő között vagyon, — ami életnek neveztetik, változások sorozata az is. Nagy és értékes, grandiozus az az élet, amelyben sok és nagy a változás.

Hogy minden nagy változásnak veríték, könny és vér a velejárója, — igaz. Anélkül, hogy tudnók: a változás haladás-é, vagy visszaesés. Ezért minden élet, minél több benne az érték, annál inkább van tele veritékkel, könnyel, vérrel, tragikummal.

Igy van ez egyeseknek, nemzeteknek életében egyaránt.

A mi nemzetünknek élete a változásoknak szörnyű hullámvonala. Egyszer európai világhatalom vagyunk, akkora mint Franciaország, másszor kicsiny, összezsugorodott földdarab.

Egyik ilyen nagy, ilyen grandiozus változás volt nemzetünk életében 1848. És annak szimboluma március 15-ike.

Ez a nap az elmulásnak és a születésnek találkozása volt. A rendi alapon fokozatosan fejlődött arisztokratikus magyar királyság megszűnésének a napja, temetője. És ezen a napon rakták le a mai Magyarország alapköveit. A demokratikus királyság, a törvényelőtti egyenlőség,

a sajiószabadság, az úrbériség megszűnése ezen a napon nyertek megvalósulást. Történt mindez a nemzeti eszme és a szabadság gondolata lángjának kilobbanása mellett. Ezért: az új Magyarország bölcsője is ez a nap.

De mennyi könny, mennyi vér, mennyi pusztulás, bitófa, rablánc, elnyomatás, vagyonok pusztulása, múltak megsemmisülése járt a nagy változásnak nyomán.

Március 15-ikét a párisi februári forradalom lobbanította ki.

Gróf Széchenyi István kezéből kiesik a vezetés. Kossuth vezet. Ám az ifjúság és mögötte a nép már őt sem tartja elég merésznek, a cselekvésben elég gyorsnak.

Széchenyi lelkét mardosta az önvád. Komáromban öngyilkosságot kísérelt meg. Tudta jól, mindannak ami történik, az okozója végsőleg ő. Hogy megakadályozza a forradalmat, melytől féltette nemzetét, diktátor akar lenni. Kéri az udvart, adjon neki teljhatalmat, rendelje alá a katonaságot, az egész hivatalnoki kart, adjon jogot feloszlatni az országgyűlést, hogy rendet teremtsen a kaoszban.

Késő. Már itt vannak Petőfi, Jókai, Vasvári, Bulyovszky, velük az egyetemi ifjúság, mögöttük a nép.

Jött március 15-ike. De jött a magyar szabadság első léleketével a „nemzeti dallal“. — „Hi a haza“. — A „haza becsülete“, az „ősapák“ emléke, azok „sirjai“ hevitik az ifjúságot, a népet, amikor esküsznek „a magyarok Istenére!“

Ezt a március 15-ikét, „a nemzeti megújulásnak“ napját, a nemzeti géniusz kilobbanásának mindent egybe-fogó erejét ünnepeľjük mi.

És én itt állok most tielőttetek egyetemi ifjak, a márciusi ifjúság ivadékai előtt, hogy feleljek a kérdésekre, melyek lelketeket most tépik.

Azt kérditek: mi lesz most, mit kell tenni most, amikor a nemzet összetörve vonaglik. A mit én most

mondok, az — talán, kis részben irányítója lesz a ti lelketeknek. A lelketek pedig egy része a nemzet lelkének, a nemzetének, melynek egykor ti lesztek a vezetői, a regimentje.

Én ezt felelem: A nemzet most gyógyul, most lábba-
dozik a szörnyű csapás után, amelyről nem tudjuk, bekövetkezett volna-e így, ha elmarad 48 és Széchenyit követi a nemzet? A nemzet gyógyul. Most még vigyázni kell. Hagyni kell, hogy a nemzet összeszedje magát. Lassan, okosan, ovatosan. A nemzet most még beteg. Akarat nélküli. Elfásult. Most még vigyázni kell. Sokan materialismusba sülyedtek. Csak arra gondolnak, hogy a maguk érdekeit átmentsék a holnap részére. Most az idealistáknak különösen okosoknak kell lenni, és mint a betegszobában, lábújjhegyen kell járni. Hagyni kell, hogy összeszedje magát a nemzet.

És e gyógyulási folyamat alatt okulni kell. Tudni kell, hogy a mi összeomlásunk nem a harctéren következett be, minket nem vertek meg sehol! Bent a nemzet lelkében történt a baj. Hosszú, alattomos örlőmunka eredményeképpen a lélek omlott össze.

Mi, az előttek lévő nemzedék aggódva láttuk és nem birtuk megakadályozni, miként mételyezték meg a nemzetnek, az ifjúságnak, a munkásoknak, a katonáknak, a polgároknak lelkét, erkölcsét évtizedes alattomos munkával.

Láttunk föltolakodni vezető pozíciókba embereket, kiknek semmi közük nem volt a nemzet lelkéhez, a nemzet ideáljaihoz. Kik elhagyták hitüket, megtagadták hazájukat, kigúnyolták a nemzet múltját. És nem birtuk letaszítani onnan azokat.

De mi, akik nem voltunk elég erősek mindezt megakadályozni, elég erősek vagyunk most ahhoz, hogy Trianonban ne tudjunk megnyugodni.

— És én azt kérem tőletek, a nemzet életének ezen a nagy évfordulóján: Szedjétek össze lelketek minden erejét, tudástok egész halmazát és forduljatok szembe azzal az áramlattal, amely a múltban tönkre tette a nemzetet.

· Azt kérem tőletek, legyetek elég erősek, sziklaszilárdan megállni a vallásos hit, a nemzeti idealizmus, a dicső múlt megbecsülésének talapzatán.

És legyetek elég erősek, ha majd eljön a nagy óra, amikor a nemzet összeszedte magát, talpra állani a revans gondolatával. Legyen erőtök széttépni a trianoni szerződést. Legyen erőtök soha bele nem nyugodni Trianon egyetlen dictatumába sem. Ha százszor visszalöknek is, ha százszor nem sikerül is, újra kezdeni. Ha a földre tipornak is — keljetek föl — újra kezdeni. Tegyetek úgy, miként a pók, — ha széttépik hálóját, mindig újra kezdi. Dolgozzatok, küzdjetek mindaddig, amig meg nem valósul mindannyiunknak közös nagy, kitörölhetlen álma, gondolata! Ezt kérem tőletek márciusi ifjak március idusán!

Az Egyetem Tanácsa üdvözli olasz útjáról visszavért díszdoktorát, gróf Klebelsberg Kunó kultuszminisztert.

1927 április hó 3.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

A magyar királyi Ferencz József tudományegyetem Tanácsa mély tisztelettel és igaz örömmel köszönti olaszországi útjáról visszatért díszdoktorát.

Egyetemünk teljes mértékben átérzi azoknak a nagy eredményeknek jelentőségét, amelyek ennek az útnak nyomán fakadtak.

A velünk történt rettenetes igazságtalanság feltárása, a világ egyik legelső kulturnemzete előtt, — a lelkek előkészítése szent reménységünk megvalósulásához, — a történelmileg megszentelt politikai és kulturális kapcsolatok felvétele és megszilárdítása olyan eredmények, melyekhez hasonlóval nemzeti katasztrófánk óta senki sem dicsekedhetik.

Az örök város egyetemének díszdoktori méltósága ezeknek az eredményeknek resonantiája.

Ez a kitüntetés, amelyet először kap magyar tudós és magyar államférfiú, a magyar nemzet egészére ragyog.

A fénykévéből egyetlen fénysugarat kér magának a Ferencz József egyetem is — amely egyetem Excellentiád

nagy koncepciójú, a nemzet jövőjének megalapozását biztosító kulturprogramját mindenkor igyekezett teljes erejével támogatni. Amely egyetemet Nagyméltóságodhoz nemcsak a mély tiszteletnek és őszinte hálának, az igaz nagyrabecsülésnek, hanem a benső együttérzésnek elszakíthatlan szálai is fűznek. Azért kér egy fénysugárt ez az egyetem, hogy annak melegétől áthatva a jövőben fokozott erővel tudja Excellentiádat az ösvényen, amelyen Excellentiád megindult és amely a nemzet nagyságához vezet, a maga munkájával támogatni.

Fogadja Excellentiád Erdély számkivetett egyetemének ajkairól mindezekért a nagy, nemzetközi hatásaiban még ki sem számítható eredményekért mély hálánkat, őszinte szerencsekívánatainkat.

Fogadja tőlünk benső érzéseink ezen megnyilatkozását szívesen, tőlünk, akik elveszítve a mi külön hazánkat, Erdélyt, sírva virrasztunk itt a Magyar Alföld közepén és reménykedve várjuk a jobb jövőt.

**A „Hungaria“ Magyar Technikusok Egyesülete
szegedi díszülése alkalmából József kir. herceg
üdvözlése**

1927. évi április hó 19-én.

Királyi Fenség!
Igen tisztelt Uraim!

Egyeseknek, nemzeteknek súlya a bennök lévő egyéni, faji, nemzeti sajátosságok sommázatától, azok súlyától, értékétől függ.

Az egyetemes emberi életben nem — miként azt a túlsó oldalról hirdetik — az emberi élet alanyai közötti egyformaság, egyenlőség, ellenkezőleg a különbözőség, az egymással szemben való differenciálódás ad ezen élet alanyainak, egyesnek, nemzetnek egyaránt értéket, súlyt, jelentőséget.

Az egyenlőségre, az egyformaságra való törekvés az emberi élet szintjét egészében leszállítja. A sajátos egyéni, faji jellemvonások fölszinrehozatala fölemeli, mert ezáltal válik egyén és nemzet az egyetemes emberi életnek külön értékkel bíró, azt más- és más oldalról előbbre vivő alanyává.

Ez a differenciálódás mindig és mindenütt a kultura emelkedésével kapcsolatos. A kultura az, amely az egyéni, faji, nemzeti sajátosságokat, különleges erőket, értékeket, amelyek a lélek mélyén szunnyadoznak, fölszinre hozza, kifejleszti és erősíti, az egyetemes emberi élet nagy céljainak szolgálatába állítja. Ezért van, hogy az alacsony

kulturfokon álló emberek, nemzetek egymáshoz hasonlatosak, a magas kulturfokon állók mind több és több sajátosságot, különbséget mutatnak és válnak az egyetemes emberi élet szempontjából ezen életnek mind értékesebb, mások által nem pótolható alanyaivá.

Ennek következménye, hogy a kulturális intézmények, a nemzeti sajátosságok és ezzel a nemzeti különlét, alanyiség a nemzetegész értékessége szempontjából minden időkbén nagy jelentőséggel bírtak.

Innen van, hogy az egyetemek, mint a legmagasabb foku kulturintézmények, nemcsak mint a tudományt kutató munkával művelő és mint a tudományos kutatás eredményeit továbbadó intézmények, hanem mint a nemzeti sajátosságok, a külön nemzeti érzés, vágyak, aspirációk letéteményesei, mint a nemzeti géniusz fókuszai is szerepelnek.

Ezért van minden külön létre, önállóságra, érvényesülésre törekvő, élni akaró fajnak, nemzetnek, nemzeti kissebbségnek -- tudatos, vagy tudat alatti vágya, törekvése egyetem iránt.

A mi ősi egyetemünk Kolozsvárott, 50 éves dicsőséges múltja alatt, a nemzetiségek tengerében mindig sziklavára volt a magyar nemzeti érzésnek, letéteményese a nemzeti géniusznak, kifejlesztője a magyar fajtában lévő, a múltak hagyományaival megszentelt sajátosságoknak. Ezt a jellegét a mi egyetemünk a megszállás megpróbáltatásai, megaláztatásai közepette is becsülettel őrizte meg és mentette át ide, a Nagy Magyar Alföld közepére, Szegedre, hogy folytassa itt is ugyanazt az életet. Igyekezzék fölszínre hozni az ittlakó tiszta magyar lelkekben szunnyadó, a nemzet fönmaradása, jövő nagysága szempontjából nagyjelentőséggel bíró különleges faji sajátosságokat, nemzeti értékeket.

Az az egyesület, amely ma itt Szegeden díszülését tartotta, dominusait avatta föl, ugyanazt a nagy és szent célt szolgálja, amelynek szolgálatában állott és fog állani minden időkbén a Ferencz József Egyetem. Minket a cél ugyanazonossága fűz össze ezzel az egyesülettel, ezért szolgált nekünk különös örömünkre, hogy egyetemünk és annak ifjúsága ezen az ünnepélyen részt vehetett. Ezért hozom én most a Ferencz József Egyetem és annak ifjúsága meleg üdvözlését és őszinte szerencsekívánatait a „Hungaria“-nak, a magyar mérnökök egyesületének és ujonnan felavatott dominusainak.

De külön mély tisztelettel és hódolattal köszöntöm ezen egyesület legfőbb patronusát: József királyi herceg Őfenségét, a nagy magyar nádorok méltó ivadékát, a magyar katonák bálványozott vezérét, szerető édesapját, gondozóját, a mi egyetemünknek diszdoktorát, diszdoktorainak fényes sorából is az elsőt, azt a férfiut, akinek lelkében a magyar faj minden kiváló sajátossága együtt lobog, akinek érzései, reményei, álmai közősek a miénkkel és én azt kívánom, hogy ezek a remények, ezek az álmok, úgy amint azok a nemzet lelkében és az Ő lelkében élnek, minél hamarabb és minél teljesebb valóra váljanak.

A nők felvétele az egyetemek összes tudomány karaira. Ministeri értekezlet.

1927. évi május hó 7.-én.

Az utóbbi negyedszázadban mindenütt nagy változáson ment át a nő helyzete a társadalomban. Különösen élesen látható e változás a nagy háború után általában minden államban, de elsősorban azokban az országokban, amelyek, mint mi is, a háború vesztesei között jelennek meg.

A háború nyomán beállott gazdasági válság mindenhol mind nagyobb tömegekben kényszeríti a nőket kenyérkereső pályákra lépni, amely körülmény eredményezi többek közt azt is, hogy a nők mind nagyobb számban keresik föl az egyetemeket, a kormányok mindinkább kénytelenek az egyetemek újabb és újabb fakultásait nyitni meg előttük.

Igen tiszteletreméltó oldalról gyakran hallatszik az intelem, hogy a nő ne menjen az egyetemre, hanem menjen férjhez. Bármily tiszteletreméltó is ez a kíváncsi, kétségtelen, hogy a nők férjhezmenetelének lehetőségei éppen a gazdasági válságok következtében is mind nehezebbek, másrészt éppen a magas kultúra elsajátítása és külön kenyérkereseti alkalom biztosítása ezt a tiszteletreméltó célt nemcsak nem nehezíti, ellenkezőleg előmozdítani alkalmas.

Felhangzik sokszor az az aggodalom is, hogy a nők főiskolai studiumokra nem alkalmasak. Hogy ez általában nincs így az eddigi tapasztalatok kétségtelenül igazolják.

Mindenekelőtt igazolást nyert, hogy a nők bebocsátása a két bölcsészeti karra, indokolt volt. A bölcsészeti studiumokat végzett nők, mint tanárnők, mint a levéltárok, a muzeumok és a laboratoriumok tudományos munkásai teljesen beváltak.

Az orvostudományi karokon is hasznos munkásainak bizonyultak a klinikáknak, főleg mint segéderők és mint laboratoriumi alkalmazottak. Ezért, hogy a nők előtt a két bölcsészeti karnak, az egyetemek orvostudományi karainak kapui tovább is nyitva tartandók a társadalom, a köz érdekében, és a tudomány érdekében is, az kétségtelen. Az e tekintetben főnálló törvényes rendelkezés nem hagy kételyt fenn az iránt, hogy az egyetemek és illetve a tudománykarok a maguk autonom hatásköreikben ezirányban korlátozó intézkedéseket nem tehetnek.

Ami most megfontolás tárgyát képezheti, az csak az, hogy bocsáttassanak-e a nők a jog- és államtudományi fakultásokra és fölvétessenek-e a műegyetemre?

Ami az elsőt illeti Apponyi gróf cultusministersége idejében fölhívást intézett e tárgyban a tudományegyetemek jog- és államtudományi karaihoz. A kolozsvári egyetem, akkor még Kolozsvárott azt az álláspontot foglalta el, hogy a nők fölvételének a jog- és államtudományi karokra akadályát nem látja. Hozzátette, hogy külön megfontolás tárgyát képezendi az, hogy a jog- és államtudományi studiumokat végzett nők mely élethivatásokra lesznek bocsátva. Fölmerült a gondolat, hogy az ügyvédi pályán csak mint ügyvédjelöltek és mint az ügyvédek segédei, a bírói pályán mint a bíróságok segítői, mint bírósági titkárok, jegyzők legyenek alkalmazhatók, ellenben sem bírák, sem ügyvédek ne lehessenek. Egészben véve ez az alapgondolat dominált a közigazgatás egész mezejét illetőleg is.

A mi jogi karunk ezt az álláspontját itt Szegeden,

újból megkérdetve, föntartotta. Legyen szabad megemlítenem, hogy jogi karunknak ez az állásfoglalása nem volt egyhangú. Voltunk hárman a karban, kiknek álláspontja az volt s most is az, hogy a jogi fakultás a nők előtt ne nyitassék meg. Főként azért ne nyitassék meg, mert eltekintve attól, hogy a nő egész mentalitását, érzelem világát tekintve kevésbé alkalmas a teljes objectivitást kívánó jogalkalmazási functiona, ha egyszer megtörtént a nők bebocsátása a jog- és államtudományi karra, nem lehet megakadályozni azt, hogy a birói, az ügyvédi és a közigazgatási és kormányzati vezető állások is meg ne nyitassanak a nők előtt, amit viszont a fenti elvi alapon, közérdekből nem tartottunk és nem tartunk kívánatosnak.

A többi fakultások ellenben, ideértve a műegyetemet is, a nők előtt minden korlátozás nélkül megnyitandók. Megnyitandók azok előtt is, akiknek érettségi bizonyítványa nem jeles eredményű. Ezt az álláspontot indokolja az is, hogy most különös nagy érdeke a nemzetnek, hogy a nemzet szellemi élete egészében emelkedjék, minél magasabb szintet foglaljon el, amit az a körülmény, ha a lakosság számbelileg több mint felét kitevő nőknek megadatik a lehetőség a magas kultúra megszerzésére, különösen alkalmas biztosítani. Fontos szempont itt az is, hogy ezuton lehet várni a jövő nemzedék nevelésének magasabb szintjét, a közegészségügy javulását is. Amerika példája mutatja, hogy ott, ahol a középosztálybeli nők igen nagy százaléka bir magas műveltséggel, éppen ennek eredményeként is milyen magas nivón áll a hygienia.

A helyes conservativ politika nem az: útját állani minden változásnak, — hanem: figyelemmel kísérni a változásokat a gazdasági, társadalmi, politikai életben és megtenni a változások által indokolt intézkedéseket és ezzel biztosítani a változások fokozatosságát, síma lefolyását.

Riegler Gusztáv negyedszázados tanári működésének emlékére.

Méltóságos Professor Úr!

Igen tisztelt Barátom!

Az emberi életben egyetlen igazi érték van amiért érdemes élni, — az élet sok, nagy megpróbáltatását, keserűségét elviselni, — és ez nem a hatalom, nem a vagyon, nem a születéssel járó előjogok, ez az érték: a nehéz, a verejtékes munka.

És az emberi munka minden fajtája között a tudományos munka az, amely egyrészt a maga hatásában a legnagyobb, amely másrészt az emberi léleknek a legtisztább örömet adja. Amikor a tudós, ha csak egy pillanatra is azt érzi, sikerült előbbre vinni, — ha csak egy lépéssel is a tudományt, — nincs ennél nagyobb, igazibb gyönyöre a léleknek.

Ez a mai ünnep, amelyre mi itt összesereglettünk: egy ilyen igazi gyönyörűségeket adó 25 éves tudományos munkásságnak az ünnepe.

Hogy az, azt minden más elismerés mellett, amelyben e 25 év alatt oly sokszor volt részed tisztelt Barátom, különös ékességgel bizonyítja az a csodálatosan szép, kiválóan érdekes és értékes emlékkönyv, amelyet a Te tanártársaid, tanítványaid erre a napra a Te dicsőségedre készítettek.

Mi, akik tudományszakunk távolállása folytán nem lehetünk szerencsések ezen az úton kifejezni a Te tudományos munkásságod őszinte elismerését, ime eljöttünk mind az összes tudománykarokból, hogy nem kisebb megbecsüléssel, nem kisebb szeretettel adjunk kifejezést a Te irántad való nagy tiszteletünknek.

Engedd meg, hogy mikor ezt az általános nagyra-becsülést és tiszteletet a m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa és minden professora részéről Előtted külső kifejezésre hozom, — egyben tolmácsolhassam Egyetemünk egészének őszinte szerencsekívánatait azzal a hő óhajtással, hogy az Úr Isten Téged a magyar tudományos élet dicsőségére sokáig éltesse!

A Verbőczy Bajtársi Egyesület serlegavató ünnepélyén elmondott beszéd

1927. évi május hó 14-én.

Verbőczy Bajtársak !

Minden társadalomnak egysége, ereje, a nemzet egyetemes céljai betöltésére való képessége, minden időkben a középosztály helyzetétől függ.

Ennek az osztálynak hivatása az alatta fekvő társadalmi rétegek politikai, gazdasági vezetése, irányítása, — irányítása megértéssel, szeretettel. Hivatása a középosztálynak e mellett a felülfekvő rétegek szükségképen előálló hatalmi vágyainak letompítása, külön érdekcsoportok kialakulásának megakadályozása.

Ezért mindenütt a középosztály a nemzetegység letéteményese. A nemzet vágyainak, reményeinek hordozója. Átala történik az alsó és a felsőosztályokban mindenütt meglévő tulzott materializmusnak, egoizmusnak, önző egyéni és osztályérdekeknek a nemzet közös nagy érdekeivel összhangba hozása. A középosztály képviselője mindenkor és mindenütt a nemzeti idealizmusnak. Őrzi a mult hagyományait, biztosítja a jövő álmait.

Mindezeket a nagy értékeket a régi magyar nemesi középosztály szinte kivételes mértékben egyesítette magában. Ezért tudott a mi nemzetünk ezer év viszontagságai között becsülettel megállani. Ez az ősi, nemesi közép-

osztály vérzett a mohácsi síkon. Szinte egy szálig dobta oda legjobbait a török hordák elé, hogy föltartóztassa a végzetet. Ennek az osztálynak a kurucai küzdöttek 7 éven át a Rákóczi lobogó alatt az osztrák hatalom ellen. Ezek harcoltak 48-ban a szabadságért, ezekből kerültek ki a Kufsteini börtönök rabjai, a bitófák áldozatai.

Ennek az osztálynak volt egyik legkiválóbb reprezentánsa a férfiú, akinek nevéből az egyesület neveztetik.

Verbőczy István köznemes volt. Magas kulturával. A pozsonyi Collégium Istropolitanum-ban tanult philozófiát és jogot. Beszélt görögül, latinul és németül. Nagy diplomáciai érzéke volt. Kiváló szónok. Királyi ítélőmester, személynök. 1525-ben Hatvanban egyik fulminans beszéde után a rendek köz-felkiáltással az ország nádorává választják. Első és utolsó nádor a köznemesség soraiból. János királynak kancellárja.

És ha most 400 év után kérdezem, mi maradt meg mindebből. A közvélemény tudatában mi él? Mindennek alig van nyoma, ma alig tudja valaki Verbőczyről, hogy ő valamikor nádor volt, a király helyettese, királyi ítélőmester, kancellár, személynök. De mégis van egy, ami megmaradt utánna, amit nem tudott eltemetni az idő múlása, — egy könyv, — az Opus Tripartitum.

Verbőczy Bajtársak!

Bizonysága ez annak, hogy egy dolog az, ami örökkévaló: az emberi szellemnek produktuma.

Az Opus Tripartitum több mint törvénykönyv. A nemesi magyar nemzetnek a lelke van abban. Megtestesítője, biztosítója volt ez a nemzetegységnek, a magyar jog egysége gondolatának. A magyar nemzet akkor is, hosszú időkre darabokra tépetett. Az Opus Tripartitum tartotta össze a nemzet szétmarcangolt testének darabjait.

Amikor most Verbőczy emlékezetére elsőként üritem ki ezt a serleget, az kívánom Verbőczy Bajtársak, hogy valahányszor az ő emlékének áldoztok, mindannyiszor jusson eszetekbe, hogy ez az egyesület és ez a serleg a nemzetegység gondolatát reprezentálja, hogy ezért leg-szentebb kötelességtek tinektek az, hogy erőitek végső megfeszítésével dolgozzatok azon, hogy ennek a nemzet-nek történelmi egysége, régi határai újból megteremtes-senek. És ennek a módja, eszköze az, ha ápoljátok lelke-tekben azokat a nagy és szent traditiokat, azokat a nagy értékeket, amelyeket a régi magyar nemesi középosztály, nagy Verbőczy István osztálya képviselt: az idealizmust, a múlthoz való ragaszkodást, a jövőhöz való áldozatkész-séget, a törhetetlen akaratot.

A magyar Egyetemek professzorainak köszöntése.

1927. évi május hó 25.-én.

Hölgyeim és Uraim!

A Ferencz József Tudományegyetem mély tisztelettel, igaz örömmel és őszinte hálával köszönti a magyar egyetemek professzorait, a kultuszminiszterium képviselőit, a szomszédos törvényhatóságok kiküldötteit, Szeged szabad királyi város közönségének megjelent reprezentásait. Az egyetemek együttműködése mindenkor fontos volt, de különösen fontos most, amikor a nemzet létét megmenteni, a magyar jövőt biztosítani csak úgy lehet, ha minden erő összefog a végső nagy cél megvalósítása érdekében. Ha összefornak az in integrum restitutio gondolatában mindazok, akik a mai helyzetben megnyugodni nem tudnak. Ezt az egybeforrást, minden nemzeti értéknek a nagy cél szolgálatába állítását csak a kultura erejével, csak a magas kultura ellenállhatlan hatalmával lehet biztosítani.

De nem kisebb jelentőséggel bír az a körülmény, hogy éppen itt Szegeden, a Magyar Alföld metropolisában sikerült a magyarországi egyetemek tanárainak ezt az összejövetelét biztosítani, mert e nemzet föltámadásának és fönmaradásának másik előföltétele az, hogy fölszínre hozzuk, kiássuk a magyar föld népének lelkében szunynyadó erőket, értékeket, nemzeti, faji sajátosságokat, amit szintén csakis a magas kultura erejével lehet elérni és biztosítani.

Hogy legyen itt most a nagy cél szolgálatában egy nagy, egygyéforrott, specialis magyar nemzeti sajátosságokkal átitatott, az erkölcs és a vallás erejével alátámasztott kulturális erősszeség, amely minden akadályt letipró hatalmával a végső célt nézve halad előre azon gondolat megvalósítására, amely mindannyiunk lelkében kitörülhetlenül él.

Hogy ez a közös nagy munkà sikeres legyen, ebben a reményben, ezzel az óhajtàssal köszöntöm vendégeinket és kívánom, hogy érezzék magukat itt a mi körünkben jól, érezzék otthonosan és vigyék majd magukkal a megértésnek, nagyrabecsülésnek, testvéri szeretetnek ugyanazokat az érzéseit, amelyekkel mi õket vártuk és ittlétük alatt körülvenni igyekezünk.

A Ferencz József Tudományegyetemnek különös, nagy öröme szolgál és igen nagyra veszi azt, hogy a magyar egyetemek professorai a mi városunkat, a mi egyetemünket tüntették ki azzal, hogy elsõizben itten gyülekeztek össze, hogy egybeforrijanak a magyar nemzeti kultúra szolgálatában, hogy egybefogjanak minden szellemi értéket a közös nagy építõ munkában.

Ez a vendéglátó egyetem sok szenvedést ért. Nagy megpróbáltatásokon ment keresztül. Sokáig a léte is bizonytalan volt.

Most, hogy a nemzet akarata és e nemes város áldozatkészsége folytán, — itt a magyar alföld metropolisában, a magyar televényben erõs és eltéphetlen gyökereket bocsájtott, elsõ kötelességem: az emlékezés.

Emlékezés elsõbben is azokról, kik legdrágább kincsüket, piros vérüket ontották érettünk. Erdély egyeteme felállította itt az Aulában a nagy háborúban elesett hõseinek emlékezetére ezt a márványtáblát, hogy hirdesse idõtlen idõkig azt, hogy ez az egyetem nem feled. Nem

felejtí, hogy a Ferencz József egyetemnek tanítói személyzetéből, hallgatói, doctorai és alkalmazottai sorából száznyolcvanhatan vértettek el a haza védelmében. Nem felejtí, hogy a tengernyi vérnek, ami elfolyott, — a pusztulásnak, a szenvedésnek, ami vele és utána következett, nem lett légyen szabad hiába végbemennie. A hősök emlékezete legyen mindörökre áldott, — a reájuk való emlékezés segítse elő a feltámadást.

De legyen az emlékezésnek a napja ez a mai nap azzal a férfiúval szemben is, aki a nagy vérzivatar után, — a lelkek nagy háborgásának közepette elsőként vette erős kezébe a nemzet hányatott, összetört hajójának szétromcsolt kormányát. Otranto hősének, Szeged nemzeti hadserege főparancsnokának, Magyarország kormányzójának, a mi egyetemünk kiépítőjének fenkölt képmása hirdesse ebben az Aulában minden időkben, hogy ennek az egyetemnek iránta való hűsége, hálája és hódolata elmulhatlan és örök.

És akinek a magyar nemzeti kultúra egész nagy mezejére kiterjedő politikája előkészítette és biztosította, hogy Erdélynek földönfutó egyeteme nem bukott el az élet-halál küzdelemben, hogy él itt, ebben a nagy magyar városban, él hogy felszínre hozza a magyar őserőt, hogy bele oltsa abba az Erdélyből magával hozott törhetlen hazafiságot, a meg nem alkuvó akarat lángját és erejét, — annak a férfiúnak emlékezete is legyen itt ezen az egyetemen, ebben a városban örökös, ékesítse a mi Aulánkat az idők végezetéig, Gróf Klebesberg Kunó arcképe, képmása annak a miniszternek, aki amikor a magyar kultúra emeléséről van szó, nem ismer akadályokat.

Tisztelettel bátor vagyok javasolni hogy ezen alkalommal táviratilag üdvözljük Magyarország Kormányzóját, miniszterelnökét és kultuszminiszterét.

Glattfelder Gyula püspök köszöntése, 1927. évi május hó 25-én az egyetemi tanárok összejövetelén.

Méltóságos Püspök úr!

Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A Ferencz József Tudományegyetem mély tisztelettel köszönti Csanád-püspökét.

Köszönti az egyházfejedelmet, akinek sorsa egyforma a miénkkel. Akit, miként ezt az egyetemet, a megszálló hatalom erőszaka űzött el székhelyéről. Aki előtt szintén Szeged szab. kir. városa tárta ki lelkét és kapuit.

Köszöntöm a férfiút, akit a magyar egyetemekhez régi bensőséges kapcsolatok fűznek, aki a mi sokat szenvedett egyetemünket a maga nagy hatalmával mindenkor jóakarattal segítette, támogatta, akinek egész élete ugyanazt a célt szolgálja, amit a mi mostani összejövetelünk is előmozdítani óhajt: a magyar társadalom egységét, békéjét és ezzel a nemzet jövő nagyságát, a romokból való föltámadását.

**Az egyetemi professzorok összejövetelén köszöntő
a Kormányzóra.**

1927. évi május hó 26-án.

Hölgyeim és Uraim!

Látások vonulnak el szemeim előtt.

Látom amint lent délen, az olasz vizeken, az otrantoi szorosban, a Novara fedélzetén a megsérült hajónak megbezett parancsnoka, a hordágyon fekvve adja ki kemény parancsait és győzelemre viszi hajóhadát.

Látom, amint itt Szegeden egy kicsiny, megtépett, küzködő csapatnak élén, egy pár ágyúval, az éj sötétjében, a határsávon vonul át a Dunántúlra, az erősakaratu, a bizakodó, a hazáért mindenre kész Vezér. Látom, amint alig pár hétre rá büszkén vezeti, fehér lován sasztollas magyar hadseregét az ország fővárosába.

Látom, amint megy Ottokár püspök vezetésével a nemzetgyűlés küldöttsége Budára átadni nagybányai Horthy Miklósnak az elhivatást: vezesse ezt a nemzetet az ígért földjére.

Hallom, amint a nemzetgyűlés termében elhangzanak a történelmi szavak: „Magyarország kormányzói tisztét elfogadom“.

Hölgyeim és Uraim!

Magyarországnak negyedik kormányzóját Hunyadi

János, Szilágyi Mihály, Kossuth Lajos méltó követőjét,
Marosszék, Aranyosszék, Kolozs völgyének dicsőséges
származékát hódolattal köszönti az ősi erdélyi föld ki-
üzött Egyeteme.

Éljen a Kormányzó!

Julien Luchaier üdvözlése.

1927. évi június hó 13-án.

Uraim !

Nemzeteknél, ép úgy mint egyeseknél, az életben való megállásnak, az érvényesülésnek előfeltétele az, hogy egyes és nemzet ismerje a maga belső adottságát, értékeit, igyekezzék azokat fejleszteni és ezen az alapon önbizalommal nézzen a jövőbe, — de e mellett lássa azt a relációt is, amelyben ő maga, illetve a nemzet másokkal, más nemzetekkel van. A múltban, annak a sok hibának, amely a magyar politikai életben elkövetetett, egyik főokozója éppen az volt, hogy ezeket a nemzetközi relációkat elhanyagoltuk. Elhanyagoltuk különösen kulturális téren is.

Nem látták a kulturpolitika vezetői azt, hogy mint minden más kérdés, a kultúra kérdése is nemcsak belső kérdés. Hogy nem elég megfelelő nívón álló kulturintézeteket felállítani és fejleszteni, szükség van arra is, hogy a nemzeti kultúra, más nemzetek kulturájába bekapcsolódjék, azzal harmónikus összefüggésbe hozassék. Hogy keressék és megtalálják más nemzetek kultur reprezentánsaival a lelki, a kulturális kapcsolatot.

De fokozott nagy fontossága van ennek a nemzetközi kulturérintkezésnek a mi mai szomorú helyzetünkben, amikor a mi kulturpolitikánknak csak egy alapprincipiuma lehet: barátokat szerezni, megértő lelkeket

szerezni ennek a szerencsétlen nemzetnek anélkül, hogy ezzel egyszersmind más irányban ellenségeket szereznénk magunknak. Ezért nagy örömünkre szolgál, hogy a nagy francia nemzetnek egy olyan kulturreprezentánsát üdvözölhetjük körünkben, aki mint a francia állam testéről letépett Strassburg utolsó rectorának unokája, nem csak látja a mi kultur intézményeinket, de megérti a mi nagy fájdalmunkat. De nagy örömünkre szolgál az is, hogy körünkben üdvözölhetjük annak a kultuskormányznak, amely Gróf Klebelsberg Kunó vezetésével a nemzetközi kulturérintkezések megteremtését és fejlesztését egyik legfőbb föladatának tekinti, — hogy körünkben üdvözölhetjük ennek a kultuskormányznak egyik legkiválóbb reprezentánsát, azt a férfiút, aki ezeknek a nemzetközi kapcsolatoknak kimélyítésére a legtöbbet tette. Ezért én, amidőn a kultuskormányznak és neki ezt a kedves látogatást megköszönöm, azt az óhajomat fejezem ki, hogy Magyary Zoltán kultuszministeri tanácsos úr, az én igen tisztelt és nagy-rabecsült barátom, továbbhaladva a megkezdett uton, elérni és biztosítani tudja azt, hogy a külföld megismerve a mi kulturintézményeinket, megtaláljuk kint azt az objektív értékelést, amelyet eddig sajnosan nélkülöztünk.

A nemzetközi Diákkongresszus üdvözlése.

1927. június 23.

Egyetemi ifjúság!
Kedves Barátaim!

Szeretettel üdvözlöm a nemzetközi diákkongresszust huszonnég nemzet kiküldöttét az ősi Ferencz József tudományegyetem Aulájában. Ebben a teremben, ahol együtt láthatják Önök a dicsőséges multat, a szomorú jelent és a bizakodó jövőt.

A dicsőséges mult, — az Erdélyben töltött 50 esztendő! Ezt jelképezi a mult Rectorainak arckép csarnoka. A rectoroké, akik részesei voltak ezen ország nagyságának, előmozdítói fejlődésének.

A szomorú jelen! Megtestesíti ezt ez a fehér márványtábla, amely az egyetem 186 hősi halottjának emlékezetét őrzi. A nagy háború vértanúi ők. A nemzet önvédelmi harcának, mely reánk kényszerített, — áldozatai.

És a bizakodó jövő! Jelképezi ezt ezen ország Kormányzójának és Kultuszminiszterének arcképe, kiknek lelkében sziklaszilárdan él a nemzet jövőjébe vetett hit, a nemzet jövő nagyságáért való cselekvés kemény akarása.

Egyetemi Ifjak!

Ezekben a nehéz időkben, amelyekbe a Végzet az emberiséget sodorta, mindenki, tartozzék bármely nem-

zethez, fokozott felelősség súlya alatt él és cselekszik. Olyan időket élünk, amikor az egyénnek minden lépése, még a legbensőbb magánéletének körébe tartozó is, érinti az összeség, a nemzet, az emberiség egészének nagy érdekeit. Ma mindenkinek ki kell termelnie a benne rejlő erők, értékek superlativusát, hogy így pótoltsák az a rettenetes veszteség, amelyet a vérzivatar az egész emberiségnek okozott. Pótoltsák úgy, hogy a kitermelt értékek az emberiség nagy érdekei szolgálatába állíttassanak.

Ma ifjú Barátaim nem a jogoknak, nem a közülettől várható előnyöknek, hasznoknak, — ma a kötelességeknek idejét éljük.

Fokozott a kötelessége, fokozott a felelőssége azoknak, akik, miként Önök, az emberi társadalom elhívott vezetői lesznek.

Fordítsák ifjúságuk éveit a munkára, a tudomány fegyvereinek megszerzésére. Részletkérdésekben lehet Önök között eltérés, legyen is, de legyen a nagy elválasztó kérdésben egység, legyen egység abban a kérdésben, melyet a nagy háború az emberi élet mikénti elrendezése tekintetében fölvetett, legyen egység abban a világnézleti kérdésben, amely kérdés az emberiség élete egész jövő sorsát érinti: hogy megmaradjunk-e a keresztény hit és erkölcs alapján fölépített mai polgári társadalmi berendezés mellett, amely kérdés még ma is eldöntetlen. Ebben a kérdésben nem lehet Önök között különbségnek, nem lehet Önök között ingadozásnak, nem lehet megalakulásnak helye.

Amidőn ebben a gondolatban élve köszöntöm Önöket az Alma Mater nevében, még arra kérem, hogy tartsák szem előtt azt, hogy a nagy háborút a győztes nemzetek az igazságtétel jelszavával indították és vitték győzelemre. Segítsenek Önök most igazságot tenni azokkal, akikkel

a nagy háború után szörnyű igazságtalanság történt, akik annak eredményeképen elvesztették hazájuk területének kétharmadát, elvesztették kincsesbányáikat, elvesztették testvéreiket, — csak egyet nem vesztek el, hitüket.

Dolgozzanak Önök ebben a szellemben és akkor munkásságuk áldáshozó leszen a saját nemzetükre is.

A nemzetközi Diákkongresszust ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

II.
DOKTOR AVATÓ BESZÉDEK.

Az első avatás.

1926. évi október 2.-án.

Doctor Urak!

Szokássá vált a mi egyetemünkön, hogy az egyetem új doctorait elsőként a Rector üdvözölje.

Ez a szokás a háború fergetegének közepette született.

A frontról, a lövészárkokból, a harcizaj kellős közepéről jöttek hozzánk akkor az ifjak. Jöttek a tudomány békés templomába. Jöttek sápadtan, sebesülten, a harctér porától fedetten, mellükön a vitézség érdemkeresztje. Jöttek kérni és átvenni az egyetem kezéből a tudomány érdemkeresztjét, a doctori címet.

Olyan nagy volt az ellentét, olyan válságossak voltak azok az idők, hogy szinte magától toluult a Rector ajkaira a szó, az aggodó szeretetnek, a megbecsülésnek szava, hogy bizalmat, kitartást, lelki erőt csepegtessen az az ifjú lelkekbe, beleitassa a tudatot, hogy az, ami folyik az egy élethalál harc, melyben mindenkinek kint és bent kitartani kell. Harc, amelyen a nemzet léte fordul meg, amelyet ezért nekünk elveszteni nem szabad, nem lehet.

És mégis elvesztettük. A harc azonban befejezve nincs. Mi a nagy háborút nem kerestük. Úgy kényszerítettek bele. Most már historiai tény, hogy egykoron mi elleneztek azt. Becsülettel, minden erőnket megfeszítve, küzdöttünk. Egyik kezünkben volt a kard, a másik kezünkben a törvény, amelyet ezer év küzdelmei között a kard hegyével irtunk s amelyben a hazának nagysága, függetlensége, területi

sérthetlensége, ősi alkotmánya volt beleírva. A kardot mi csak azért húztuk ki, hogy ami a törvényben van, azt megvédelmezzük.

És mind a kettőt kiütötték a kezünkből. Az egyiket, a kardot, kiütötte a külső ellenség, a túlerő, az árulás. A másikat a belső ellenség, a demagógia, a csőcselék. És mégsem csüggedünk, mert van még fegyverünk. Az, amellyel ezer éven át megszereztük, felépítettük és megtartottuk ezt az országot, amely a kezünket irányította, amikor a kard hegyével írtuk a törvényt. Ez a két fegyver: a kulturának és a morálnak a sziklatömbje. Ezt a két sziklatömböt kell most erősítenünk, növelnünk mindaddig, amíg elég erős és nagy lesz arra, hogy velük mindent és mindenkit, aki útunkban áll, letiporjunk. Én arra kérem az egyetem új doctorait, hogy ezt a gondolatot vigyék magukkal az egyetemről ki az életbe, legyenek fáradhatatlan munkásai a magyar nemzeti kulturának és meg nem tántorítható apostolai az erkölcsnek.

Spengler jóslata: a keresztyén-germán kultúra bukása.

1926. évi október 9.-én.

Doctor Urak!

Ferreronak van egy igen érdekes és igen értékes munkája, amelyben ő az ókori — a görög-latin — civilizáció bukásának az okaival foglalkozik.

Ezt a munkát szinte kiegészíti Spengler nagy műve, amely a görög-latin kulturán felépült, mai keresztyén-germán kulturának közeli bukását jósolja meg.

Ezeket a munkákat olvasva megdöbbenően torpan meg a lélek: egy nagy sír szélén állunk tehát megint, amelybe egy egész világ — a mi világunk fog bele temetkezni. —

Hogy mi fog történni, azt nem tudhatja senkisésem!

Egy bizonyos. A bukást mindenkor az idézte elő, hogy a tömeg — ez a kultúra és morál nélküli, fegyelmetlen, uralkodásra képtelen massa — emelkedett uralomra. A tömegpsiche, e kollektív lélek lett romboló, pusztító erővé. Sírásójává mindannak, amit az emberi munka, a kultúra és a morál évezredekken át alkotott.

Most, a rettentő jóslások súlya alatt kötelessége mindenkinek, aki előtt az emberi munka eredménye szent, ereje teljes megfeszítésével azon lenni, hogy a tömegek visszaszorítottassanak medrükbe, a rettentő kilengések megakadályoztassanak.

Ezért, amikor én Önöket az Egyetemi Tanács nevében most elsőként üdvözlöm, abban a pillanatban amikor a

doctori diplomával a kezükben kilépnek az életbe, arra kérem, hogy képességeiknek egész súlyát latba vetve és a népszerűtlenség ódiumát is vállalva dolgozzanak azon, hogy a szélsőségek ebben az országban végre megszűnjenek, és a vezetésre hivatott keveseknek az uralma biztosítottassék.

A nemzeti lélek harmoniája.

1926. évi október hó 16.-án.

Egyetemünk új Doctorai!

Egyeseknél, nemzeteknél az érvényesülésnek, a bent-rejlő értékek, erők kibontakozásának, az életbenmaradásnak előfeltétele a lélek harmoniája.

A subjectiv disharmoniában felörlődik az energia, lehetetlenné válik az életcélok felismerése, a célok megvalósításához szükséges akarat megszületése, a cselekvés kiváltása. Minden energiát felemészt maga ez a disharmonia.

A mi nemzetünknek collectiv lelke a sors csapásainak súlya alatt ilyen disharmonicus állapotba jutott. Elvesztette egyensúlyát, fegyelmezettségét, helyes ítélőképességét.

Sohasem felejttem el, 1918 őszén, a végzetes októberi forradalom napján, a hírre, hogy Pesten győzött a forradalom, Kolozsvár zászlódiszt öltött. Nem kényszerből. A collectiv lélek aberrációjának eredményeként. Az volt akkor az érzésem, virágok ezek a nemzetiszínű zászlók a nemzet koporsóján.

Majd jöttek az egyensúly felborulásának más, súlyosabb tünetei. Következett a felekezetek, osztályok közötti ellentétek felszínre jutása, kiélesedése, ébrentartása és mindaz, ami ezzel rendszerint együtt jár.

A nemzeti collectiv léleknek ez a kóros hullámozása sajnos még ma is tart. A gyógyulásnak és ezzel a nemzet talpraállásának, jövő léte biztosításának fogalmi előfeltétele a collectiv lelket harmoniába hozni.

Bűnt követ el ezért mindenki, aki ezeket az ellentéteket felszínen tartja, még inkább, aki növelni, kiélezni akarja.

Leküzdeni a szenvedélyeknek ezt a háborgását és ezzel a nemzeti energia felmorzsolódását csakis lelki fegyelmezettséggel lehet, amit viszont egyedül a kultúra ereje ad meg.

Önöknek Egyetemünk új Doctorai birtokukban vannak a gyógyításnak ezek az eszközei.

Kötelességük ezért most, amikor kilépnek az életbe mindent elkövetni, hogy a collectiv nemzeti lélek egyensúlyba jutása ne zavartassék, — és ezzel nemzetünk jövő létének előfeltétele adva legyen.

Hogy ezt a szent és nagy feladatot sikerrel betöltsék, ehhez kívánok én most Egyetemünk Tanácsa nevében Önöknek sok szerencsét.

Az egyetemes és az egyéni eszme örökös küzdelme.

1926. évi október hó 23-án.

Doctor Urak !

Az emberi életet az idők kezdetétől fogva két nagy eszme mozgatja : az egyetemes és az egyéni eszme.

Az egyetemes eszmét a legtökéletesebben a nemzetek, az egyéni eszmét az egyesek, fizikai személyek, az emberek képviselik.

Nemzetek és egyesek az emberi életnek egyaránt nélkülözhetetlen és egyenlő értékű alanyai.

Az emberi élet lehető tökéletesedése, sőt fentmaradása csupán e két eszme harmonikus együttműködésével biztosítható.

Az egyén korlátnélküli önhatalma, szabadsága, a feudális rendszer, a rendi széttagoltság, a társadalmi vagy vallási célú közületek túlzott önkormányzata mellett az emberi élet nélküli az összefogó, az emberi munka eredményeit konzerváló tényezőt : az államháttérrel összeforrott, egységes nemzetet.

Az abszolút kormányforma, a túlzott centralisatio, az állami onnipotencia vagy épen a kommunistikus rendszer mellett megsemmisül az emberi élet hajtó ereje, iniciatív, constructiv tényezője : a szabad egyén.

Az emberi élet története nem más, mint ezen két ellentétes eszme teljesen ki nem egyenlíthető küzdelme. A két polus éles találkozási pontja, mint két ellentétes villamosáram kirobbanása : a forradalom.

Egy bizonyos: mindkét véglét megsemmisíti az emberi élet, az emberi munka eredményeit.

Róma bukása, a középkor sötétsége szomorú példa arra, mit jelent a korlát nélküli individualizmus, — Moszkva uralma rettenetes világossággal mutatja, hova visz az egyén szabadságának megsemmisítése.

Doctor Urak!

Keleten a nagy szláv kolosszus testén és most a sárga faj százmillióinak tömegén szemünkláttára folyik a bűnös kísérlet: elfojtani, megsemmisíteni az egyéni eszmét, felszívni mindent a közületbe. Önök, akik most a tudás fegyvereivel felvértezve kilépnek az életbe, azzal a tudattal nézzék ezt az ördögi színjátékot, hogy az: egy az ember alaptermészetével homlokegyenest ellenkező, végzeteljes törekvés, mely az emberi életet a végromlásba viheti s amely alkalmas megsemmisíteni mindazt, amit évezredek keserves munkája alkotott. És nézzék azzal a tudattal, hogy ez a küzdelem nem végződhet másképp, mint az egyéni eszme uralmával az egyéni és az egyetemes eszme harmonikus kiegyenlítésével.

Ezzel az intelemmel, ezzel a kérelemmel üdvözlöm Doctor urakat a Tanács nevében és bocsátom el sok szerencsét kívánva Önöknek, az élet útjára.

A magyar irredenta.

1926. évi október hó 30.-án.

Doctor Urak!

Amikor Bismark herceg 1871 május 10-én Frankfurtban aláírta a versaillesi praeliminárét és ezzel a francia nemzet testéről leszakította Elszáz-Lotharingiát, feljajdult a világ minden más nemzete, közötté a kicsiny magyar nemzet is. Irányi Dániel útján fejezte ki együttérzését a nagy francia nemzet iránt, annak fájdalmában. És beivódott a francia nemzet lelkébe az a tudat, hogy minden franciának minden nap a revansra kell gondolnia, de erről közülük senkinek sem szabad beszélnie.

A mi helyzetünk más. Reánk négy Elzász csapását róttá a végzet. Trianon leszakította Erdélyt, elveszett Felső-magyarország, idegen járom alá került Délmagyarország, még Nyugatmagyarország földjéből is lehasított a győztesek akarata egy darab magyar földet.

A mi szörnyű veszteségünk érzetében nem osztozott a világnak egyetlen más nemzete sem. Egészen magunkra voltunk hagyva rettenetes fájdalmunkban. Minket nem ismert és ma sem ismer a nagy világ. Még olyan hang is akadt, hogy mi nyertünk a világháború eredményeként, visszanyertük önállóságunkat, függetlenségünket, szabadságunkat. Nem tudva azt, hogy a kirabolt koldusnak a szabadsága ez.

Ezért mi nem hallgathatunk. Nekünk minden alkalmat meg kell ragadnunk, hogy kifelé és befelé hirdessük ennek a mi mostani helyzetünknek tarthatatlanságát. Hirdessük

ne azt, hogy mit veszítettünk mi, hanem hirdessük azt, hogy mit veszettek ők. Mit veszettek az elszakított területek nemzetiségei. Hogy mit veszített az európai egyensúly, a béke gondolata, az emberi cultura azzal a szörnyű emberi meggondolatlansággal, amit trianoni békeszerződésnek neveznek.

Amikor az Egyetem Tanácsa nevében üdvözlöm Önöket, arra kérem, használjanak fel majd az életben minden alkalmat, ne legyen nyugtuk addig, míg ez a gondolat általánossá nem lesz kint és bent, amíg meg nem valósul a mi szent hitünk a föltámadásban.

Báró Baldácsi Antal példája.

1926. évi november hó 6-án.

Doctor Urak!

Az ország protestáns nagyjai az elmúlt napokban Budapesten jubileumi ünnepre ültek össze.

Az ünnep egy olasz származású, corsicai születésű katolikus vallású, erős katolikus hitű főúr emlékének szólt, aki 50 évvel ezelőtt a magyarországi kálvinistáknak, lutheránusoknak, az erdélyi szász egyháznak és az unitáriusoknak ajándékozta 7000 holdas uradalmát, hogy annak jövedelméből segíeytessenek ezeknek a szegény protestáns egyházaknak nyomorgó papjai és özvegy papnéi.

Ez a férfiú báró Baldácsi Antal volt.

Most, amikor ebben a szerencsétlen országban felekezeti és faji ellentétek emésztk, őrlík fel a nemzetnek azt a kevés energiáját is, ami a nagy háború és a két forradalom után a nemzet testében még megmaradt, — Baldácsi Antal bárónak neve, emléke, nemes cselekedete álljon előttünk, mint követendő, mint ragyogó példa, miképen kell szolgálni a nemzet nagy egyetemes érdekeit, — miképen kell felolvadni a nemzeti génius összeforrasztó tüzeben mindenkinek, aki magyar földön lakik és miképen kell segítségére sietni a szűkölködőnek, nem tekintve miként imádja Istenét. Legyen Önök előtt is Doctor Urak egész életük folyamán követendő példa az

Ő nagy, nemes cselekedete által megjelölt útirány. Azt nézzék, ha kimennek az élet forгатagába, ki az, aki önzetlenül, becsülettel szolgálja a nemzeti eszmét. Ki az, aki leginkább segítségre szorul és ha látnak ilyent, menjenek oda és segítsenek rajta.

Trianon évfordulóján. Revans.

1926. évi november hó 13.-án.

Egyetemünk új Doctorai!

A mai nap nemzetünk életének szomorú évforduló napja.

Trianonban 6 évvel ezelőtt, november 13.-án írták alá ennek a megcsönkített országnak a képviselői azt az okíratot, amelyet a győztes hatalmak békeszerződésnek neveztek el.

Micsoda szerződés az, amelynek aláírásánál az egyik félnek egyáltalán nem volt, nem lehetett akarafa. Micsoda békeokírat az, amely mindent eredményezhet, csak megnyugvást, csak békességet nem.

Ami képviselőink ott, akkor a győztes hatalmaknak egyoldalú parancsát láttamozták, amely mellett ennek az országcsönknak megengedettett a merő további lét.

Megengedettett a lét, de elvétetett a nemzeti életnek minden előfeltétele.

Lehasítottatt az ország ősi területének több mint kétharmada, az a kétharmad rész, amelyben az ország gazdasági, kulturális és morális erőtenyezőinek legalább a kétharmada elraktározva volt és van ma is.

Ám alig tellett el egy-két esztendő és az élet már is keresztül törte ezt a logikai, historiai és etikai szörny-szülöttet jelentő papirost.

A győztes hatalmak maguk voltak kénytelenek a reánk kirótt hadisarc helyett kölcsönt adni nekünk, hogy

megmaradt vegetatív életünket, melynek fennmaradása eminens érdekük nekik is, hogy ezt a vegetatív életet tovább folytathassuk.

A problema azonban ezzel megoldva nincs.

Mi nem nyugszunk addig, míg ez a vegetatív élet át nem megy a mi nemzeti múltunknak megfelelő, a nemzet egészét magába foglaló, a nemzet történelmi határai között továbbfolyó teremtő, alkotó, az emberiség nagy céljait szolgáló, egységes nemzeti élet folyamatba.

A bele nem nyugvásnak, a jövőbe vetett hitnek, a historiai élet továbbélésének ezt a gondolatát a csonka ország minden más intézménye között, a mi ősi egyetemünk képviseli a legerősebben.

Önöknek is, akiket most Egyetemünk Tanácsának üdvözlete és jókívánságai mellett, az élet útjára elbocsátunk, különös kötelességük leszen az élet minden viszonylatában hirdetni a meg nem alkuvásnak, a jövőbe vetett hitnek ezt a gondolatát és minden erejükkel azon munkálkodni, hogy ezen gondolat előfeltételeit megteremteni segítsék.

A múlt megbecsülése.

1926. évi november hó 21.-én.

Doctor Urak!

Holnap lesz 10 esztendeje annak, hogy a mi egyetemünket alapító nagy király, I. Ferenc József, visszaadta lelkét az Úrnak.

Hálás kegyelettel fogjuk megülni ennek a szomorú évfordulónak a napját, hogy ezzel is kifejezésre hozzuk soha nem muló hálánkat a királyi Felség iránt, akinek nem csak létünket köszönhetjük, de aki kegyes volt engedélyezni azt is, hogy egyetemünk az Ő fenkölt nevét viselhesse.

De kifejezésre hozza majd ez az ünnepély a mi ragaszkodásunkat az egyetem történelmi multjához, traditioihoz, hagyományaihoz.

Kifejezésre hozza, hogy egyetemünk egyenes leszármazója Erdély egyetemének. Annak az egyetemnek, a melynek első alapkövét a független Erdély első választott fejedelme tette le, a melyet Báthory István mint lengyel király Vlnában kelt elhatározásával fejlesztett tovább, majd Bethlen Gábor a nagy erdélyi fejedelem új alapokra fektetett, később Apafi Mihály, I. Lipót és Mária Terézia építettek ki.

Ez a historiai mult a mi egyetemünket külön nagy nemzeti feladat végzésére kötelezi.

Nekünk kötelességünk a tudomány művelése mellett a nemzeti múlt megbecsülésének gondolatát fentartani,

a nemzet múltjában lévő erőket fölszínre hozni, hogy azokkal megerősítsük a nemzet önbizalmát, a nemzet jövőjébe vetett hitet.

Ez kötelességük leszen Önöknek is, akiket az egyetem a mai napon doctorai sorába iktatott, ezért amidőn én az egyetem tanácsa nevében Önöket most elsőként üdvözölöm, arra kérem, hogy igyekezzenek a historiai múlt megbecsülésének, a hagyományok tiszteletének gondolatát minden közéleti cselekvésükkel szolgálni. Bele vinni a köztudatba azt az eszmét, hogy egyeseknek és nemzeteknek az élete csakis a múlton fölépítve, a múlt alkotásait tiszteletben tartva és azt fokozatosan fejlesztve eredményezheti a nemzet jobb jövőjét.

Az Isten áldását kérem munkásságukra.

Decentralisatio.

1926 november 27.-én.

Doctor Urak!

Az egyetemnek feladata a tudomány művelése és tanítása mellett, — általában a kultúra emelését is előmozdítani, és őrködni a fölött, hogy a kultúra nemzeti, sajátos jellegét megőrizze.

E tekintetben a mi egyetemünkre itt a Nagy Magyar Alföld közepén külön nagy hivatás vár.

Az utolsó 50 esztendőben, a túlzott centralisatio eredményeképpen a főváros, a vidék rovására nemcsak gazdasági és politikai, de kulturális vonatkozásban is olyan túlsúlyba jutott és egyidejűleg annyira eltávolodott érzésben, gondolkodásban a nemzeti lélektől, hogy ez nemcsak politikailag, de kulturális szempontból is, és végeredményben a nemzeti lét szempontjából is nagy veszedelemeket rejt magában.

Egész a múlt század közepéig, — a magyar nemzeti kultúra aranykorszakában költőink, szépíróink a magyar nemzet érzései és gondolatvilágának voltak a legmagasabb repraesentánsai. Újabb irodalmunk, — legyen az egyébként bármilyen magas színvonalon álló is, a nemzet lelkével sokkal kevésbé van összeforrvá, — sokszor attól egészen idegen. Hol vannak most a Vörösmarty, Petőfi, Tompa, Arany János, Jókai, Mikszáth és a többi igazi magyar költők és prózairók, akik gyökereiket a magyar néplélekbe bocsájtották, akik ha ideig óráig a

fővárosban éltek is, ott is megmaradtak vidékinek, igazán magyarnak, s kifejezésre hozták a magyar nép lelkében élő csodálatos szépségeket.

A mi egyetemünknek egyik fontos feladata ezért a tudás kultusza mellett, a szépség kultuszát is nemzeti alapon művelni. Feladata mindent elkövetni, hogy a lebecsült, lekicsinyelt vidék ismét tudjon önálló, a fővárosétól független kulturát teremteni, amely ne legyen a fővárosi kultúra merő halvány copiája, — hanem abban az Alföld ősmagyar népének a lelke szólaljon meg.

Önöknek is egyetemünk új doktorai, az is kötelességük leszen, — hogy hivatásuk betöltése, a tudomány fejlődésével való további együtthaladás mellett munkálkodjanak azon, hogy a vidéken erős nemzeti kulturális gócpontok létesüljenek, telítve nemzeti gondolattal, folytatásaként a múlt század nemzeti kulturája aranykorszakának.

Ezzel a kéréssel, ezzel a bizakodással üdvözlöm Önöket az egyetem nevében és kérem munkásságukra Isten áldását.

Az akarat ereje.

1926. évi december hó 4.-én.

Doctor Urak!

Amikor Önök most, letévén itt előttünk a doctori esküt, kilépnek a tudás iskolájából és átlépik az élet iskolájának küszöbét, belépnek az élet forгатagába, a sok küzdelem és megpróbáltatás közé, oda, amelyről azt írta a legnagyobb magyar poéta Petőfi: az élet nagy és nehéz iskola, veritékemből ott sok elfolya, — most ebben a nagy és ünnepléses pillanatban ifjú lelkük tele van reménységgel, de teli van aggodalommal is.

Reménységgel, hogy két évtizedes nehéz munka után végre módjukban lesz, támaszkodva a tudori diplomára, maguknak az életben posítot, tisztességes kenyeret biztosítani.

Másrészt látva a hajótöröttek egész seregét tépdési lelküket a kétely: lesz-e majd csakugyan megfelelő elismerése, jutalma eddigi nehéz munkásságuknak.

Doctor Urak! Az életben nagyon sok, csaknem minden az emberi akaraton, annak erején, intenzitásán fordul meg.

Nem ismerni lehetetlenséget. Nem ismerni az életben ezt a szót: „nem“. Optimismussal élni. Ez a constructio. A pessimismus destruál. A bentrejlő erők megfeszített összeségét lekötni a kitűzött cél érdekében, arra összpontosítani, keményen dolgozni, mindig többet valamivel mint mások, nem hajolni meg a csapások súlya alatt, ezeken fordul meg az életben való komoly érvényesülés lehetősége.

És még egyet: le nem térti soha, semmi körülmények között a becsület útjáról.

Ha ezeket megszívlelik, ha ezeket az életben megvalósítják, akkor mostani reményeik valóra válnak, aggodalmaik el fognak oszlani.

Az Isten vezérelje Doctor Urakat az élet útjain.

Az Egyetem szuverénitása.

1926. évi december hó 11.-én.

Doctor Urak!

Az emberi életnek útvesztőjében három tényező az, amely a gyarló embert eligazítja, amely megmutatja neki az ösvényeket, amelyeken haladnia kell, hogy az élet súlyos terheit, megpróbáltatásait kibirja, — ez a három tényező: a hit, a jog, és a tudás.

A hit biztosítja a lélek belső harmóniáját. A jog a cselekvések külső rendjét. A tudomány keresi, kutatja az emberi élet végső céljait.

A hitnek az egyház, a jognak az állam, a tudásnak az egyetem a legfőbb külső reprezentánsai.

Egyenlő rangú és suverén jellegű tényezői ezért ezek a hatalmak az emberi életnek.

És a nyugati nagy culturállamokban, ahol mindennek felismerése már általánossá lett, külsőleg is kifejezésre jut az egyetemnek a másik két hatalommal: egyházzal, állammal való egyenrangúsága, szuverénitása, egyforma megbecsülése.

Amikor 1909-ben a lipcsei egyetem 500 éves jubileumát tartotta, az ünnepélyen ott voltak a szász királlyal, mint Rector Magnificentissimussal élükön a német uralkodóházak tagjai, ott voltak a világ minden culturállamának reprezentánsai, hogy üdvözöljék az ősrégi német egyetemet. Ott volt közöttük a prágai egyetemnek a Rectora is, amely egyetem a lipcseinél is régibb német egyetem, a legrégebb minden német egyetem között és éppen a lipcsei egyetem szülő anyja, hiszen a lipcsei egyetemet 500 év előtt a prágai egyetemről elüldözött német professorok és német hallgatók alapították.

Amikor 1910-ben a berlini egyetem jubilált, 100 éves jubileumát ülte meg, az első üdvözlő szó a nagy és hatalmas német birodalom Imperatorának ajkairól hangzott el, bejelentésével annak, hogy Humboldt nagyszerű terve, a német kutató egyetem felállítása, a német nagyságnak legfőbb kútforrása, biztosítva van, mert ezen célra 10 millió aranyárka már is összegyűjtetett. És ott voltak hódolni akkor is a világ minden részéből a culturállamok legfőbb reprezentánsai, hogy meghajtsák zászlójukat a tudomány fensége, suverénitása, az egyetem hatalma előtt.

Doctor Urak!

Minálunk a tudománynak, a culturának, a tudomány, a cultura reprezentánsainak, a tanítóknak, az íróknak, a művészeknek a megbecsülése ma sem oly fokú és ma sem olyan általános, mint amilyennek éppen a nemzet mai helyzetében lenni kellene. Nálunk, a mi primitív viszonyaink között a tanító, a tanár, az író, a művész ma is inkább sajnálkozásnak, lekicsinylésnek tárgyai. Nálunk ma is annak a megbecsülése általános, aki minél nagyobb vagyonból, minél kevesebb munkával él, léha a társadalomra, a nemzetre nézve értéktelen életet. Addig míg ez meg nem változik, nemzetünk reneszanszát várni nem lehet.

Ezért, amikor egyetemi Tanácsunk nevében, a doctori cím elnyerése pillanatában elsőként üdvözlöm Önöket, arra kérem, segítsenek Önök is belevinni a nemzet köztudatába azt a tételt, hogy az emberi életnek egy igazi nagy értéke van: a munka. És hogy a lelki élet, a jogélet és a tudományos élet három nagy tényezője: egyház, állam és egyetem, az emberi élet, annak lehető tökéletes átélése szempontjából egyenrangú tényezők.

Ezzel a kéréssel, ezzel az intellemmel bocsátom Önöket el az élet rögös útjára.

Tóth Lajos államtitkár emlékezete.

1926. évi december hó 18.-án.

Doctor Urak!

Az Egyetem Tanácsa, amelynek kezéből Önök most az életnek, az érvényesülésnek eszközét, fegyverét, a doctori diplomát átveszik, — temetésről jött ide.

Temette azt a férfiút, aki a mi egyetemünket Kolozsvárott nagyra tette, számkivetésében is megbecsülte és szerette, itt Szegeden új életre kelni segítette.

Temette *Tóth Lajost*, a cultusministerium nagy államtitkárát, a mi egyetemünknek orvostudománykari volt professzorát, honoris causa doctorát.

Ez a temetés fényes, nagy gyászünnepek keretében folyt le. Méltóan ahhoz, aki tegnap átadatott az örökkévalóságnak.

És amidőn kiléptünk a budapesti egyetem feketével bevont lépcsőcsarnokából a verőfényes, a napsugaras, a rohanó emberek százaival ellepett Egyetem térre, kiléptünk a halál csarnokából az élet terére, — lépkedve lassan a szomorú gyászmenetben a koporsó után, eszembe jutott nekem, mennyire igaz: ime az élet csupán egy rezzenés, — a természetnek egy kicsiny atomja, paránya, az ember fölcsillan és újból letűnik. Egy tünet csupán az élet a nagy mindenség horizontján annak hosszmeté-
tében és keresztmeté-
tében egyaránt.

Mindenki, legyen nagy, vagy kicsiny egy atom csupán a jelenben lévő adottságoknak tengerében. Derék az, aki

a helyen, ahol fölcserélődés történt, méltóan betölti szerepét. Mindenki vég és kezdet. Eredménye annak ami volt, kezdete annak, ami lesz. Ért annyit ami belőle, utána kifarjadjani fog. Akit mi tegnap temettünk, nagy és értékes része volt a nemzet egészének, méltó befejezése nagy Magyarország kulturpolitikájának, biztos és szilárd fundamentuma a jobb jövőnek. Emléke legyen áldott, legyen példa előttünk és Önök előtt Doctor Urak, példa miként kell élni a nemzet szolgálatában, miként kell élni, hogy megszerezhessük a megbecsülést, biztosítsuk magunknak az el nem múlást. Ezzel a kéréssel adom a Tanács nevében az Önök kezébe a doctori diplomát és bocsátom el Önöket az élet útjain.

Karácsony.

1926. évi december hó 22.-én.

Doctor Urak!

Pár nap még és reánk köszönt az est, amelyen megszületett a judeai Bethlehembben, Heródes király idejében — idestova 2000 esztendő előtt — a Gyermekek. A Jézus.

Megszületett: az Eszme, mely romba döntötte a pogány hitet. A rajta fölépült Bizancot, Rómát. Az akkori egész világ urait.

Megszületett: az Eszme, amely bölcsője lett a szeretet vallásának. Az azon fölépült keresztyén-germán kulturának, amely most a német, az angol-szász és az amerikai uralom nevének bírja az egész világot.

„Heródes király akkor megöletett Bethlehembben és annak egész környékén minden gyermeket, két esztendőstől, és azon alúl. Szó hallatszott Rámában. Sírás-rívás. Rachel siratta az ő fiait. És nem akart megvigasztaltatni. Mert nincsenek.“

Heródes akkor megöletett minden gyermeket, — és mégis életben maradt a Gyermekek, a Krisztus, hogy hirdesse a hegyi beszédben: „szeressetek, jót tegyetek, imádkozzatok.“

Doctor Urak! A mi hitünk megszületésének ünnepe előtt, a hegyi beszéd szavaival bocsátom el Önöket az Alina Mater öléből — az élet utaira. „Szeressetek. Jót tegyetek. Imádkozzatok.“ Vezesse az Önök cselekedeteit az életben mindenkor a szeretet. Igyekezzenek mindig

jót cselekedni embertársaikkal, istápolni a szenvedőt, a szegényt, a beteget, a bajban levőt. Azzal bocsátom el Önöket, tudjanak hinni Istenben, tudjanak imádkozni. „Drága kincs a hit, bízni és remélni megtanít.“

Tudjanak hinni, bízni mindenek fölött ennek a szerencsétlen nemzetnek jövőjében, jövő nagyságában, föltámadásában.

Tudjanak hinni abban, hogy Trianon Heródese hiába ölt meg most is minden gyermeket, a nemzet fájának minden virágát, reményét. Életben maradt az eszme: Nagymagyarország gondolata.

A bölcselet és a hit.

1927. évi február hó 5.-én.

Doctor Urak !

A tudományegyetem tanácsa kinyitotta most Önök előtt az élet kapuját.

Kezükbe adta a doctori diplomát, — a legmagasabb jogi, orvosi, bölcsészeti tudás symbolumát.

Mielőtt kilépnének az életbe, annak nagy, poros országútjára, hol millió és millió ember, egymást taposva tolong, álljanak meg egy percre a küszöbön és gondoljanak arra, hogy ahhoz, hogy valaki az életben megállhasson, hogy annak sok megpróbáltatását elviselni tudja, nem elég a tudásbeli bázis. Annál kevésbé elég, minél magasabb valakinek a kulturája.

Kell ezenfelül még valami, ami ennél több, nehezebben megszerezhető, és ezért nagyobb kincs is, — kell a filozofiai, a hitbeli bázis is.

Az életben a kultúra az instigáló, a hajtóerő. A hitbeli, a bölcséleti elmélyülés, a nyugtató erő. Az első a lélek kinjainak, a boldogtalanságnak szülője. A második adja a lélek nyugalalmát, a boldogságot.

Igyekezzenek ezért Önök megszerezni és amennyiben meg van, megtartani, mélyíteni filozofiai, hitbeli világukat.

Olvassák a világ nagy filozofusainak, vallásalapítóinak munkáit. Olvassák a buthista katekizmust, amelyben írva találják, hogy az emberi boldogság a nirvana. Az álom. A halál. Olvassák Plato munkáit, aki azt mondja: bol-

dogság a béke. Olvassák a Koránt, amely azt tanítja, boldogság a megnyugvás Allah akaratában. Olvassák a bibliát, a mi szent könyvünket, hogy abból megtanulják, hogy a boldogság a szeretet. A jószág. A szenvedés. A sirás. Olvassák Spinoza munkáit, amelyek szerint boldogság a szabadság. Olvassák a nagy francia filozofust, Russeaut, aki azt írja: a boldogságot a természet adja; és olvassák a nagy magyar filozofust, Madácht, aki szerint boldogság: a harc, a küzdelem, a munka.

Olvassák ezeket, hogy így a hit, a bölcselet, és a tudás fegyvereivel vértelve küzdjék végig az életet, amikor is az nem léssen ugyan megpróbáltatások, szenvedések nélküli, de meg fogják találni mindenkor a kiegyenlítést, a lélek békés nyugodalmát. Azt kívánom Önöknek, hogy így legyen.

Szeged és Kolozsvár.

1927. évi február hó 12.-én.

Doctor Urak!

Életüknek ebben az ünnepélyes pillanatában lelkükre kötöm azt, amire az avató beszéd is figyelmeztette Önöket és amire az imént a Tanács színe előtt fogadalmat is tettek, hogy a tudori diploma nemcsak jogokat ad, előnyöket biztosít, hanem nagy és súlyos kötelességekkel is kapcsolatos.

A doctori diploma elnyerése jelenti a kötelességvállalást: figyelemmel kíséreni a tudomány haladását. Élén állani minden kulturális törekvésnek. Szolgálni a közt önzetlenül, önfeláldozóan. Példátadó életet élni hitben, hazafiságban, munkában, tudományban, becsületben.

Azokra pedig, akik a mi egyetemünk Tanácsának kezéből kapják a tudori fokot, még két különleges kötelesség is hárul. Kapcsolatosak ezek a mi egyetemünknek jelenlegi kettős helyzetével.

A mi egyetemünk most a nagy magyar Alföldnek egyeteme. A mi doctorainknak ezért különös kötelessége a nagy magyar Alföld kulturális és gazdasági céljait előbbre vinni.

De a mi egyetemünk Erdély egyeteme is magyar honban. Képviselet itt a meg nem alkuvás, a bele nem nyugvás gondolatát.

Szeged és Kolozsvár szelleme, emléke, a színtiszta magyarság megteremtésének és az államegységnek gondolata kísérje Önöket az élet útain és vezesse minden cselekedetükben. Ezzel az óhajjal, ezzel az intellemmel bocsátom el Önöket és kívánok Egyetemünk Tanácsa nevében szerencsés és boldog életet.

Optimismus.

1927. évi február hó 19.-én.

Doctor Urak!

Egyeseknek, nemzeteknek léte, mikénti érvényesülése az öntudat erejétől függ.

Függ attól a tudattól, hogy a subjective felismert belső erők elegendők a lét, az érvényesülés elé tornyosuló, akadályok leküzdésére. Ennek a relációnak belső erők, külső akadályok közötti vonatkozásnak kedvező megítélése adja egyesnek, nemzetnek az önbizalmat

A megítélés kedvező volta az, amit optimizmusnak nevezünk.

És ha valamikor, úgy most, nemzetünk életének ezen szörnyű korszakában van szükség arra, hogy úgy a nemzet egésze, mint az egyesek lelke optimizmussal legyen telítve.

Önöket is, Doctor Urak, most, amikor a doctori diplomát kezükbe véve kilépnek az életbe, arra intem, arra kérem: bízzanak! Bízzanak a maguk erejében. Bízzanak a nemzet erejében. Legyen most bármilyen sötét is az égbolt. Dobják a küzdelembe erőik teljességét és kifogják hasítani maguknak a rést, melyen át megnyílik az érvényesülés lehetősége és mint a társadalom leendő vezetői egyengetni, megnyitni fogják az utat, melyen óvatosan, nehéz munkával — haladva elfogjuk érni Isten segéd-mével a nagy nemzeti célt, melyről lemondani, melyet föladni nem fogunk soha.

Ezzel a kéréssel, ezzel az intelemmel bocsátom el Önöket és kívánok működésükhöz Egyetemünk Tanácsa nevében sok szerencsét és nagy eredményeket.

A Tanács ülését berekesztem.

Szellemi proletariatus.

1927. évi február hó 26-án.

Doctor urak !

Ujabban mind gyakrabban és mind több oldalról lehet hallani, hogy az egyetemek szellemi proletáriátust termelnek.

Ez a felfogás az egyetem lényegének téves megítéléséből táplálkozik. Az egyetem elsősorban tudományt termel és tudományt ad tovább. A diploma, melyet ad, nem hivatalos állás elnyerésére való igényt biztosító okirat, hanem bizonyos tudományos készség és képesség adottságának tanúsítása.

Minden állam kultúrnívóját az mutatja legbiztosabban, mekkora rétege a társadalomnak bír egyetemi kultúrával. Különösen hányan vannak a társadalom tagjai közül, akik diplomával bírnak, de nem abból élnek.

Régebben, amikor a magyar társadalom kultúrnívója magasabb volt mint most, a múlt század közepén, sokan voltak mérnökök, orvosok, ügyvédek, kik nem a diplomájukból éltek. Gazdálkodtak, szabad kereseti pályákon érvényesültek.

Amidőn Önöket most a doctori diplomával kezükben útnak bocsátom, elsőnek adva át az Egyetem Tanácsának üdvözetét és jókívánatait, arra kérem Önöket ne tekintsek ezt a diplomát úgy, hogy az a hivatalos állásokba való belépőjegyet jelent. Legyenek hirdetői annak a gon-

dolatnak, hogy főiskolai, egyetemi kulturára minden embernek szüksége van, férfiak és nők egyaránt, hogy csak az a társadalom lehet erős, amelynek széles rétege rendelkezik az egyetem által adható legmagasabb kulturával és legyenek hirdetői annak a gondolatnak, hogy nemzetünk mostani súlyos helyzetében különösen fontos, hogy minél nagyobb számban legyenek olyanok, akik a legmagasabb kultúra birtokában vannak anélkül, hogy abból a szakkönyvtárból éljenek, amely ennek a diplomának csak egyik kisebb jelentőségű alkateleme.

A nagy víz.

1927. évi március hó 12.-én, a szegedi árvíz évfordulója napján.

Doctor Urak!

Ma éjjel, éjfél után 1 órakor megkondult Szeged székházának harangja és zúgott 1 óra hosszán, hirdetve, hogy Szeged emlékezik.

Ezelőtt 48 esztendővel 1879 március 5.-én törte át, Petresnél, Szegedtől északra 20 kilométerrel a tengerré áradt Tisza a percsorai gátat. Több mint 20 ölnyi hosszúságban, — alighogy az őrtálló katona elvonult fölötte, megfordult és a Tisza medrébe omlott a védgát.

Iszonyú erővel rohant a víz három öl magasságban a várost körülvevő védőtöltés felé.

A város székházában egybegyűlve várták a híreket a város vezetői és atyái. Megérkezett a hír. És ekkor mondotta a királyi kormány teljhatalmú biztosa Lukács György helyettes államtitkár: „Uraim a várost mindenáron meg kell menteni.“

Hat nap és hat éjjel omlott a város felé hatalmas tömegekben az áradat.

Hat nap, hat éjjel folyt gigantikus erővel a védelem, a körtöltés megerősítése.

A hetedik napon kiadatott a hivatalos jelentés: „Szeged meg van mentve.“

És ez a nap volt a régi Szegednek utolsó nappala.

Estére vérvörösen nyugodott le a nap. Beborult az ég. Napnyugat felől szél kerekedett. Este nyolckor a szél

viharként tombolt. A védtöltésnek kétöles cölöpeit tépte föl és dobta a gátra. Éjfélkor a vihar orkánná fajult és tépte, szaggatta a gátat.

Kint Szeged egész lakossága, a temesvári hadtest egész ereje emberfeletti küzdelemmel dolgozott.

Bent a városházán a magistratus, a polgármester, a főispán, a kormánybiztos lesték, percenként várták, aggodva, sápadt arccal a híreket.

Fél kettő volt éjfél után. Megjelent a hírnök. Egy szót mondott csupán reszkető ajakkal: „Megtörtént.“ Az történt, hogy a víznek árja közvetlenül Szeged fölött északon, 25 méter hosszúságban áttörte a gátat. A hullámok a menydörgés robajával törtek a virrasztó, a kétségbeesett város felé.

És akkor is 48 évvel ezelőtt mint most, éjfél után a második órában megkondultak a városban a harangok, hirdetve Szegednek romlását, pusztulását. Az éjnek sötétjét vörösre festette a fölgyújtott házak lángtengere. A lakosságot a kétségbeesés érzése lepte meg.

A vízbe pusztult ekkor 151 szegedi polgár. Romba dőlt 5 és félezer lakóház. Megszámlálhatlan marha és vagyon veszett oda. A csatornák búzhödt levegője, jajveszékelés töltötték be a levegőt. Könny és kétségbeesés mindenütt. Fölzokogott Szeged gyászán az egész művelt világ.

És most — Doctor Urak, most nem 151 ember veszett oda, most a nemzet milliói pusztultak el. Most nem öt és félezer lakóház omlott össze, most egész városokat törölt el a föld színéről a háború árja, most a nemzet testének $\frac{2}{3}$ -át tépték le a hullámok és mégis nekünk csüggedni nem szabad.

Nem szabad csüggedni, mert ime most 48 év után Szeged mégis él. Szeged szebb mint volt. Szebb mint lett volna, ha nem jön a katasztrófa.

Doctor Urak!

A mai napon Szeged pusztulásának fordulóján az Önök doctorráavatásának napján emlékezzenek ne Szeged pusztulására, emlékezzenek Szeged feltámadására. Vessék emlékezetükbe, hogy ime aki élni akar: arra nincs pusztulás. Hirdessék kint az életben mindenütt, hogy jöhetett bár reánk a végzetnek bármekkora csapása, eljön az idő, mert el kell jönnie, amikor majd, — talán 48 év után, talán hamarabb, megállapítják a mi utódaink azt, amit mi most Szegedről állapítunk meg, hogy ez a nemzet a szörnyű katasztrófa után erősebb, élni akaróbb lett, mint volt azelőtt és az megmentette az életét. Magyarország van és szebb, hatalmasabb, erősebb lesz mint volt!

Azzal az óhajjal, hogy mindez így legyen, — adom át Önöknek Doctor Urak a Tanács nevében legjobb kívánságaimmal a tudori diplomát.

Március idusa.

1927. évi március hó 19.-én.

Doctor Urak!

A nemzet ezen a héten 1848 március 15.-ikének áldozott.

Ez az ünnep nem volt hivatalos ünnep a múltban, nem az ma sem.

És mégis az egyetlen igazi nemzeti ünnepünk ez nekünk.

A múltban a nemzeti függetlenség, az Ausztriával szemben való önállóság gondolatát, a modern, parlamentáris alkotmány eszméjét, a törvény előtti egyenlőség megteremtését, a rendiség, az ősiség megszüntetését, a jobbágyság felszabadítását ünnepelték ezen a napon.

Most az ünnep mindezen vonatkozásaiban elavulttá vált. Önállóságunk nemcsak meg van, de Trianon egyenesen eltilt az Ausztriához való csatlakozástól. A Habsburgok restaurálását külön törvény, nemzetközi pecséttel megerősítve mondja ki. A parlamentarizmus az egész világon problematikussá vált. A magánjogi vívmányok ma már anachronizmusok.

És az ünnep fénye ma mégis intenzivebb, mint a múltban volt. Mi az ami a nemzetnek ezen ünnepét nemcsak fönntartotta, de intenzitásában növelte is.

A nemzet ebben az ünnepben mindig többet, valami mást érzett, látott, mint ami az ünnepi beszédekben el-

hangzott. Valami mélyebben fekvőt. Nem az okozatokat, az okokat érezte ki, azokat ünnepelte.

A nemzet élni akarásának, jövőbe vetett hitének ünnepe volt a múltban is mindig március 15-ke, az a jelenben is A nemzeti géniusz erejének, mindent egybe-forrasztó tüzének ünnepe ez. Az ifjúságnak, a tavasznak, a nemzeti reményeknek, a föltámadásnak ünnepe. Ezért van, hogy most a nemzet életének ebben a sötét éjszakájában mind erősebb lánggal lobog szerte az országban, mint a pásztortüzek világa, az ünneplés fénye.

Ilyen értelemben ünnepeljék ezt a napot Doctor Urak önök is a jövőben, ne engedjék azt kisajátítani internacionalis törekvéseknek. Ápolják lelkükben a nemzet megújhódásának, föltámadásának gondolatát.

Ezzel az óhajjal, ezzel a reménységgel adom át Önöknek a doctori diplomát és kívánok a Tanács nevében Önöknek elsőként szerencsés boldog életet.

A Tanács ülését berekesztem.

Emlékezés Beethovenre.

1927. évi március hó 26.-án.

Doctor Urak!

Ma épen 100 éve annak, hogy Beethoven, minden időknek legnagyobb zeneköltője visszaadta lelkét az Úrnak. Egy fergeteges, sötét estén — 1827 március 26.-án — megtért Teremtőjéhez az, kinek egész élete csupa szenvedés volt. Lelki kín, meghasonlás, megaláztatás és gyötrellem. Hányszor gondolt arra, hogy eldobja magától az életet. A legnagyobb a legértékesebb ember életét. Beethoven muzsikája azért a legnemesebb zene, mert a nagyon szenvedő lélek zokogása az. És ezt a szenvedő, szomorú életet egyszer-egyszer magyar szivek melege, magyar föld varázsa víditotta föl. A martonvásári parknak lakói, a koronpai platánok leveleinek csendes suttogása adtak lelkének üdülést. A magyar éjszakának szelid holdfénye, a magyar lelkek szeretete inspirálták legszebb alkotásaira.

Doctor Urak! Beethoven centenariuma, az emlékezés reá, a mi nemzetünknek szomorú életében kettős vigaszt, kettős tanúságot ad nekünk.

Megtanít arra, hogy nem kell félni a szenvedésektől, nem kell félni a megpróbáltatásoktól. Ezek acélozzák a lelket, váltják ki a lélek igazi értékeit egyesben, nemzetben egyaránt.

És megtanít, megbizonyosít a magyar föld, a magyar levegő, a magyar lélek csodálatos, zsongító, megnyugtató bizakodást adó varázserejéről. Megtanít sírni, szeretni, vigasztalódní, akarni.

Amikor itt a tudomány csarnokában is meggyújtjuk a hálás emlékezés áldozati tüzét, amely most az egész világon szerte föllobog, a muzsika örökös fejedelmének, a sokat szenvedett embernek, a magyar géniusz ereje által is ihletett nagy alkotó művésznak emléke fölött, arra kérem Önöket, akik a mai napon lettek ennek az egyetemnek doctorai, vigyék ki magukkal az életbe a tudatot, hogy: nem kell félni a szenvedésektől. Az életben nagyot, maradandót teremteni csak nagy küzdelmek, megpróbáltatások, lelki marcangolások árán lehet. És azt a másik tudatot, hogy ennek a magyar földnek van egy csodálatos, egy különös varázsereje, amely megadja a megnyugvást annak a léleknek, amelyik a megpróbáltatások idejében hozzá közeledik és benne és általa keresi a megnyugvást, a megújítást.

Az Isten áldását kérem életük minden lépésére.

Az utolsó avatás.

1927. évi április hó 2.

Doctor Urak!

Nekünk, kolozsvári egyetemnek április hava a szomorú emlékezésnek ideje.

8 esztendővel ezelőtt, április 7-én történt. Cluj prefectusa értesítette az egyetem Rector Magnificusát, az ősz Schneller Istvánt arról, hogy a nagyszebeni kormányzótanács elrendelte, az egyetemet adjuk át a román hatóságnak. A Rector, az Egyetem Tanácsa, egész tanári kara tiltakozott és megtagadta a román hűségeskü letételét.

Egy hónapig tartott a kálváriajárás, a kinos bizonytalanság. És 1919. május 12-én megtörtént az ősi egyetem erőszakos elvétele.

Az Egyetemet román katonaság zárta körül. A parancsnok karhatalmat alkalmazott a Rectorral szemben és átvette az Egyetem fölött az imperiumot. De az utolsó avatást a Tanács mégis megtartotta. Ekkor mondotta a Rector az emlékezetes szavakat: „A mi felszabadítónk az Igazság leszen“. És könnyek borították el a szemeket. És ökölbe szorultak a kezek. Mi némán hagytuk el a magyar tudományosságunk templomát. Erdély főiskolái mindig osztoztak a nemzet sorsában. A Báthory egyetem a föld poráig lebontatott. És újból felemeltetett. A nagyenyedi főiskolát a románok kétszer égették föl és hányták széjjel. És a Bethlen Collegium él ma is.

Minket nyolc évvel ezelőtt, az erőszak kikergetett Erdélyből.

Amikor ez az egyetem Erdélyből kiűzetett, otthagytuk mindenünket. De emelt fővel távoztunk. Mi nem hódoltunk be ott senkinek, nem alázkodtunk meg senki előtt, nem kértünk és nem fogadtunk el a megszálló hatalomtól semmit.

Ott hagytunk mindent, de elhoztunk magunkkal egyet. Elhoztuk ide a Magyar Alföldre Erdély lélekének egy darabját. Egy darabját annak a léleknek, amelyet évszázadok megpróbáltatásai, vérzivatarai, szenvedései kovácsoltak acéllá. Amely más, mint az itteni lélek. Több benne az idealizmus, a meg nem alkuvás, több benne a hagyományokhoz, a múlt megszentelt eszményeihez való ragaszkodás, több benne a jövőbe vetett hit, az élni akarás kiolthatatlan lángja és ereje. És ez az erdélyi lélek, itt a magyar Alföld televényében most építi föl második egyetemét. Hogy majd, ha visszamegyünk a mi igazi otthonunkba, maradjon itt utánunk egy örökkévaló emlék, betöltve Erdély szellemével, lelkével, a megacélozott, törhetlen hazafisággal.

Önöknek Doctor Urak, akik most ettől az egyetemtől kapták az oklevelet, kötelességük leszen nemcsak az, amire itt a Tanács színe előtt az esküt letették, hanem az is, hogy ennek az átmentett erdélyi léleknek egy szilánkját vigyék magukkal ki az életbe, erre a megmaradt kicsiny magyar földre és ömlesszék át, plántálják bele ennek a léleknek az erejét az itteni magyar lelkekbe, hogy tudjanak azok is a nemzet jövőjéért tűrni, áldozatokat hozni, a jövőben hinni, akarni és cselekedni. Ezzel a kéréssel bocsátom el Önöket és kérem, hogy adjon az Isten Önöknek erőt, ehhez az Egyetemhez méltóan megvalósítani ezt a szent és nagy feladatot.

A Tanács ülését berekesztem.

Husvét.

1927. évi április hó 9.-én.

Doctor Urak!

A tavasznak, a virágoknak, a reményeknek, a föltámadásnak ünnepére készül a világ.

„Tudjátok-e, hogy két nap múlva a Husvétnak ünnepe lesz, és az Embernek Fia elárultatik, hogy megfeszítessék“.

És Judás Iskarioth 30 ezüst pénzért elárulta a Krisztust.

„És mondá Pilátus: Mit cselekedjem hát? Mindnyájan mondának: Feszítsd meg őt“.

„És tövisből fonott koronát tőnek a fejére“. És kigúnyolák, és leköpdösék.

És két lator között pénteken este hat órakor, mennydörgés és villámlás közepette, a koponyák hegyén keresztre feszítettet a Jézus. És fölszakadt lelkéből a sóhaj: „Én Istenem miért hagytál el engemet“.

„De a második napon nagy földindulás lőn. Az Úrnak angyala leszállt és elhengeríté a követ a sírnak szájáról“. Fölhangzott a szó: „Mit keresitek a holtak között az élőt. Nincsen itt, mert föltámadott“.

Doctor Urak!

A mi nemzetünknek is van most Golgothája.

A mi nemzetünk is elárultatott. Elárultatott ezüst pénzekért, hogy megfeszíttessék.

És mondá Trianon Pilátusa: Mit cselekedjem hát.
És mindnyájan mondának: Feszítsd meg őt.

És tövisből fonott koszorút tőnek a nemzet fejére.
Kigúnyolták. És leköpdösék. És latrok között keresztre
feszítettetett az ezeréves haza! A mi lelkünkől is fölsza-
kadt a sóhaj: Én Istenem miért hagyta el engem?

De jön majd a nagy földindulás. Amikor az Úrnak
angyala leszáll és elhengeríti a trianoni követ a sirnak
szájáról. Már elhangzott a szó. A világnak minden nem-
zetéhez, lent délen, az örök városban: Ne keressétek a
holtak között az élő!

Doctor Urak!

Önök, akiket a virágok vasárnapja előtt avatott fel
az egyetem, amely a reménység szent tüzét őrizni különös-
képen hivatott, a tudományok doctorává, vigyék magukkal
a tudás mellett az élet útjára a hitnek erejét. Menjenek
és tanítsanak meg minden népeket, mondván nekik:
ne keressétek a holtak között az élő!

Ezzel a kéréssel adom át Önöknek a tudás diplo-
máját az Egyetem Tanácsának szerencsekívánataival.

Útravalók.

1927. évi április hó 30.-án.

Doctor Urak!

Nehéz időkben lépnek most Önök ki az egyetem kapuján, az életnek útjára.

A történelmi időknek súlyos megpróbáltatásai, válságai, kínjai várnak Önökre. Egy új háborús ciklus előtt állunk. A mi igazunkat másképpen, mint vérrel és vassal megvalósítani nem lehet. A háborút most sem mi fogjuk keresni. Másutt fog a háború lángja fölcsapni és mi ismét bele fogunk abba kényszerítettetni. Addig is mindenütt romok. Az összeomlott egyszisztenciáknak ezrei. Politikai és szociális bizonytalanság mindenfelé.

A nagy háború előtt, a békének boldog korszakában a diploma biztos kenyeret, tisztességes pozíciót adott mindenkinek. Vagyont jelentett a diploma. Most bármely fizikai munkásnak biztosabb a kenyere, könnyebb a megélhetése, mint azoknak, akik szellemi tőkével indulnak az életnek nagy versenyébe.

Mégis én, aki elsőízben köszöntöm Önöket a doctori diploma birtokosaiként, arra kérem: ne csüggedjenek.

Legyen élet elvük: kitartani. Keményen megállani a megpróbáltatások zivatarában. A rossz napokra jönnek a jó napok. A bibliának hét szűk esztendejét követi mindig a hét bő esztendő.

Legyen életelvük: a kemény, a becsületes, a verejtékes munka. Egyedül ez építi alá, ez eredményezi azt a pozíciót, amely kibírja a zivatarokat.

És legyen életelvük: hogy a munka egymagában nem elég az élet átéléséhez. Kell még valami, ami több a munkánál. A lélek nemessége. Egyéni életük egész körét töltsé be a szeretet. E nélkül kietlen, zord és sívár az élet. Közéletüknek pedig alap principiuma legyen a tiszta önzetlenség. Közéleti szereplésre Önök közül csak az vállalkozzék, aki a köznek adni tud és akar. És ne vállalkozék senki, aki a köztől kapni akar.

Útra valóul ezeket az intelmeket, ezeket a tanácsokat adom Önöknek, amikor az egyetem nevében búcsújobbot nyújtok Önök felé.

Tanácsok.

1927. évi május hó 7.-én.

Doctor Urak!

Minden ember szükségképen kettős életet él. Egyéni és közületi életet. Következmenyeként annak, hogy mindenki egyrészt öncélú egység, másrészt a társadalomnak, a nemzetnek, az államnak atomja. Olykor szerve is. E kettéválás annál élesebb, minél magasabb valakinek a kulturája és minél viharosabb az idő, amelyben életét leéli.

Őnök a doctori diploma birtokában, zivataros időkben lépik át az élet iskolájának küszöbét. Vigyék magukkal azt a tudatot, hogy egyén és köz, egyes és nemzet az emberi életnek egyenlő értékű, mert egyaránt nélkülözhetlen alanyai. És vigyék magukkal a tudatot, hogy életük mindkét vonatkozásának fundamentuma ugyanaz a moral kell legyen. Hogy nincs külön egyéni és közületi tisztesség. Hogy csak az tölti be méltóan közéleti munkásságát, akinek egyéni élete tiszta és mocsoktalan. És vigyék magukkal a tudatot, hogy míg az egyéni életben a vérségi kötelék ereje és az ezen nyugvó szeretet kell, legyen mindig cselekedeteik irányítója, addig a közéletben a köznek objektív, minden szenzitiv vonatkozástól mentes érdeke vezesse minden lépéseiket. Ha ezeket szemelőtt tartják, fogják betölteni méltóan feladatukat.

Az egyetem Tanácsa nevében sok szerencsét kívánva életútjukhoz, a Tanács avató ülését bezárom.

A hősi halottak emlékezete.

1927. évi május hó 21.-én.

Doctor Urak !

Az Egyetem Tanácsa a reánk következő héten helyezi el itt az Aulában azt a márványtáblát, amelyet az Egyetem hősi halottai emlékezetének szentel.

Hirdetni fogja ez a márványlap minden időben, hogy Erdély Egyeteme nem felejt! Nem felejtí el, hogy az egyetem tanítói személyzetéből, hallgatói, doctorai és alkalmazottai sorából 186-an vértettek el a haza védelmében. Az emléktáblát Kolozsvár címere ékesíti és a fölírás azzal végződik: „Emlékezetük legyen mindörökre áldott. A reájuk való emlékezés segítse elő a föltámadást.“

Itt fog állani szemben a doctorrá avatandókkal az emlékmű, hogy figyelmeztesse az egyetemnek minden új doctorát arra, hogy reájuk nagy és szent kötelességek várnak.

De bizonyosága lesz ez az emlékmű annak is, hogy mi itt nem új egyetem vagyunk. Hogy mi leszarmazói vagyunk az erdélyi egyetemnek. Hogy ezért kötelessége mindenkinek, aki ehhez az egyetemhez tartozik, magába-szivni ami ősi egyetemünk szellemét, hagyományait, tiszta hazafiságát, a múlt megbecsülését, a nemzet jövője iránti bizalmat.

Vigyék magukkal Önök is Doctor Urak, ki az életbe ezt a szellemet és termékenyítsék meg azzal a magyar lelkeket, hogy az a sok vér, ami elfolyott, az a sok ifjú élet, ami kioltatott, az a sok szenvedés, ami okoztatott, ne lett légyen hiába.

Az egyetemközi összejövetel.

1927. évi május hó 28.-án.

Doctor Urak!

A magyar egyetemek és főiskolák professzorai ezen a héten kitüntették a mi egyetemünket azzal, hogy meghívásunkat elfogadván összejöttek itt, a baráti kapcsolatok kimélyítése, az egyetemek közötti érintkezés megszilárdítása, egy közös egyetemi szellem, egy egyetemi kollektív lélek megteremtése végett.

Ennek az összejövetelnek a jelentősége ezért abban áll, hogy példát ad arra, miként lehet és kell a nemzet lelki életében meglévő nagy kulturális erőket, értékeket egyesíteni és a nemzet nagy céljainak szolgálatába állítani. Csak, ha ez a példa követésre talál és a magyar társadalomban egyesül, eggyéforr mindenki, aki nemzeti alapon áll, aki egy velünk a jövő feladatait és céljait tekintve, csak akkor lehet várni, hogy azt a nagy és szent célt, amely mindnyájunk lelkét betölti: a nemzet területi épségének, régi nagyságának visszaállítását elérni és biztosítani tudjuk.

És ezt az egységét a nemzeti érzéstől áthatott polgári társadalomnak annál sürgősebb megteremteni, mert az utóbbi napok eseményei azt mutatják, hogy megkezdődött az a tisztulási folyamat, amely kezdete lehet a nagy háború következményei végleges likvidálásának.

Ezért most, amikor az Egyetem Tanácsa átadja Önöknek a doctori oklevelet, arra kérem Önöket, legyenek mindannyian törhetlen harcosai a nemzeti egység gondo-

latának, hogyha majd eljön az idő, mikor a cselekvés terére léphetünk, az egész magyarság egy nagy ellenállhatlan egységbe forrva kezdhesse meg a megváltásnak, a felszabadításnak nagy munkáját.

Ezzel a kéréssel bocsátom el Önöket, azt kívánva, hogy ezt a feladatot minél teljesebben töltsék be.

Intelmek.

1927. évi június hó 11.-én.

Doctor Urak!

A nagy világegés a tudománynak, a tudomány intézményeinek, a tudomány papjainak súlyát, szerepét mindenütt növelte. Kapcsolatos ez az emberi élet válságával. Kapcsolatos azzal, hogy az állam és az egyén életalapjai mindenütt megrendültek. Veszendőbe ment minden más érték, veszendőbe ment a tekintély, a vagyon, veszendőbe mentek a születési előjogok. Egyedül a tudomány, a kultúra ereje az, amelyen nem tudott hatalmat venni a nagy fergeteg.

Ám ezzel kapcsolatban megnövekedett a kultúra elhívott alanyainak kötelessége, felelőssége is.

Különösképen áll mindez mireánk magyar nemzetre, akiket a végzet a legrettenetesebben sújtott le.

Ezért a magyar egyetemekre, azok professzoraira most a tudomány művelése, a kutató tudományos munka eredményeinek közlése mellett egy harmadik, elemi erővel előtörő föladat is, egy külön kötelesség is vár: a nemzet ifjúságát a haza önfeláldozó és önzetlen szolgálatára, a múlt hagyományainak megbecsülésére, a vallásos hit ápolására, megértésre, türelemre, szeretetre oktatni, nevelni, bennük a jövőbe vetett bizodalmat erősíteni, figyelmeztetni arra, hogy most nem a jognak, most a kötelességnek, nem az örömöknek, a szenvedéseknek, nem az előnyöknek, az áldozatoknak időszakát éljük.

Ezért Doctor Urak az utolsó szó, amelyet az Alma Mater Önökhöz intéz a búcsúzás ezen pillanatában — nem a szerencsekívánatnak a szava, hanem a komoly intelemé, — Önök egy nehéz, egy küzdelmes élet küszöbét lépik mostan át, amelyben több lesz a szenvedés mint az öröm, több a kötelesség mint a jog, több az áldozat mint az előny, több a ború mint a napfény, — de amely életnek a horizontján ott ragyog egy fényes csillag: a hitnek, a reménységnek az új életnek, e nemzet jövő nagyságának csillaga. Erre vessék tekintetüket, ennek fényénél haladjanak bátran, önbizalommal, ellenmondást nem tűrő erővel mindig előre.

Szellemi proletáriátus.

II.

1927. évi június hó 18.-án.

Doctor Urak !

Látva itt Önöket és Önökben a doctorrá avatottak nagy számát, eszembe jut ismét a vád, hogy a négy egyetem szellemi proletáriátust termel. Amely vád újabban nemcsak avatatlanok részéről, de olyan helyről is fölhangzott, ahonnan azt a legkevésbé vártuk.

Hogy az az álláspont, amelyből ez a vád táplálkozik, mennyire tudománytalan, mennyire az egyetem belső lényegének félreismeréséből ered, arra erről a helyről egy ízben már rámutattam, hangsúlyozva azt, hogy az egyetem tudományt művel, ad tovább, hogy a diploma nem hivatali állást biztosító irat, hanem tudományos készséget mutató és további tudományos munkálkodásra kötelező bizonylat, — hogy egy nemzet kultúr nivójának, életképességének legbiztosabb mértéke mindig az, hányan bírnak, hány százaléka a nemzet tagjainak bír egyetemi kultúrával.

Van azonban még egy szempont, amelyre eddig tudatosan nem mutattam rá s ez az, hogy nemzetünk jelen szomorú helyzetében a kultúra defetistáinak álláspontja egyenesen nemzetellenes magatartás.

Mi, négy magyar egyetem nem ennek a csonka hazának, mi nagy Magyarországnak képezünk ki, igenis minél több tudományos kultúrával bíró, a nemzeti érzés hevétől áthatott fiatalságot. Addig is, amíg ez a rettenetes állapot tart és azutánra is, amikor ez megszűnik. És ettől az

egyetemi kultúrával bíró új nemzedéktől várjuk, ettől a szellemi proletáriátustól elvárjuk az európai kultúrnívó tartását és emelését. De várjuk azt is, várjuk bizalommal, hogy ez a tudományosan képzett rétege a szinmagyar lakosságnak ápolni fogja lelkében és kiírtani nem engedi az irredentizmus szent tűzét és azt más lelkekbe is átömleszti. Mi biztosak vagyunk afelől, hogy épen ez a szellemi proletáriátus lesz az a feszítő vas, amelyik a minket most körülfogó jégburkolatot átrepeszti, bizunk abban, hogy ez az osztály sohasem fog átalmenni sem az internacionalistákhoz, sem a mindenben megnyugvó materialisták táborába. Ezeknek a szellemi proletároknak levegő, szabadság, nagy Magyarország kell, hogy érvényesülhessenek.

Őnöknek is Doctor Urak azzal a bizalommal adom át a doctori diplomát, hogy egyen-egyen harcos katonái lesznek a bele nem nyugvás gondolatának. Legyenek harcos hirdetői annak a gondolatnak, hogy azt a papirost, amelyet trianoni béke-okmányoknak neveznek s amelyet ellenségeink közül is mind többen tarthatatlannak ítélnék, hogy ezt a papirost mi a legelső kínálkozó alkalommal igenis félre fogjuk tenni, igenis széjjel fogjuk tépni, — épen úgy, ahogy ők széjjeltéptek szövetségi szerződéseket, államjogi alaptörvényeket, azzal a különbséggel, hogy amit mi akkor cselekedni fogunk, az végleges lesz. Az nem lesz árulás, az nem lesz hitszegés. Azt ezer év megszentelt hagyományai, isteni és emberi törvények, a vérnek és vasnak megszentelt joga fogják igazolni és biztosítani.

A külföld megismerése.

1927. évi június hó 26.

Egyetemünk új Doctorai!

Egyes embereknek, épen úgy, mint a nemzetek sorsa, léte, az emberi életben való mikénti érvényesülése két adottságtól függ. Függ a bentrejlő erők, értékek som-mázatától, ezek helyes fölismerésétől, teljességükben való kifejtésétől, — de függ másrészt, nem kisebb mértékben mások, más emberek, más nemzetek erőinek, értékeinek mennyiségétől, azok helyes fölismerésétől és ezen érték-reláció harmonijától.

Különösen fontos ez a kétirányú megismerés most, nemzetünk ezen szomorú korszakában, amelyből való kibontakozásunk csak úgy történhetik meg, ha egyrészt belső nemzeti értékeinket megismerjük, egészben fölszínre hozzuk, másrészt megismerjük a külföldet, megismertetjük azzal a mi sajátosságainkat, értékeinket, helyzetünket, megnyerjük céljainknak támogatásukat.

Az Önök doctorrá avatása egybeesik a nemzetközi diákkongresszus szegedi ülésével, amely kongresszusnak az egyetemi ifjúsági ügyek megbeszélése mellett, egyik fontos célja épen ennek a nemzetközi megismerésnek, érintkezésnek megteremtése. Megismerése a különböző nemzetek erőinek, értékeinek. És én ezuttal is arra kérem a nemzetközi kongresszus itt jelenlevő külföldi tagjait, teljes objektivitással figyeljék és értékeljék a mi erőinket, értékeinket, institutioinkat, de figyeljék meg

ennek a végzet által sújtott nemzetnek a lelkét is, ezt a szomorú magyar lelket és lássák meg benne azt, hogy ez a lélek a sors rettenetes csapásai alatt sem tört meg, nem vesztette el a jövőbe vetett hitét, reményét, bizodalját. Arra kérem a kongresszus tagjait, hogy ezen objektív szemlélet alapján legyenek megismertetői kint, az ő hazájukban a mi helyzetünknek, a mi szomorú lelkünknek, a mi bizodaljunknak. Legyenek hirdetői a mi ügyünk igazságának.

Önöket pedig új Doctorok arra kérem, menjenek ki minél többen, és minél többször megismerni a külföldet, megismerni más nemzetek értékeit, erőit, nemzeti sajátosságait, hozzák be tapasztalataikat, kint szerzett tudásukat és azzal erősítsék meg, termékenyítsék meg a magyar nemzet psychéjét. De legyenek Önök is, kint is hirdetői a magyar nemzet erőinek, a magyar ügy igazságának, a magyar lélek törhetetlenségének.

III.

FELSŐHÁZI BESZÉDEK.

PROGRAMM.

A magyar királyi Ferencz József Tudományegyetem felsőházi tagválasztó ülésén.

1927. január hó 4.*)

Méltóságos Professzor Urak!

Igen tisztelt, kedves Barátaim!

Mélyen meghatott lélekkel veszem át a megbízatást a m. kir. Ferencz József Tudományegyetem tanári testületének a kezéből arra, hogy ezt a magas, nagyértékű tudományos testületet én a magyar országgyűlés felsőházában képviseljem. Mélyen meghatva veszem át a képviseletét annak az egyetemnek, amely a múltban Erdélyben, Kolozsvárott, a magyar nemzetnek, a magyar kulturának, a magyar dicsőségnek annyi szolgálatot tett. Annak az egyetemnek képviseletét, amely a utolsó 7 esztendőben a megpróbáltatások kálváriáját járta. Annak az egyetemnek képviseletét, amely előtt az összes magyarországi egyetemek között a jövőben a legnagyobb feladatok állanak. A legnagyobb feladatok állanak, tudományos és nemzeti szempontból. Meghatva veszem át ezt a képviseletet azért is, mert az olyan megtisztelő formában adatott nekem, amelynél szebbet, amelynél nagyobbat elképzelni sem lehet. Ezért a legelső szó, amely most ajkaimat elhagyja, a mélyen átértett hála és köszönet szava az én igen tisztelt tanártársaimmal, barátaimmal szemben, azért

*) A „Magyar Távíratí Iroda“ gyorsírászati feljegyzése.

a nagy bizalomért, amelyet az én csekély személyembe helyezni méltóztattak. És a mélyen átértzett köszönet szava az én nagyon becsült kedves barátom: Kolosváry Bálint, ami egyetemünk egyik legerősebb oszlopa, a kolozsvári egyetem utolsó nagy rectora iránt, (Éljenzés) azokért a felemelő, előttem örökre felejthetetlen szavakért, amelyeknek kíséretében ezt a nagy megtiszteltetést nekem átnyújtani kegyes volt.

Hogy mégis, hallván azokat a súlyos és nagy feladatokat, amelyek ő szerinte, de én szerintem is és meg vagyok győződve, hogy a professzori kar minden tagjának felfogása szerint is, reám nehezeden fognak, s végig gondolva azon, hogy vajjon képes leszek-e én ezeket a feladatokat megoldani, azokat a megtisztelő várakozásokat, amelyeket irántam ilyen kitüntető módon kinyilvánítani méltóztattak, csak részben is beváltani, ha erre gondolok, igazán megdöbbenek a felelősségnek, a kötelességnek nagy súlya előtt. És hogy mégis nem háritom el magamtól ezt a nagy megtiszteltetést, annak két oka van. Az egyik ok a ragaszkodás, az a szeretet, az a lelki összeforrottság, amelyben én a mi egyetemünkkel vagyok, ami az én egész lelki belső világot eggyé tette ezzel az egyetemmel, amely lelki összeforrottságot különösen a megpróbáltatásoknak, a megaláztatásoknak, a bújdosásnak, a bizonytalanságnak kínjai tettek sziklaszilárdá, tettek örökké elszakíthatatlanná. A másik ok ami arra vezet, hogy ezt a megtisztelő megbízást elfogadjam, egy tapasztalat. Egy tapasztalat, amelyet én különös intenzitással ebben az évben szereztem. És ez a tapasztalat abban áll, hogy ennek az egyetemnek minden professzora egyforma ragaszkodással, szinte önfeláldozóan, sokszor az egyéni érdekeit hátrátéve, van ezen egyetem s annak reprezentánsaival szemben. Az a szeretet, amellyel én az egyetem iránt viseltetem,

erőt fog nekem adni arra, hogy csekély képességeimnek összeségét az előttem álló nagy feladatok, nagy célok szolgálatába állítsam és az a tapasztalat, amelyre hivatkoztam, bátorságot ad nekem remélni azt, hogy az én igen tisztelt tanártársaim, barátaim, új működési körömben sem fogják tőlem megvonni támogatásukat, hogy mellettem lesznek bölcs tanácsaikkal mindenkor, amikor új működési körömben valamely nagy feladat előtt állok, amikor válaszúton állok s amikor majd megkérdem őket, mondjátok meg, mit cselekedjem.

Ami már most az előttem álló feladatokat illeti, azok lényegükben kétféle természetűek. Egyik részükben szorosan vett egyetempolitikai jellegűek, de egy másik részükben általános politikai jellegűek is lesznek. A felsőházi tagságot ugyanis én úgy fogom fel, hogy nemcsak ezen egyetem képviselőjének, de a többi egyetemek képviselőinek és a tudományos testületek kiküldötteinek is kötelességük lesz majd a felsőházban, minden egyes esetben, amikor a nemzeti lét, a nemzeti jövő, a nemzet igazi nagy érdekeit érintő kérdések merülnek fel, a maguk álláspontját határozottan, bátran, megalkuvást nem tűrő módon hozni kifejezésre. (Halljuk!)

Ami már most az első csoportba eső feladatokat illeti, itt, amint az én igen tisztelt barátom arra nagyon bölcsen mutatott rá, a legelső feladat ennek, az úgyszólván csak most megszületett egyetemnek mielőbbi gyors kiépítését, minden erővel biztosítani. A legelső feladat elérni azt, hogy az orvostudományi kar és a matematikai-természettudományi kar összes épületeinek építését még ebben az évben megkezdjük. Ez a gyors építési program indokolt volna normalis viszonyok közt is, hiszen minden egyetemnek mindig érdeke, hogy, ha a lehetőség arra megvan, kiépüljön s minél tökéletesebb épületekkel, minél

tökéletesebb dologi felszereléssel legyen ellátva. Most pedig nincs normalis idő. Indokolja ezen általános szempont mellett a gyors kiépítést, a halaszthatatlan kiépítés megkezdésének jogosságát az hogy, sajnos, a magyar nemzet sem politikailag, sem gazdaságilag nincs abban a biztonsági helyzetben, hogy az építés halogatása, hosszú időre való kinyújtása esetén kellő biztonságban lehetnénk arranézve, hogy ez az egyetem ittlétében abszolút bizonyossággal meg van alapozva. A másik szempont pedig ami a lehető leggyorsabb kiépítést vonja maga után és indokolja az, hogy amikor ez az egyetem ide, Szegedre jött, akkor kénytelen volt átmenetileg lefoglalni olyan épületeket, amely épületek más, igen fontos, előttünk is nagyra becsült és nagyra értékelt célok szolgálatában állanak s amely épületeket mielőbb visszaadnunk eredeti rendeltetésüknek, érdeke nemcsak azoknak a céloknak, nemcsak a nemzetnek, de érdeke az egyetemnek, mint kulturtényezőnek is. Nevezetesen elsősorban ilyen a rókusi iskola, ilyen az állami középiskola és a kir. ítélőtábla épülete is. Ép ezért mihelyst e két fakultásnak, az orvostudományi és a matematikai-természettudományi fakultásnak az épületei felépülnek, azokat nyomban kell követnie az egyetem központi épületének, ahol azután elhelyezendő lesz az aulán és központi hivatalokon kívül a bölcsész-, nyelv- és történettudományi kar és a jog- és államtudományi kar. De egyidejűleg a központi épület építésével törekedni kell arra, hogy különálló egyetemi könyvtár-épület létesíttessék, megfelelő előadóteremmel. Mindkét épület a kultuszkormány tervei szerint a Rudolf-téren a Kultur-palotával szemben fog felépülni, úgy, hogy ha ez a koncepció megvalósul, akkor létesülni fog itt Szegeden, a város szívében, a Rudolf-tértől kezdődőleg a Tisza partján, egy olyan egyetemi telep, amilyennel Európának egyetlen városa sem dicsekedhetik.

Közvetlen küszöbön álló feladat továbbá a Paedagogiumnak, az országos polgáriiskolai tanárképző intézetnek Szegedre leendő, egyszerre való, minél gyorsabb lehozatala. A kultuskormánynak ez elhatározott szándéka, de az én felfogásom szerint az egyetemnek is nagy érdeke az, hogy a polgári tanárképző ide Szegedre lehozassék és az egyetembe, annak integráns alkotó elemeként, a két bölcsészeti karba bekapcsolódjék. Igen fontos feladat ezt biztosítani, biztosítani úgy, hogy ezáltal az egyetem tudományos nivója, tudományos céljai csorbát ne szenvedjenek. Tudniillik ezen az úton a két bölcsészeti kar, a maga tanszékeiben megnövekedne és növekedni fog lényegesen hallgatóinak száma is. De a Paedagogium lehozatalával lehetővé válik majd a másik két karnak, nevezetesen az orvostudományi és a jog- és államtudományi karnak is a megerősítése új tanszékeknek a felállításával.

Ezek, igen tisztelt barátaim, azok a feladatok, amelyek közvetlen küszöbön állanak. Ami a távolabbi célokat illeti, ezek közt elsősorban említem a kolozsvári egyetemnek egy régi vágyát, azt, hogy ezen egyetemmel kapcsolatban mezőgazdasági fakultás állittassék fel. Ebben az irányban már Kolozsvárott is igen intenzíven dolgoztunk az akkori kultuskormánnyal, teljes harmóniában s mihelyt a lehetőség erre meglesz, teljes erővel azon leszünk, hogy ez a fakultás felépíttessék, mert merem mondani, szégyene ennek az agrár államnak, hogy ebben az országban a mezőgazdasági tudományok egységes egyetemi művelése még mindig hiányzik. Külföldön nekünk ezt el sem hiszik. Most olvasom, hogy az alsóház 70%-a agrárius és a múltban nem akadt az alsóházban soha egyetlen ember, aki határozottan és teljes erővel követelje, hogy ezen agrár államnak, ezen agrár állam jövőjének és gazdaságának megalapozása végett egy egyetemi nivón álló mezőgazdasági fakultás létesíttessék.

Azután a távolabbi jövőnek egy másik fontos feladata lesz, Szegeden egy Alföldi Kutató Intézetet felállítani, felállítani egy intézetet, amelynek feladata lesz: a Nagy Magyar Alföldet, annak tudományos kincseit feltárni archaeologiai, régészeti, néprajzi, nyelvészeti és minden más vonatkozásban. Megmutatni, hogy mennyi minden kincs van itt elásva nemcsak a földben, hanem elásva a lelkekben is és ezeket a kincseket felszínre hozni és egy itt Szegeden létesítendő országos muzeumban elhelyezni.

Még egy harmadik feladat is van, ami szintén a távolabbi jövőnek a feladata, amire nekünk szintén ősi jussunk van, nevezetesen az, hogy a szegedi m. kir. Ferencz József Tudományegyetem mellett létesíttessék és felállíttassék az országos ügyvédi és birói vizsgálati bizottság. A kolozsvári egyetemet ez megillette. Marosvásárhelyen velünk együtt működött ez a bizottság s nem engedhetjük meg, hogy a mi ősi jussunkból akármit is letörjön akárki is.

Ezek a feladatok, mélyen tisztelt barátaim, amelyek előttem állanak. Az egyetemnek a továbbfejlesztése azonban, sietek megjegyezni, ez a továbbfejlesztési program nem jelenti azt, nem szabad hogy azt jelentse, hogy az egyetemnek meglévő fakultásai, hogy az egyetemnek meglévő tanszékei, hogy az egyetemnek meglévő tudományos intézményei nélkülözhessek továbbra is azokat a tudományos fundamentumokat, amelyek nélkül tudományos kutató munkát végezni, amelyek nélkül sucerescentiát nevelni teljesen lehetetlen. Ép ezért ugyanolyan erővel kell törekednünk arra, hogy a meglévő fakultások, a meglévő tanszékek, a meglévő tudományos intézetek minél előbb és minél teljesebben elláttassanak könyvtárakkal, szak, specialis könyvtárakkal, tudományos kutató eszközökkel és felszereléssel, hogy végre ez az egyetem komolyan, igazán és intenzíve megkezdhesse a tudományos kutató

munkát, a tudomány új művelőinek nevelését a semináriumban, úgy amint az akkor, amikor tőlünk erőhatalommal elvették az egyetemet ott, Kolozsváron, fennállott. Az egyetem tanácsa ebben az irányban a kezdő, szerény lépéseket már megtette. A felsőházi tagnak különösen nagy kötelessége lesz már az első költségvetés tárgyalásánál és minden budget vitánál odahatni, hogy az országgyűlés váltsa be a nemzetgyűlésnek azt a határozatban lefektetett kötelezettségét, hogy a szegedi m. kir. Ferenc József Tudományegyetemnek ezekre a tudományos célokra megfelelő nagyobb összeg biztosítani fog és én ígérem itt a tanári testület előtt, hogy az lesz első sorban és legfőbb feladatom, hogy ezt a költségvetési vitában biztosítsam és keresztül vigyem. (Éljenzés.)

Azonban, igen tisztelt uraim, nem elegendő az egyetemet az eddig vázolt dologi vonatkozásokban megalapozni. Nem kevésbé fontos az egyetem személyi alkat-elemeinek, az egyetem professzorainak, az egyetem összes alkalmazottjainak a kérdését, azok érdekeinek, tudományos és egyéb érdekeinek a kérdését állandóan, természetesen az egyetem tanári testületével, az egyetemi karokkal kontaktusban állva, a felsőházi tagnak folytonos figyelemmel kísérenie és e tekintetben minden erővel az egyetem objektív érdekeinek biztosítására működni közre. És itt gondolok első sorban arra, amire az én igen tisztelt barátom : Kolosváry Bálint is célzott, gondolok nevezetesen arra, hogy első és legfontosabb feladat és kötelesség lesz biztosítani azt, amire itt a tudománykarok mindig törekedtek és remélem törekedni is fognak, hogy a tanszékek betöltésénél semmi más szempont, mint tisztán kizárólag a tudományos szempont, ne érvényesüljön. Mert ezen fordul meg az egyetem jövője. Ez az a vonatkozás, amelyet tekintve, különös feladat, igen súlyos kötelesség hárul a

felsőházi tagra. Az egyetem autonómiáját ebben a vonatkozásban mindenkivel szemben, felfelé is akárkivel szemben, bátran, határozottan és szilárdan biztosítani. Biztosítani azt, hogy az autonomia meg ne sértessék. Biztosítani nem utólagos, céltalan, felesleges rekriminációval, hanem biztosítani előzetes felvilágosítással. Biztosítani előzetes, határozott, megokolt fellépéssel és csak amennyiben ez nem használ, csak akkor van értelme és indokoltsága annak, hogy igenis akkor rekriminációval is éljünk s a jövőbeni autonomia sértést megakadályozni igyekezzünk. Ugyancsak személyi vonatkozású kérdés s mint ilyen, fontos kérdés s ép azért foglalkoznom kell: az egyetem tanítótestületének és minden más alkalmazottjának statusrendezése kérdésével. Az én felfogásom az, hogy szinte halaszthatatlan kötelessége lesz a törvényhozásnak, amire később az általános politikai szempontoknál bátor leszek kitérni, halaszthatatlan feladata lesz a törvényhozásnak az állami szervek statusának rendezése és ebben elsősorban és különösen a tanítói statusnak a rendezése a néptanítótól felfelé az egyetemi professorig. Most erről a kérdéstről csak abban a vonatkozásban emlékezem meg, hogy komoly tudományos kutató munkát csak az végezhet, aki anyagi gondoktól mentes, aki anyagiilag független. Ép ezért kötelessége lesz a felsőházi tagnak oda hatni, hogy az egyetemi professorok statusának a megfelelő dotáció minél előbb biztosítsák és egyéb vonatkozásokban is a sérelmek megszüntettségének. A korpótlékok rendszere, amire a nemzetgyűlés kötelezettséget is vállalt, helyreállítsák és az előzetes szolgálati időnek méltányos beszámítása is biztosítsák. De nemcsak a professzori status helyzetének javítása kell, hogy a felsőházi tag különös gondoskodásának tárgyát képezze, hanem szükséges az egyetemen alkalmazott segédtanerők, tanár-

segédek, asszisztensek, a klinikákon alkalmazott tudományos segédtanerők helyzetét is javítani, úgyszintén a könyvtári személyzetét, a gazdasági hivatal, a quaestura személyzetét, egyszóval az egyetem státusába tartozó összes alkalmazottak helyzetét javítani kell. Nem kevésbé fontos a gazdasági hivatal egészen újjá szervezése, e vonatkozásban a Tanács és a tudománykarok ellenőrző hatalmának szigorítása. A jelenlegi helyzet annyira lehetetlen, hogy a legnagyobb erővel kell azon dolgozni, hogy ez a lehetetlen helyzet minél hamarább és minél teljesebben megszűnjék.

A személyi vonatkozású kérdések közé tartozik, igen tisztelt barátaim, az egyetemi ifjúságnak a kérdése is. Az egyetemi ifjúság az egyetemnek integráns alkotója.

A tudományegyetem a tudomány kutatására irányuló működése mellett tanítói munkát is végez és ebben a vonatkozásban az egyetem egyenesen az ifjúságért van, a nemzet jövő nemzedékéért, és ezért különös gondoskodás tárgyát kell hogy képezze az ifjúság helyzete az egyetem reprezentánsai előtt minden időkből, de fokozott mértékben most, amikor a háború és a forradalmak eredményeképpen az ifjúság helyzete egész Európában sokkal nehezebb, mint békében volt, de különösen nehéz nálunk Magyarországon és a magyar egyetemek közül is a legnehezebb nálunk, a szegedi egyetemen, amely egyetem hallgatóságának igen tekintélyes százaléka menekült ifjúság. Ennek az ifjúságnak a helyzetét anyagilag, erkölcsileg biztosítani, nemcsak emberi, humanitárius és tudományos kötelesség, de ez nemzeti kötelesség is. (Úgy van!) Ép azért az internatusoknak, a menzáknak a továbbfejlesztése, a diákvédő irodának hathatós megerősítése és továbbfejlesztése a felsőházi tagnak különös kötelessége kell hogy legyen. Az internatusok közül csak arról emlékezem

meg, amely internatus az egyetem kötelékébe tartozik, a Horthy Miklós Internatusról, amely az én igen tisztelt barátom, Kolosváry Bálint (Éljenzés) odaadó és atyai szíve szeretetétől áthatótt vezetése mellett már eddig is igen nagy eredményeket ért el. Sajnos, még az ő buzgó és önfeláldozó munkássága dacára is, ma sincs abban a helyzetben, amelyben ő szeretné, hogy legyen s ép azért a legsürgősebb feladat e téren az, hogy a Horthy Miklós Internatus egész berendezése és felszerelése minél hamarabb modernné, kényelmessé, barátságossá és nivóban egy sokkal magasabb nivón állóvá tétessék, mint amelyben most van.

Ugyancsak igen fontos feladat a Diákvédő Iroda megerősítése és segéderőkkel való ellátása. Ezt az irodát az én mélyen tisztelt barátom Szandtner professzor (Éljenzés) valósággal emberfeletti erővel, önfeláldozással és minden más érdeket félretevő erős akarattal teremtette meg, gondozza és tartja fenn. Csodás eredményeket ért el, hogy mekkorákat, következik abból a lelkesedésből, amelyet az én szavaim itt most, az ő neve említésekor kiváltottak. Nagy eredményeket ért el, de itt is a helyzet az, hogy sokkal nagyobb eredményeket óhajtana elérni és lehet is majd elérni, ha megfelelő anyagi fedezetet biztosítunk. És kötelességünk azt is elérnünk, hogy ő több időt szentelhessen a saját céljainak és ne legyen kénytelen egész idejét tisztán és kizárólag a diákvédő irodának szentelni, hogy abban az irodában megfelelő segéderők is álljanak rendelkezésére.

Ezek azok a feladatok, amelyeket az ifjúság jövője szempontjából szem előtt tartok. S itt még egyet emelek ki; az ifjúság oktatását illetőleg egy immár halaszthatatlan kérdést, amelyet a mi egyetemünk már Kolozsvárt a legérellyesebben sürgetett, amely kérdés megoldására itt

Szegeden is az összes egyetemek közt mi tettük az első kezdeményező lépést, nevezetesen a jogi oktatás reformjának mielőbbi megvalósítását és a jogi oktatásnak magasabb tudományos színvonalra való emelését, ami igen nagy fontossággal bír a bírói és az ügyvédi status szempontjából is, amivel kapcsolatos a még létező három felekezeti jogakadémia kérdése. Ezeket a jogakadémiákat megszüntetni, megszüntetni mielőbb — tudományos érdekek tartom.

Már most áttérve a feladatoknak a másik csoportjára, az általános nemzeti, az általános politikai természetű feladatokra, amelyekben való állásfoglalás elől, én előre látom, elzárkózni úgy is lehetetlen lesz s ép azért kötelességem már most tájékoztatni az én igen tisztelt megbízóimat, barátaimat, legalább azokról az általános szempontokról, amelyek engemet ezekben a nagy nemzeti kérdésekben vezetni fognak.

Ebben a vonatkozásban a törvényhozás legelső feladatának vélem magának az államnak további konszolidálását, további megerősítését. És ennek a módja az, hogy az állam szervei erősítsenek meg. Az állam ugyanis jogi személy. Nem létezik, csak képzeletünkben. Szervei által él. Szervei által észlel, szervei által következtet, gondolkodik, parancsol, szervei által cselekszik. Erős, hatalmas, konszolidált az az állam, amelynek szervei erősek, hatalmasak, intaktak, hozzáférhetetlenek. Ép ezért a legelső feladat, a legelső kötelesség az állami szervek helyzetének az egész vonalon lényeges megerősítése. Nem toldozás-foldozással. Nem 5—10⁰/₀-os, elkésett fizetésjavításokkal, hanem gyökeres intézkedésekkel. Ez nagyon nehéz, de nem megoldhatatlan feladat. A megoldás módja az, senki kedvéért nem szaporítani az államhivatalokat, ellenkezőleg az állam szerveinek a számát a kihalási

rendszernek mindaddig való fenntartásával, míg az állami szervek létszáma a valóban szükséges számra le nem fogy, csökkenteni s a megmaradt szükséges állami szervektől azután fokozott munkateljesítményt kivánni meg mennyiségileg és minőségileg. Azokat azután jól javadalmazni. Megkivánni, a többek között, minden államhivatalban a délutáni munkát. A női munkaerőket lehetőleg mellőzni. Mindez, ismétlem, nagyon nehéz probléma, sok érdeket érintő probléma, de mindaddig konszolidált, erős állam ez az állam nem lesz, míg erre az útra rá nem tér. E tekintetben már a béke idejében is nagyon sok mulasztás követtetett el nálunk. Az állami szervek a nyugati kulturállamokhoz viszonyítva mindig rosszul voltak dotálva; mindig az volt a bajunk, sok köztisztviselőnk volt, kevés fizetéssel. A helyzetet épen meg kell fordítani. Kevés állami szervet kell tartani tisztességes dotációval és azoktól tisztességes, komoly, állandó, intenzív munkát kell megkövetelni. Ez az útja az állam megszilárdításának.

És különösen két vonatkozásban kell ezt igen sürgősen a törvényhozásban követelni: az első, az egyik az igazságszolgáltatás, a másik a tanügyi adminisztráció.

Az igazságszolgáltatás az az ága az állam működésének, amely hivatva van biztosítani azt a valamit, amiért az állam van. Szilárd jogrend nélkül stabil, konszolidált állam fogalmilag lehetetlen. Az első tehát az igazságszolgáltatás összes szerveinek a statusát rendezni. Nem akarok rámutatni, elszörnyednének — arra, hogy milyen differencia volt a múltban már és van ma is az angol bíró és a magyar bíró fizetése közt. Egy állam kulturáját elsősorban arról lehet mindig megítélni, hogyan fizeti a bírót és hogy becsüli meg a tanítószemélyzetét. Tudniillik a tanítószemélyzet jelenti a jövőt, az igazságszolgáltatás a jelent. A tanítószemélyzet jósága, jól dotáltsága biztosítja

a jövő nemzedék megfelelő nevelését és az állam jövőjét. Ép ezért legelső kötelességemnek fogom tartani, hogy a törvényhozásban ezirányban szerény erőmet teljességében latba vetve, igyekezzem a törvényhozásnak a tagjait meggyőzni ezeknek az igazságoknak a fennállásáról. (Taps.) Ide kapcsolódó kérdés: a nyugdíj kérdés. Nálunk sokan vannak nyugdíjban életerős emberek, akik a nyugdíj mellett más szabadkereseti forrásokból külön nagy jövedelmeket élveznek. Sokan vannak nyugdíjban rövid, sokszor fictiv állami szolgálat alapján. Ezeket az anómáliákat is meg kell szüntetni.

De nem elég, igen tisztelt uraim, az államot erősíteni. Meg kell erősíteni a társadalmat is, amelyből az állam táplálkozik, a társadalmat megerősíteni gazdaságilag és megerősíteni moraliter és megerősíteni kulturális szempontból.

A gazdasági megerősítés útját a kormány elkezdette s nincs okunk kételkedni folytatása iránt. Itt az első feladat lesz az adómérséklés. A rettenetes, szinte kibírhatatlan adókat, amelyeket magára vállalt a társadalom a nemzet létének megmentése végett, megfelelően redukálni. Ehez kapcsolódó kötelesség leszen az adó, a rettenetes adók útján befolyt állami bevételi többleteket és a genfi kölcsön fennmaradó millióit visszaadni a gazdasági élet eleven vérkeringésének. Nem a -bankokban tartani úgy, amint eddig történt, hanem visszaadni, hogy a gazdasági élet ezen az úton fellendüljön, visszaadni minél hamarabb és minél teljesebb összegben.

Ugyancsak gazdasági szempontból fontos a kereskedelem és ipar szabadságának biztosítása, az utak kiépítése, amit a kereskedelmi miniszter igen élesen hangoztatott is. T. i. utak nélkül nincs közlekedés, közlekedés nélkül nincs gazdasági élet. Az út — az élet!

Egy nagyon fontos feladat végül az ország mezőgazdaságának talpraállítása, előre vitele, segítése. Biztosítani a többtermelést. Szégyene ez országnak, hogy ilyen termőföld mellett holdanként olyan csekély a termés. Ha ezt holdanként pár mázsával sikerül felebb emelni, az ország igen könnyen ki fogja tudni heverni veszteségeit. Itt kapcsolódik be a mezőgazdasági oktatás reorganizációja alsó, közép és felsőfokon. Itt kapcsolódik be a csatornázás kérdése. Most az a helyzet, hogy a külföldi tőkések tenyerükön nyújtották a pénzt a Duna—Tisza csatorna felépítésére s a földmivelésügyi kormány gondolkodik, hogy elfogadja-e vagy nem, mikor ennek a hatásakép nemcsak a közlekedés olcsósága lenne megoldva, hanem a mocsaras területek kérdése is. Ha valaki Pestről az internacionális vonalon végig megy Belgrádba, azt hiszi, Ázsiában van. S akkor gondolkodik a földmivelési kormány, vajjon megépíttesse-e ezt a csatornát?

Ezek azok, amiket mezőgazdasági téren elsősorban követelni kell. Követelni kell azért, hogy ez az ország, amely par excellence agrár ország, ezen az úton minél előbb erős gazdasághoz jusson.

Ezek a belpolitikai vonatkozású kérdések, de előre-láthatólag fel fog merülni külpolitikai vonatkozásban is két fontos kérdés.

Az egyik a külpolitikai orientáció kérdése, a másik a nemzet végleges közjogi megszervezésének a kérdése, a király-kérdés. Mindkét kérdés olyan, amiben álláspon-tot foglalni a priori csak elvi vonatkozásban lehet. Csak elvi vonatkozásokban lehet azért, mert mindkét kérdés megoldásánál egyetlen döntő szempont van és lehet: a nemzet érdeke. (Úgy van!) Hogy mármost a nemzet érdeke abban a pillanatban mikor ezek a kérdések megoldásra kerülnek, mit fog követelni, a részleteket tekintve,

azt emberi elme előre biztossággal meg nem mondhatja. Ép azért én kizártnak tartom, hogy valaki előre akár az egyik, akár a másik kérdésben preokkupált álláspontot foglaljon el. Dönteni majd akkor kell, amikor a kérdés aktuális lesz és dönteni, ismétlem, kizárólag annak az alapján, hogy a nemzet érdeke mit fog kívánni. Mégis vannak bizonyos általános szempontok, amelyek mindnyájunk előtt ismereteseek, amelyeket mégis el kell mondanom e fontos pillanatban azért, hogy amennyiben tényleg alkalmam lesz és kötelességem lesz e kérdésben állást foglalni, hogy az én igen tisztelt barátaim, megbízóim, ismerjék az én álláspontomat.

A külpolitikai orientáció kérdésében elvileg azon az állásponton vagyok, hogy a magyar nemzetnek a jelenben, mint a múltban tette, egyedül egy irányban lehet orientálódnia és pedig nem Kelet felé, nem Dél felé, hanem kizárólag Nyugat felé. Orientálódni kell és lehet a nagy Német-birodalom felé, úgy amint azt már Szent István nagy koncepciója lefektette, amely orientációt a nemzet minden nagy és válságos pillanatában nagyon helyesen, a létfenntartás ösztönétől vezetve részben, részben tudatosan, mindig választott. Csak egy feltételünk van a nagy germán birodalommal szemben és ez a feltételünk az, hogy az ittlévő néemetségre nézve koncedálja azt, hogy ennek egyetlenegy feladata van: magyarrá válni, felszívódni teljes egészében a magyar fajba, hogy itt nincs helye semmiféle germánizáló politikának, hogy itt nincs helye a néemtség autonomiája, kulturális, vagy másnemű autonomiája fentartására irányuló semmiféle törekvésnek. És orientálódni Olaszország felé, mely államhoz a historiai múlt annyi megszentelt kapcsolata, most pedig a céloknak, az érdekeknek ugyanazonossága is fűz.

Ami a másik kérdést illeti, a királykérdést, egész

kétségtelen, hogy a nemzet érdeke minden vonatkozásban az, hogy e kérdésben a lehetőség szerint, amennyiben ez a megoldás a nemzetet végveszedelembé nem sodorja s a nyújtott előnyöknél nagyobb hátrányokkal nem jár, egy szóval amennyiben a nemzet érdekében fog állani, akkor a nemzet igenis álljon a jogfolytonosság és a legitizmus alapjára. Hogy e kérdés megoldása mikor fog bekövetkezni s közelebbről milyen formában fog bekövetkezni, senki előre nem tudhatja. Egy bizonyos, hogy a magyar nemzet lelkében a köztársasági államformának semmiféle keresnivalója nincs. Királyság voltunk és királyság akarunk maradni.

Ezek azok az elvek, mélyen tisztelt barátaim, amelyek alapján ezt a felette megtisztelő megbízást elfogadni bátor vagyok és csak egy az, amit még kijelenteni kötelességem, t. i. az, hogy felfogásom szerint a törvényhozásnak lesz még egy, nem is hosszú idő múlva talán, még egy feladata, nevezetesen sürgetni kell annak az okmányoknak, amelyet békeokiratnak neveznek, a revízióját. Ma eléggé meg vagyunk már erősödve, hogy erről a kérdéstről most már nyíltan lehet beszélni. Meg kell értetni a külfölddel, a törvényhozásunk útján is azt, hogy lehetett ezt a béke dictátumot formailag approbáltatni, a mappán veres ceruzával határokat kihuzni, lehetett határjeleket erőszakkal felállítani, lehetett a magyarságot kiüldözni, lehetett és lehet sanyargatni, csak egyet nem lehet: nem lehet a magyar lelkekből kiölni a jövőbe vetett hitet, bizalmat, a jövő nagy Magyarország megalapozásának szent és erős akarását! (Taps és éljenzés.)

Ezen elvek alapján, kedves barátaim, fogom én a szegedi m. kir. Ferencz József-Tudományegyetemet a felsőházban képviselni.

Nem jól mondom, nemcsak a szegedi Ferencz József

Tudományegyetemet : a Kolozsvári Egyetemet is fogom képviselni. (Úgy van.) Képviselni fogom Erdély Egyetemét is, képviselni fogom az erdélyi magyaroknak, az erdélyi székelyeknek, a mi ott sanyargatott véreinknek, minden jogos kívánságát, többet : minden reménységét. (Helyeslés.)

Végül, igen tisztelt barátaim, képviselni szeretném, akarom, a felsőházban az egyetem mellett, a nemzet érdekei mellett, ennek a mi városunknak, Szeged szabad királyi városnak az érdekeit is. (Helyeslés.) Ott akarok lenni Szeged minden nagy érdekének istápolásánál azok mellett a férfiak mellett, akik a törvényhozásban Szeged kiküldötteiként szerepelnek és csekély erőimnek összeségét fogom az ő nagyrabecsült figyelmükbe felajánlani. Felajánlani annak a városnak az érdekében, amely, amikor ez az egyetem földönfutó volt, kinyitotta a maga kapuit és kinyitotta a maga szívét ez előtt az egyetem előtt. (Éljenzés.) Én arra fogok törekedni, hogy ez a nagy tiszaparti város itt a Magyar Alföld kellősközepén, egy hatalmas nagy vidéki gócponttá váljék gazdasági szempontból és kulturális szempontból is. Hogy ezen az úton legyen Budapest mellett, ha kell ellene, egy ellensúlyozó tényező, amely azt a szellemet, amely a fővárosban az utolsó 25—30 évben kialakult, amely szellem, állítom, a nemzet lelkétől most is idegen szellem, amelynek a mi lelkünkhöz a legtöbb esetben semmi köze sincs, hogy azt a szellemet mi itt ellensúlyozzuk s amennyiben birunk, odahassunk, hogy az a főváros lehessen ismét a magyar nemzet fővárosa, nemcsak formailag, hanem lelkileg is. (Éljenzés.) Evégből kell előhozni az Alföld közepéből mindazt a sok kulturális kincset, ami a magyar faj lelkében elásva van, amely táplálkozik a mi dicsőséges multunkból, a minket átható vallásos hitből és táplálkozik a nemzet jövőjébe vetett sziklaszilárd bizalomból. Azért, hogy ezeket érzem, foko-

zott erővel fogok mindent megtenni az irányban, hogy Szeged szabad királyi város, az országnak lakosságra második városa, magyarságra első városa (úgy van), a nemzeti feladatoknak a megoldásában legelső városa, hogy ez a város igazán nagygyá, igazán magyarrá s igazán várossá legyen.

Ezek azok az elvek, igen tisztelt barátaim, amelyek mellett, ismétlem, mély hálám és köszönetem kifejezésével ezt a nagy megtiszteltetést, életemnek ezen soha el nem feledhető pillanatában, a reámhármló feladatok, kötelességek vállalásának komoly és igaz megígéréssel elvállalom. (Szünni nem akaró éljenzés és taps.)

A magyar országgyűlés felsőházának közoktatásügyi bizottságában.

1927. évi május hó 9.

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Igen tisztelt Közoktatásügyi Bizottság!

Ha a cultuskormánynak a nemzeti kultúra terén tett eddigi alkotásait nézzük, a legnagyobb megnyugvás és nemzetünk jövője iránt a legteljesebb bizalom és reménység érzése kell hogy eltöltse lelkünket.

A magas kultúra terén a Tudományos Akadémia támogatása a legválságosabb időkben; — a nemzet dicsőséges múltját föltárni hivatott Magyar Történelmi Társulat megerősítése; a nemzeti kultúra dologi és személyi értékeit egybefoglalni hivatott Gyűjteményegyetem megalkotása; — a nálunk eddig meglehetősen elhanyagolt, de a nemzet gazdasági élete és jövője szempontjából különösen fontos természettudományok terén a kutató munka útjának egyengetése, a tihanyi intézet megteremtése; — a három vidéki egyetem kiépítése, tudományos felszerelése, — ezek eddig azok a határkövek, amelyekre a magas kultúra terén, mint alkotásokra, a külföld előtt is büszkeséggel mutathatunk rá.

Ami a középfoku oktatást illeti: a középiskoláknak már keresztülviitt reformja; — a polgáriiskolák útban lévő megreformálása, — és a polgáriiskolai tanárképzés újbóli

szabályozása azok a lépcsőfokok, melyeken haladva a középfoku oktatás szintjének emelkedését teljes bizalommal várhatjuk.

Végül, ami az alsófoku műveltséget illeti: népiskoláknak és ezek között a tanyai iskoláknak fölépítése, új tantermekkel kibővítése, azoknak az egészségügyi szempontok kívánalmainak megfelelő renoválása; — az iskolán kívüli népművelés kiszélesítése dicsérik a cultuskormány nemzetmentő politikáját.

Ezekhez kapcsolódik a zeneművészet, színművészet, festészet, szobrászat fokozott támogatása; — a gyermekvédelem, a tehetségvédelem. A diákvédelmi és diákjóléti intézmények megerősítése, internatusok, menzák létesítése, azok színvonalának emelése. Mindezek olyan eredmények, amelyek előtt minden elfogulatlan szemlélő, tartozzék bármely politikai párthoz, legyen híve bármely világnézletnek, képviseljen bármely élethivatást, csak a legnagyobb elismeréssel és hálával hajolhat meg. Egészen természetes, hogy az, aki kulturintézmény képviselőjében van itt jelen és éppen olyan kulturintézményt képvisel, amelynek léte megmentésében és tudományos nivójának biztosításában ő Exellentiajának a Cultusminister Úrnak különösen nagy és döntő része volt, ezt az elismerést, ezt a köszönetet, mindjárt az első alkalommal, nemcsak az objektív igazság hatóerejénél fogva, de érzelmi momentumok által is diktálva, le kell rója.

Igen tisztelt Közoktatásügyi Bizottság!

A magyar nemzeti kultúra helyzete a nagy összeomlás után az volt, hogy nálunk viszonylag a középfoku oktatás állott a legmagasabb, az európai színvonalat leginkább megközelítő fokon. Megfelelő számú, kellőleg felszerelt, megfelelő és az akkori viszonyokhoz képest kielé-

gitően dotált tanerőkkel ellátott középiskolánk volt. Hogy itt is voltak hiányok, hogy itt is voltak hibák, különösen az osztályok túlszűfolttságában és a tantervben és az érettségi vizsgák túlságos szigorában rejlik, kétségtelen.

Ellenben a kultúra épületének hiányzott a megfelelő fundamentuma és a megfelelő tetőzete. Kevés, rosszul felszerelt, hiányosan látogatott népiskolánk volt és van ma is. És kevés egyetemünk volt. Hogy a mi egyetemünk volt, az európai szinten állott, úgy személyi elemeit, mint dologi felszerelését tekintve, az kétségtelen.

A népoktatásnál főállott fogyatékoságok eredményezték az analfabétáknak megdöbbentő számát, eredményezték azt, hogy a népiskolai végzettség igen gyakran a legkülönbözőbb okoknál fogva alig eredményezett mást, mint a merő írni és olvasni tudást, ami pedig magában nagyon keveset ér. Kérdéses, hogy ennél nem-e jobb, ennél a félműveltségénél, az írni olvasni tudás teljes hiánya?

A magas kultúrát illetőleg a háboru előtt, de az összeomlás után is az országnak igazában csak két tudományegyeteme volt a budapesti és a kolozsvári. A debreceni egyetem és a pozsonyi egyetem inkább csak a törvényben írva léteztek. Ez a körülmény elsőben is annak a két egyetemnek túlszűfolttságát eredményezte, ami a komoly tudományos képzésnek, különösen a sucrescentia biztosításának nagy akadálya volt. Ezért, de még azért is, mert két egyetem mellett egészen bizonytalan volt az, hogy valaki, aki tudománnyal foglalkozott, juthat-e életében egyáltalán kathedrához, az igazi tudományos munkásság útja nagyon meg volt nehezítve. Hozzájárult ehhez, hogy mindezek következményeképpen alig volt komoly objektív kritika, ami nélkül pedig tudományos fejlődés nincs.

A két új egyetemet a háboru kitörésekor, 1914 őszén

Tisza István gróf, ez a nagy magyar államférfi, az udvarnak és Degenfeld József grófnak támogatásával iktattatta törvénybe.

Az összeomlás után fölmerült a kérdés, fölmerült nemcsak politikai oldalról, fölmerült tudományos körökben is, a menekült egyetemek tanárainak körében is, fönntartás-e, fönntartható lesz-e az ország nyomorúságos helyzetében, megfelelő tudományos nivón mind a négy egyetem? Mert azzal tisztában volt mindenki, hogy mind a négy egyetem fönntartása csak abban az esetben indokolt, csak akkor szolgálhatja a nemzet érdekeit, ha mindegyik egyetemnek a legnagyobb erőfeszítés árán is megadatnak azok a tudományos előfeltételek, amelyek nélkül az egyetem a maga tudományos hivatását betölteni nem képes. Ezt a kérdést eldöntötték gróf Teleki Pál akkori miniszterelnök, gróf Bethlen István, akkor a menekültügyi hivatal vezetője és Hegedüs Loránt, a Teleki-kormány akkori pénzügyminisztere. Megvalósították ezt a megoldást Haller István és Vass József, a kormányok cultusministerei. A csodálatos csak az, hogy ezek közül az államférfiak közül egyik és pedig éppen az, akitől a pénzügyi fedezet biztosítása függött és aki ezért döntőleg szólott bele a megoldásba: Hegedüs Lóránt, azóta szinte minden alkalommal hírlapokban és egyebütt is, támadja a saját alkotását, a négy egyetemet.

Egy kétségtelen, hogy most már csak egy teendő lehet, mind a négy egyetemet európai nivóra emelni és európai nivón tartani. Mind a három vidéki egyetemet is. Nem a budapesti egyetemek rovására, hanem azok mellett, hogy ezúton is megvalósulhasson a jelenlegi kormánynak a nemzetjövőjeszempontjából különösen fontos programja, erős vidéki gócpontok létesítése, szintén nem a főváros ellen, hanem a főváros mellett, hogy ezúton a magyar

nemzet földművelő rétegeiben lévő őserő a kultúra emeltyűjével fölszínre hozassék és a nemzet érdekében gyümölcsöztessék. Ugyanezt a célt szolgálja a Cultusminister Úrnak az a terve, melynek eredményeképpen a kultusztárca administratiojának decentralizációja fog megfelelő formában megvalósulni. A vidéki egyetemi centrumok ezt a megoldást nagy örömmel fogadták abban a tudatban és reményben, hogy ennek eredményeképp is be fog következni a kultúra egész mezején az egészséges decentralizatio. A színművészet, a festőművészet, a muzeumoknak a központban nélkülözhető anyaga, az ott föl nem használható és a vidéket inkább érdeklő levéltári anyag is decentralisáltatnak.

Van azonban vonatkozás, amelyet tekintve egyes decentralizált intézményeket viszont leépíteni szükséges és ezek: a még föntálló felekezeti jogakadémiák. Ezeknek további föntartása sem a felekezeteknek, sem a tudománynak, sem a felsőoktatásügynek, de még azoknak a városoknak sem áll érdekében, ahol ezek a jogakadémiák most még léteznek. Ezeknek sürgős megszüntetése tudományos érdek. A megszüntetés természetesen az ott most alkalmazott tanárok életérdekeinek lehető kimélésével kell hogy történjék.

Ami a középfokú oktatást illeti, bármennyire kétségtelenül helyes is ezen oktatás most keresztülvitt bifurcatioja, ez a rendezés, az időközben nyert tapasztalatok alapján bizonyos módosításokra szorul. Bátor vagyok itt különösen utalni a középiskolai tananyagának túlságos nagyságára és az érettségi vizsgálatoknak még most is főnálló túlzott szigorára. Különös örömmel üdvözlöm a polgáriiskolai tanárképzés reformját és a kultuskormány azon elhatározását, hogy a polgáriiskolai tanárképzőt a mi egyetemünk mellé Szegeden állítja föl olyképen, hogy ezen tanárképző minden hallgatója mint egyetemi hallgató, egyik főtárgyban

egyetemi, tudományos kiképzésben részesüljön, amellyel biztosítva lesz egyrészt a polgáriiskolai tanárképzés színvonalának emelése, másrészt, a polgáriiskolai tanárok kiképzése vidéki miliőben történvén, inkább lesz várható, hogy hivatásukat, amely őket vidéki, kisebb városokhoz köti, megfelelően betölteni tudják.

Ami végül az analfabetismus elleni küzdelmet illeti, ez nemcsak kulturális, hanem szociális szempontból is különös jelentőséggel bír. Előfeltétele az ország gazdasági megerősödésének is. Hiába várjuk addig a mezőgazdaságban való többtermelést, a megfelelő ipari és kereskedelmi föllendülést, hiába várjuk a szociális kérdés politikai megoldását, az internationalis eszmék elleni hathatós védekezést, míg a népességnek nagy rétegeit az elemi műveltségnek ahhoz a fokához nem juttatjuk, amely előfeltétele a termelésben való intenzív és szakszerű részvételnek és amely előfeltétele a politikai eszmék és áramlatok önálló elbírálásának. Ezen az úton lehet várni nemcsak a nemzetgazdaság megerősödését, nemcsak a nemzet sajátos, speciális értékeinek kibontakozását, hanem a nemzet ellenálló erejének, jövőbe vetett hitének megszilárdulását is.

Az utóbbi napokban egy veszedelmes jelszó dobott a köztudatba, a kulturimperializmus. A kultusztárca tulságos elhatalmasodásával szemben. Ez ellen nekünk, akik a kulturintézményeket képviseljük itt, határozottan tiltakoznunk kell. A kulturáért sohase lehet eleget áldozni, különösen nem most, amikor a nemzetnek élete megmentéséért és a jövője megteremtéséért nagy erőfeszítéseket kell tenni. Azt a lelkiert, amely ehhez szükséges, csakis a kultura képes megadni, úgy a vezetőknek, mint a tömegeknek.

Végül van még egy szempont, amelyet mint jellegzeteset és különösen értékeset a Cultusminister úr kultur-

politikájából kiemelni szeretnék és ez a külföldi nagy kulturállamok mentalitásába, kulturájába való bekapcsolódás. Kulturpolitikát nemcsak belső vonatkozásokban, iskolák fölállításával és azok magas szintre emelésével kell a nemzet érdekében folytatni, hanem olyképen is, hogy a külföld vezető emberei, kulturtényezői közvetlen kapcsolatokat nyerjenek a magyar kultúrával, másrészt a mi leendő vezető embereinknek, az ifjúság legkiválóbbjainak, megadassék a mód a külföld nagy kulturállamai magas kulturája megismerésére és elsajátítására. Megadassék a mód arra, hogy a mi helyzetünket a nemzetek sorában, távolabbról, egy magasabb nézőpontról, más államok kultúráján keresztül nézve láthassák, hogy ezen az uton is minél több ugynevezett szakember képeztessek ki az emberi élethivatások minden ágában, akik azután vezető pozíciókra alkalmasak lesznek. Így azután nem fog bekövetkezni az, ami a múltban sajnós, nem egyszer bekövetkezett, hogy vezető pozíciókba jutott államférfiak akkor ismerik meg a külföldet, amikor már vezető pozíciókba kerültek. Amiként megtörtént az ugynevezett „nagy nemzeti kormány“, a koalíció idejében az, hogy a magyar delegáció akkori elnöke, a függetlenségi párt egyik vezető tagja, életében először, mint a delegáció elnöke került Bécsbe és ámulattal mondotta, milyen nagy város ez a Bécs, — amely ellen egész életében hadakozott. Gróf Tisza István mondotta egyszer — a Tiszántúli Református Egyházkerület közgyűlése alkalmával Debrecenben: Magyarországon miniszterelnöknek alkalmas államférfiú van elég, de szakminiszternek alkalmas nagyon kevés található. Ha a kultúra külső vonatkozásait tekintve a Kultuszminiszter úr által kijelölt úton haladunk, nem fog bekövetkezni az sem, hogy a külfölddel való nemzetközi tárgyalásoknál inferioris helyzetbe kerülünk, szakemberek hiánya

okából. Másrészt éppen a külfölddel való közvetlen kulturális érintkezés folytán, ami többet ér minden más propagandisztikus eszköznél, biztosítva lesz nemzetközi szerződéseinknek az a lelki, pszichológiai alátámasztása, ami nélkül éppen ezek a szerződések nemcsak politikai, de gazdasági részükben is éppen akkor, amikor azokra a legnagyobb szükség van, nagyon keveset érnek.

A Cultusminister Úrnak kulturpolitikája, úgy belső mint külső vonatkozásaiban, a kultura egész mezején ezeket a szempontokat nemcsak előbbrevinni, de kielégíteni alkalmas és mert ez a kulturpolitika e mellett a nemzeti érzés melegével és vallásos hittel van alátámasztva, azt a Ferencz József Egyetem nevében a legnagyobb örömmel fogadom és arra kérem a Miniszterurat, hogy ettől a kulturpolitikától semmiféle hatalom el ne térítse. Mindenkör és minden helyzetben mögötte lesz minden, a hazáját szerető és a nemzet jövőjét féltő magyar ember.

Az országgyűlés felsőházának 8. ülése*)

1927. évi május hó 27-én,

Báró Wlassics Gyula és gróf Szécsenyi Bertalan elnöklete alatt.

A külföldi magyar intézetekről és a magas műveltség célját szolgáló ösztöndíjakról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: *gr. Bethlen István, Walko Lajos, gr. Klebelsberg Kunó.*

Nagyméltóságú Elnök Úr!
Méltóságos Felsőház!

A Ferenc József Tudományegyetem képviselőjében — amely egyetem nevében e Házban ülni szerencsém van — szólalok fel. Méltóztassanak megengedni, hogy elmondhassam azokat az indokokat, amelyek engem arra vezetnek, hogy ezt a törvényjavaslatot, amely a kultuszminister úr reformjavaslatai között egyike a legfontosabbaknak, a magam részéről elfogadjam.

A magyar kultúra épületét a legutóbbi időkhöz az jellemezte és fogja jellemezni mindaddig, amíg azok a kultúralkotások, amelyeket a kultuszminister úr tervbe vett, teljes mértékükben megvalósítva nem lesznek, hogy ennek az épületnek középső része az, amely a legerősebb, a legtökéletesebb, ellenben a magyar kultúra épületének a fundamentuma és tetőzete további kiépítésre szorul.

*) Felsőházi Értesítő.

Ami elsősorban is a fundamentumot, a népoktatást illeti, egészen kétségtelen, hogy ma is abban a helyzetben vagyunk, hogy nekünk nincs elegendő népiskolánk. Ami van, az is sokhelyütt egészségtelen helyiségekben van; nincs megfelelően látogatva, nincs megfelelően vezetve, úgy hogy az eredmény annál a kicsi létszámnál is, amely a népiskolák által befogadtatik, sokszor, sajnos talán nagyobb számban az, hogy merőben az írni-, olvasnitudás az, amit a hallgatók elsajátítanak és adatik olyan félműveltség, amely nem tudom, hogy nem ér-e kevesebbet, mint az írni-, olvasnitudás teljes hiánya.

Hogy az analfabetizmus milyen nagy veszedelem, azt ebben a Házban kifejtteni nem kell. Csak arra akarok rámutatni, hogy az, amit a földművelésügyi minister úrtól hallottunk legutóbb, hogy a mezőgazdaság felemelésének, a mezőgazdasági többtermelés istápolásának meg kell előznie a kulturális kérdéseket, nem áll teljesen. Én ezt a tételt megfordítom s azt mondom, hogy a kulturának kell megelőznie a mezőgazdaság istápolását is. Mert hiába többtermelésről beszélni addig, amíg a kultúra alsó fokain legalább a műveltség minimális mértékét meg nem adjuk. Amire a kultuszminister úr az imént mutatott rá, a mezőgazdasági termelésnek, az iparnak, kereskedelemnek, minden iparnak szükségképeni előfeltétele egy minimális kultúra, és pedig egy sokkal nagyobb kultúra, mint amit a mai népiskolák adni tudnak.

Nemcsak az a helyzet tehát, hogy kevés a népiskolánk, de az is, hogy mindegyike, vagy hogy többsége, de legalább is egy része nem nyújtja azt a minimális kulturát, amelyet a népiskoláktól elvárni kell. Úgy, hogy én a magam részéről — és azt hiszem e tekintetben a Ház egyetlen tagja sem fog nekem ellentmondani — a legnagyobb erővel és nyomatékkaal kérem a kultuszminister

urat arra, hogy a népiskolák szaporítására, a népiskolák nivójának emelésére megindított akciót a legnagyobb erővel folytassa s én hiszem, hogy a magyar országgyűlés mindkét háza mindenkor meg fogja neki adni erre a megfelelő fedezetet. (Úgy van! Úgy van!)

Ami már most a felső oktatást, a magyar kultúra épületének tetőzetét illeti, itt a helyzet a legutóbbi időkig az volt, hogy Nagymagyarországnak két egyeteme volt, a budapesti és a kolozsvári egyetem. Hogy Magyarországnak két egyetem kevés volt, azt — azt hiszem — ma már senki sem fogja kétségbevonni. Előállott t. i. az a helyzet, hogy mindkét egyetemre túlnagy számban mentek a hallgatók és olyan nagyszámu hallgatóság mellett pedig igazán tudományos oktatást végezni, a hallgatókat tökéletesen kiképezni, teljesen lehetetlen. Lehetetlen nemcsak az orvostudományi karban, ahol az operációk elsajátítása közvetlen szemléltetést igényel, de lehetetlen a szellemi tudományok terén is. Lehetetlen, hogy a professzor és a hallgatók között kifejlődjék az a szükséges szellemi együttműködés, együttműködés, amely nélkül igazán tudományos munka, a gondolkodás mélyítése — ami pedig az egyetemi oktatás egyetlen igazi lényege — meg nem valósítható.

Olyan nagy létszám mellett, amilyen volt és bizonyos fokig a budapesti egyetemen ma is van, teljesen lehetetlen a szemináriumi intenzív oktatás, lehetetlen a szukkreszcenciának a biztosítása. Továbbá két egyetem mellett az is lehetetlen volt, hogy tudományos pályára megfelelő számban mehessenek az ifjak. Hiszen annyira kockázatos, annyira véletlentől függő volt, annyszor egyéb körülményeken is múlt az, hogy valaki, aki a maga életét a tudománynak szentelte, élete során valamikor is katedrához juthasson.

Azonkívül nagy hiánya volt a régi viszonyoknak,

amit részben ma is érzünk, hogy igazán objektív, tudományos kritika nem fejlődhetett ki olyan csekély számú egyetem mellett. Ez vezette a törvényhozást 1914-ben ahhoz, — ami gróf Tisza Istvánnak, ennek a nagy államférfiúnak egyik igen bölcs alkotása volt a sok között —, hogy még két új egyetemet állított fel, az egyiket Debrecenben, a másikat Pozsonyban.

Amikor eljött a nagy összeomlás, akkor a kolozsvári és a pozsonyi egyetemnek az erőszak elől menekülnie kellett, a debreceni egyetem pedig még nem volt kiépítve. A helyzet az volt, hogy a megmaradt kis Magyarországnak egy egyeteme volt, a budapesti egyetem. A debreceni egyetemen tudniillik — ismételem — az orvostudományi kar volt épülő félben, a többi fakultás pedig, már a református egyház által is fentartott régi három fakultás bizonyos továbbfejlesztésben éltek. Úgy, hogy ez az egyetem akkor voltaképpen csak a törvényben létezett. Annak kiépítése az orvosi kart illetőleg most történt meg. A többi fakultások kiépítése pedig most van folyamatban s csak a központi egyetemi épület küszöbön álló alapkötetével lesz biztosítva az, hogy a többi fakultások is ott megfelelő elhelyezést nyerjenek.

Már most ilyen körülmények között, a nagy összeomlás után felmerült a kérdés a tudományos körökben és politikusok között is, — nem az a kérdés, amelyről a sajtó írt, hogy szükség van-e a két menekült egyetemre, mert merem mondani, hogy tudományos emberek előtt, hazafiasan érző emberek előtt sohasem lehetett és lehet kétséges az, hogy szükség van-e a kolozsvári és pozsonyi egyetemek fentartására, — de felmerült az a kérdés, hogy a magyar nemzetgyűlésben lesz-e elég bölcsesség belátni azt, hogy a multak hibáit eliminálni és a jövőt biztosítani csak úgy lehet, ha a magas kulturának ezt a két egyetemét továbbra is fentartjuk, mégpedig fentartjuk úgy, hogy

e két egyetem tudományos munkásságának előfeltételét biztosítani tudjuk anélkül, hogy ez a megmaradt és egyetlen, legnagyobb és kétségtelenül tudományosan leginkább aláépített egyetemnek rovására menne. Hála a Gondviselésnek, a nemzetgyűlés bölcsesége, a tudománnyal és a politikával foglalkozók együttes akarata megalkotta azt a törvényt, amelyben a kolozsvári és pozsonyi egyetem fentartása most már minden időkre biztosítva van.

A magas kultúra szolgálatában álló ezen intézmények további kiépítése, továbbfejlesztése az, ami most a magyar kulturpolitikának első feladata, mégpedig továbbfejlesztése anélkül, hogy — ismétlem — ezáltal a budapesti egyetemek fejlődése bármilyen vonatkozásban is akadályozva, gátolva volna.

Azért mondtam, hogy a kultúra épületének tetőzetén is fogyatkozások voltak és vannak, mert a két egyetem, illetőleg a megmaradt egy egyetem s a most meglévő négy egyetem is csak akkor képes a magas kultúra igényeit mindenben kielégíteni, ha a törvényhozás a magas kultúra által igényelt tudományos szükségletekre, könyvtárakra, szemináriumokra, a megfelelő fedezetet kellő arányban biztosítani fogja.

Teljes mértékben bízom abban, hogy a kultuszminiszter úrnak ideirányuló akciója a törvényhozás mindkét házában megértésre fog találni. Hogy itt a felsőházban megértésre fog találni, abban egészen bizonyos vagyok.

Van azonban a kulturának egy más vonatkozása is. A kultúra kérdése is, mint minden kérdés, nemcsak belső kérdés. A kulturának is vannak külső, nemzetközi vonatkozásai s az a javaslat a melyet most tárgyalunk: a kulturának éppen ezeket a külső vonatkozásait érinti. Nem elég ugyanis bent megfelelő intézeteket felállítani, nem elég a kulturának minden fokozatát megerősíteni, szükséges

az is, hogy a nemzeti kultúra más államok kultúrájába bekapcsolódik, azokkal harmonikusan működik. Nagy jelentősége van annak, hogy a kultúra élén álló férfiak, akik a kulturpolitikáért felelősek, keressék és megtalálják az érintkezést a külföldi államok kulturpolitikusaival. Nagy jelentősége van ennek nemcsak kulturális szempontból, de politikai szempontból is. Nagy jelentősége van a nemzetek közötti érintkezés biztosítása, ezen érintkezésnek barátságossá tétele végett is.

De különös jelentőséggel bír ez a javaslat abban a vonatkozásban, hogy így biztosítható lesz az, hogy a magyar intelligenciának egy bizonyos kontingense, amelyre majd a vezetés itt hárulni fog, a külföldet meg fogja ismerni és így látni fogja azt a relációt, amelyben mi más államokkal vagyunk. Az egyes embernél is s a nemzetnél is az érvényesülés előfeltétele az, hogy mindenki — egyes és nemzet — először ismerje a maga értékeit és ezen az alapon önbizalommal nézzen az életbe, de emellett lássa azt a relációt is, amelyben ő maga, illetőleg nemzete más államokkal van. A múltban annak a sok hibának, amelyet a magyar politikai életben elkövettek, egyik főokozója volt az, hogy a mi vezetőembereink közül a külföldet sokan vagy egyáltalában nem ismerték, vagy pedig akkor ismerték meg, amikor már vezetőpozícióba jutottak. A közoktatásügyi bizottságban már voltam bátor említeni, hogy megtörtént a nagy nemzeti kormány idejében, a koalíció idejében az, hogy a magyar delegáció akkori elnöke életében akkor volt először Bécsben, amikor a magyar delegáció ott ülésezett, és látván Bécsset, összecsapta kezeit és azt mondotta: „Istenem, de nagy város ez a Bécs“, amely ellen való küzdelemben pedig ő az egész életét eltöltötte. (Derültség.) Bocsánatot kérek, ha ez megtörténhetik, és ha nincs nekünk elég, a kül-

földet ismerő államférfink, akik ezt a relációt helyesen lássák, akkor ezt a nemzetet mai szomorú helyzetéből felemelni soha sem lesz módunkban.

De fontos ez a javaslat azért is, mert nálunk szomorú tapasztalat, hogy amikor más államokkal nemzetközi szerződések megkötéséről van szó, akkor nekünk nincs elegendő igazi szakemberünk, nincs elegendő olyan szakemberünk, aki a magyar érdekeket a külföldi államoknak — sajnos be kell ismernünk — sok esetben magasabb szakképzettséggel bíró referenseivel szemben kellő eréllyel, kellő határozottsággal védeni tudná. Azonkívül ezeknek a Collegium Hungaricumoknak nagy előnye lesz, hogy azoknak mindegyike odakünn a magyar nemzeti érdekeknek egy-egy lerakata, egy-egy központja lesz, amelynek útján a külföldi államok szimpátiáját lehetséges lesz megszerezni és így ez úton is biztosítható lesz, hogy a mi nemzetközi szerződéseink fundamentumaként az a lelki atmoszféra is megteremtetik, amely minden szerződés betöltésének előfeltétele, de különös előfeltétele éppen a nemzetközi szerződések betöltésének. Hogy azok éppen akkor ne mondjanak csődöt, amikor azok betartására a nemzet érdekében a legnagyobb szükség van.

Még egy szempont van, amely ennek a javaslatnak elfogadását indokolja és ez az, hogy a külföldi sajtó informálása ezen expozitúrák útján sokkal közvetlenebbül, sokkal nagyobb hatással és sokkal nagyobb biztonsággal lesz keresztülvihető, mint ahogyan ez eddig történt. Hogy pedig a sajtónak általában milyen nagy jelentősége van, különösen a külföldi sajtónak, amely minket — sajnos — meglehetősen elhanyagolt és elég ritkán emlékezett meg rólunk s amikor pedig megemlékezett, akkor is meglehetősen ferde beállításban emlékezett meg s hogyan ez a nemzet mennyi kárát látta a múltban, — mind ezt ebben a magas testületben felesleges elmondanom.

Mindent összevéve olyan nagy jelentőségűnek tartom ezt a javaslatot a magyar tudományosság, a magyar nemzet általános érdekei s a külföldi államok életébe való bekapcsolódása szempontjából, hogy azt a magam részéről a legmelegebben üdvözlöm és elfogadom. (Helyeslés és éljenzés.)

Az országgyűlés felsőházának 9. ülése*)

1927. évi június hó 2-án,

Báró Wlassics Gyula és Beöthy László elnöklete alatt.

Tóth Károly napirend előtti felszólalása.

A kormány részéről jelen vannak: *gr. Bethlen István, Walko Lajos, Herrmann Miksa, gr. Klebelsberg Kunó.*

Nagyméltóságú Elnök Úr!
Méltóságos Felsőház!

Mészöly Gedeon egyetemi professzor „Tótágas“ című darabja ügyében voltam bátor az elnök úr önméltóságától napirend előtti felszólalásra engedélyt kérni és ő ezt az engedélyt nekem kegyes volt megadni, amiért ezuttal is hálás köszönetet mondok. A mi egyetemünk presztizse, az egyetemi tanári állás presztizse, a kultura érdeke és a polgári társadalom egysége, ennek az egységnek szükségessége tették kötelességemmé, hogy erre a felszólalásra engedélyt kérjek.

Most nem akarok polemikába bocsátkozni, az ügy rendes mederben van, a vizsgálat megindult, tehát nem is volna ildomos, ha ebben a pillanatban én itt a részletekre vonatkozólag akármiféle kijelentést tennék. Csupán bizonyos tények megállapítására és bizonyos tételek felállítására szoritkozom, amelyeket igazaknak tartok és amelyeket bizonyítani is kívánok. (Halljuk! Halljuk!)

*) Felsőházi Értesítő.

Mielőtt ezt tenném, kijelentem, hogy amit én tettem az egyetemi professzorok szegedi összejövetele tekintetében az összejövetel elgondolására, előkészítésére és rendezésére vonatkozólag, mindazért viselem és vállalom a felelősséget.

Az első tétel, amelyet felállítok az, hogy minden szindarabért a felelősséget a szerző viseli és senki más. (Ugy van! Ugy van!) Nem lehet a darabért felelőssé tenni elsősorban a ministert, (Ugy van! Ugy van!) akinek tárcája körébe tartozik az az intézmény, amelynek a szerző tagja. Hová jutnánk, igen t. Felsőház, ha a ministerek nemcsak jogilag és politikailag volnának felelősek, hanem felelősek volnának a tárcájuk körébe tartozó minden intézmény, minden tagja által esetleg írandó szindarabért is? (Ugy van! Ugy van!)

De nem lehet felelőssé tenni a darabért azt az intézményt sem (Ugy van! Ugy van!), — ebben az esetben az egyetemet — amelynek az illető tagja, sem az egyetem egyetlen szervét. Még kevésbé lehet felelőssé tenni a darabért a publikumot, amely a darabot nézi, hallgatja. De nem lehet felelőssé tenni a darabért, annak esetleges sikeréért, vagy sikertelenségéért, amennyiben iránydarabról van szó, annak bárminemű hatásáért magát a színházat sem, a dramaturgot sem, hiszen soha sem lehet előre bizonyosan kiszámítani, hogy egy darabnak milyen lesz a hatása. (Ugy van! Ugy van!) A publikum egy tömegpszichét alakít ki. Hiszen a darab egyik előadáson sikertelenül, másik előadáson sikerrel adatik elő, bizonyos idő után más miliőben, úgyhogy egészen kétségtelen, hogy a darabért végső elemzésben senki más nem felel, mint egyedül és kizárólag a szerző. (Helyeslés.) Bátor vagyok azonban figyelmeztetni arra is, hogy a felelősség levétele a szerzőről végső eredményben a

cenzurához vezet, annak pedig igazán nincs itt az ideje, hogy cenzuráról beszéljünk.

Mészöly Gedeon ebben a felfogásban élén, és érezvén, vállalván a felelősséget, ennek konzekvenciáit minden irányban — egyes irányokban talán túlzottan is — (Ugy van! Ugy van a középén.) magára nézve levonta. (Ugy van!) Ő bocsánatot kért elsősorban mindazoktól, akik, az általa előadatott darab által magukat sértve érezték. (Ugy van!) Mindenki azt hitte, hogy ezzel ebben a vonatkozásban a dolog el van intézve. (Ugy van! — Haser Ferenc : Felesleges volt!) — T. i. az, aki magát sértve érzi, nagyobb elégtételt, mint bocsánatkérést, nem kaphat. (Ugy van! a középén) — De Mészöly Gedeon bocsánatot kért azoktól is, akik a darabjának általa történt előadatásából kifolyólag többé-kevésbé kellemetlen helyzetbe jöttek.

Végül — és ezt helyesen tette — a mi egyetemünk tanácsánál ő maga kérte maga ellen a vizsgálat elrendelést. (Haser Ferenc : Teljesen felesleges!) Az egyetemi tanács ezt a vizsgálatot elrendelte, azonban annak megállapításával, hogy ez a vizsgálat nem érintheti sem a tanszabadságot (Ugy van! Ugy van!), nem érintheti az írói szabadságot, (Ugy van! Ugy van!), nem érintheti az egyetemi tanárnak a függetlenségét. (Ugy van! Ugy van! a középén!) Ezek olyan közkincsek, amelyeket mi semmiféle politikai incidens kedvéért fel nem áldozhatunk (Ugy van! Taps a középén.) Ezeket a közkincseket nekünk jobb időkre átmentenünk kell.

Méltóságos Felsőház! Kötelességet vélek teljesíteni akkor, amikor ezekkel kapcsolatban itt megállapítom, — ami a tudományos közvéleményben nem kétséges, — hogy Mészöly Gedeon a magyar tudományos életnek egyik legkiválóbb munkása. (Ugy van! Ugy van! Éljen-

zés a középén.) A finn-ugor összehasonlító nyelvészetnek egyik igen értékes kutatója, a Magyar Tudományos Akadémiának régtől fogva tagja, a Tudományos Akadémiának hosszú ideig volt könyvtárnoka. Én megállapítom, hogy kötelességtudó, pontos, lelkiismeretes tanár, (Éljenezés a középén), megállapítom, hogy jó magyar ember, (Ugy van! a középén.), aki ősmagyar nemesi családból származik, (Ugy van! Ugy van!), a nép között, a nép megbecsülésében élte életét, részben a Dunántúl, részben Kunszentmiklóson, úgy, hogy ezért tiltakoznom kell az ő nevében is azokkal a támadásokkal szemben, amelyek, az ő magyarságát érték. (Helyeslés a középén.) De különösen tiltakoznom kell az ellen, hogy az ő darabjának előadása mögött akárki is mást lásson, mint őt magát s úgy állíttassék be a dolog, mintha ott más is mozgott volna, vagy e darab előadása mögött akármi-féle politikai tendencia lett volna. Ez ellen nekem, erről a helyről a leghatározottabban tiltakoznom kell. (Helyeslés.)

Második ténymegállapításom vonatkozik a mi egyetemünkre. A mi egyetemünk azzal a váddal illetetett, hogy nem viseltetik a magyar földművelő néppel, a magyar kisgazdatársadalommal szemben kellő megbecsüléssel, annak értékeit nem ismeri. E vád megcáfolására legyen szabad hivatkoznom két beszédemre, amelyeket én rektori minőségemben mondtam. Az egyiket még a múlt évben, november 27-én mondtam az egyetem aulájában, egy doktoravató tanácsúlésen az egyetemi ifjúsághoz, a másikat mondtam épen ezen az egyetemi tanári összejöveten akkor, amikor az egybegyűlt tanárokat első ízben volt szerencsém üdvözölni.

Az első beszéd, amelyből csak az idevonatkozó részt olvasom fel, így szól (olvassa): „Az egyetemnek feladata

a tudomány művelése és a tudomány tanítása mellett a kultúra emelését is előmozdítani és őrködni affelett, hogy a kultúra sajátos nemzeti jellegét megőrizze. E tekintetben a mi egyetemünkre, itt a nagy Alföld kellős közepén, külön nagy hivatás vár. Feladata a tudás kultusza mellett a szépség kultuszát nemzeti alapon művelni, feladata mindent elkövetni, hogy a lebecsült, lekicsinyített vidék ismét tudjon önálló, a fővárostól független kulturát teremteni, amely ne legyen a fővárosi kultúra merő halovány kópiája, hanem abban az Alföld erős magyar népének a lelke szólaljon meg“. Ezt mondtam akkor és ez a beszéd a „Széphalom“-ban is megjelent.

A következőket mondtam azután ezen az egyetemi tanári összejövetelen és ez is a „Széphalom“-ban fog megjelenni (olvassa): „Az egyetemek mindenütt a nemzeti geniusz letéteményesei. Ezért az egyetemek működése mindenkor fontos volt egy nemzet életében, de különösen fontos most nekünk, amikor a nemzet létét megmenteni, a magyar jövőt biztosítani csak úgy lehetséges, ha minden erő összefog és egybeforr a végső nagy cél megvalósítása érdekében. Ezt az egybeforrást, minden erőnek és értéknek a nagy cél szolgálatába állítását csak a magas kultúra ellenállhatatlan hatalmával lehet biztosítani. Csak, ha kialakul egy kollektív tudományos egyetemi lélek, ez tudja azt a lökést megadni, azt az erőt kifejteni, amely szükséges ahhoz, hogy a háború és a forradalmak által szétválasztott lelkek ismét eggyé váljanak. De nem kisebb jelentőséggel bír az a körülmény, hogy éppen itt Szegeden, a magyar Alföld metropolisában sikerült a magyarországi egyetemek tanárainak ezt az összejövetelt lehetővé tenni olyan helyen, amely a magyar földművelő népnek, a lakosság számát tekintve is, a legnagyobb otthona, annak a földművelő népnek, amely a

magyar társadalomnak egyik legértékesebb eleme és amely, merem állítani, minden más társadalom földműves népénél nagyobb értékeket rejteget lelkében, az okos, a haladó konzervativizmus érzetét, a munka szeretetét, a munka birását, más társadalmi osztályokkal szemben a megbecsülés és türelem érzetét, okos és tiszta logikát, az erős vallásos hitet, a tisztességtudást. A nemzet feltámadásának és fennmaradásának másik előfeltétele ugyanis az, amire Tisza István, az újabb idők legnagyobb magyar államférfia annyiszor rámutatott, hogy a magyar földművelő nép lelke belsejében meglévő nagy érték fokozott mértékben felszínre hozassék, a kultúra erejével felvértezve, fokozottan a közélet szolgálatába állíttassék, amit ugyancsak a magas kultúra ereje által lehet elérni és megvalósítani. Csak így lehet biztosítani azt, hogy a régi magyar középosztály, amely sajnos az idők folyamán nemcsak számban, de ellenálló erőben is megfogyatkozott, új és méltó elemekkel frissíttessék fel“.

Már most kérdezem : ezek után lehet-e minket akárkinek is azzal a váddal illetni, hogy mi a magyar földművelő népet és benne a kisgazdatársadalmat nem becsüljük ? De rámutatok arra is, hogy amikor mi Szegedre jöttünk, legelső kötelességünknek azt tartottuk, hogy lépéseket tegyünk a kormánynál abban az irányban, hogy minálunk felállíttassék az egyetemen, egyetemi nívón, egy mezőgazdasági fakultás, hogy megszűnjék az a rettenetes anomália, amely most fennáll, hogy míg a külföldön mindenütt van egyetemi nívón álló mezőgazdasági főiskola, addig Magyarországon mindezideig nincs. Utalok arra is, hogy az elsők voltunk — és e tekintetben gróf Teleki Pál öxelenciája nagy támogatónk volt —, akik az Alföld kutatását megindítottuk, ugyancsak az Alföld földművelő népének érdekében, hogy annak kulturális, tudományos és egyéb, gazdasági érdekeit is előmozdítsuk.

Ez a második megállapításom, amely vonatkozik arra, hogy a mi egyetemünk a magyar földművelő néppel s benne a kisgazdatársadalommal szemben nemcsak, hogy soha ellenséges magatartást nem tanúsított, hanem mindig a legnagyobb megbecsüléssel, a legnagyobb szeretettel és támogatással állott mellette. Hivatkozom az én legutóbbi felsőházi beszédemre is, ahol ezt szintén — de más alkalmakkor is — kifejtettem.

Harmadik megállapításom az, hogy nincs ebben az országban, merem mondani : nem is volt, vezető politikus, aki többet tett volna a magyar földművelő nép és benne a kisgazdatársadalom érdekében, mint épen jelenlegi kultuszminiszter úr. (Ugy van ! Ugy van !) Hiszen ő elsősorban nekik építi a tanyai iskolákat (Egy hang a jobb-oldalon : Nem is ismerték azelőtt), önekik szereli fel, nekik létesíti elsősorban a polgári iskolákat. És végül bátor vagyok arra is hivatkozni, hogy a vidéki egyetemek, amelyeknek kiépítését öxelenciája olyan nagy erővel forszírozza, végső elemzésben szintén a földműves nép, a kisgazdatársadalom érdekeit szolgálják legelsősorban. Azok a nagy értékek ugyanis, amelyekre rámutattam, csak akkor fognak felszínre jutni, a földművesnép, a kisgazdatársadalom úgy a termelés mint a politika mezején csak akkor foglalhatja el azt a helyet, amely őt méltán megilleti, ha a magas kultúra fegyvereivel felvértezve jelenik meg a politikai élet porondján.

Azt tartom tehát, hogy azok a vádak amelyek ellenünk irányultak, és amelyek bizonyos fokig a kultuszminiszter úr öxelenciáját is érintették, teljességgel tartahatatlank. (Ugy van ! Ugy van !) A kisgazdatársadalommal és a földműves néppel szemben minden józanul gondolkodó magyar ember a legnagyobb megbecsüléssel, tisztelettel és szeretettel viseltetik (Ugy van ! Ugy van !)

és azt tartja, hogy ezt a társadalmi réteget fel kell emelni a haza, a nemzet szolgálatába. Méltóztassanak azonban megengedni, hogy mi viszont azt kérjük, hogy méltóztassanak ők is velünk egyesülni a haza önfeláldozó szolgálatában és egymásnak kölcsönös megbecsülésében. (Élénk éljenzés és taps.)

Az országgyűlés felsőházának 16. ülése*)

1927. évi június hó 25-én

Báró Wlassics Gyula és gróf Széchenyi Bertalan elnökléte alatt

Az 1927/28. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: *gr. Bethlen István, Vass József, Scitovszky Béla, Bud János, Herrmann Miksa, Mayer János, Pesthy Pál.*

Nagyméltóságú elnök úr!
Méltóságos Felsőház!

Ha keressük az okát annak a nagy, szinte általános bizalomnak és népszerűségnek, amely gróf Bethlen István személyét és kormányát körülveszi, amely bizalom és népszerűség eredményezte egyrészt azt, hogy a képviselőválasztásokon a kormányt támogató párt oly nagy többségben került be a képviselőházba, másrészt eredményezte azt is, hogy a felsőházi választások során olyanok kerültek be a törvényhozás másik házába, akik a kormány politikáját helyeslik, amely bizalom és népszerűség eredményezte, hogy a jelenlegi kormány — Istennek hála — oly hosszú idő óta kormányozza ezt az országot és reméljük, kormányozni fogja még hosszú időn keresztül, amely idő a mi parlamentáris viszonyaink között kivételes, de az európai viszonyok között is ma egyetlen államban sem található; ha mindennek végső okát keressük, azt kettőben

*) Felsőházi Értesítő.

vélem megtalálni. Egyik oka ennek az általános bizalomnak és népszerűségnek az, hogy ez a kormány itt bent helyreállította a konszolidációt, megteremtette a jogrendet, megteremtette az állam pénzügyi rendjét, biztosította pénzünk stabilitását. Kifelé pedig ez a kormány megteremtette, helyreállította a magyar nemzet megbecsülését, a magyar nemzet becsületét.

Hogy ezek milyen nagy teljesítmények, azt rögtön látjuk, ha arra gondolunk, hogy pár évvel ezelőtt még látatenger felett jártunk, pár évvel ezelőtt még a legrettenetesebb bűncselekmények követték el sokszor anélkül, hogy az igazságszolgáltatás keze a bűnösöket utolérhette volna ; ha arra gondolunk, hogy hét évvel ezelőtt Belgrádban, a nemzetnek feltolakodott álképviselőit a balkáni hadak parancsnoka a lámpa alá állította ; ha arra gondolunk, hogy Franciaországban a mi békedelegátusainkat úgy kezelték, mint bélpoklosokat ; ha arra gondolunk, hogy csak egy évvel ezelőtt is a frankpernek mestersegesen felcsigázott hullámai a külföldi sajtóban oly hangokat váltottak ki, amelyek minden tisztességes magyar embernek arcába kergették a vért ; ha mindezt méltóztatnak figyelembevenni, akkor kegyesek lesznek nekem igazat adni abban, hogy a jelenlegi kormány azáltal, hogy bent megteremtette a konszolidációt és kifelé helyreállította a nemzet megbecsülését, helyreállította úgy, hogy most megtörtént az, hogy a világon uralkodó nemzet legnagyobb lapjában egyik vezető államférfi kezdi elismerni a magyar igazságot, akkor igazat mondok azzal, — hogy a jelenlegi kormány eddigi működésével a nemzetnek igen nagy szolgálatokat tett.

Ezeket köszönhetjük a jelenlegi kormánynak, amelynek munkája annál megbecsülendőbb, mert alkotni csak az egyik kezével tudott, a másik kezével sokszor a gáncsvetőkkel kellett küzdenie.

Igen t. Felsőház! A munka azonban még a mondott vonatkozásokban sincs befejezve. Ami a jogrend helyreállítását illeti, még e tekintetben is nagyon sok a teendő. És ezért én a magam részéről is örömmel üdvözlöm azt a törvényjavaslatot, amelyet az igazságügyminister úr szives volt betérjeszteni a büntetőtörvény novellája címén. Erre a javaslatra igenis szükség van. Hogy lehetnek részei, amelyek módosítást igényelnek, azt koncedálom, de a jogrend megszilárdítása szempontjából, különösen pedig a Keletről fenyegető veszedelemmel szemben ezt a javaslatot a magam részéről örömmel üdvözlöm és kérem az igen t. igazságügyminister urat, hogy az ősszel hozza ezt a javaslatot a parlament plénuma elé. (Helyeslés a jobb-oldalon.)

Sőt tovább megyek, arra is kérem az igen t. igazságügyminister urat, hogy ezt a novellát bővítse ki. Tudniillik a mi régi büntetőkönyvünknek egyik kardinális hibája és fogyatékosága az, hogy azokat a jogellenes magatartásokat, amelyek a mi népünk túltemperamentumos vérmérsékletéből folyólag, sajnos, a magyar földművelő nép által még mindig elég gyakran követtetnek el, hogy ezeket a bűncselekményeket túlságosan súlyosan bünteti, ellenben azokat a bűncselekményeket, amelyek a magyar földművelő nép ellen követtetnek el, amely bűncselekmények a magyar földművelő népet vagyonában sértik, sokszor vagyonából kiforgatják, nagyon enyhén bünteti. Tisztelettel kérem az igazságügyminister urat, hogy méltóztassék figyelmét erre is kiterjeszteni és a büntetőnovellát ebben a vonatkozásban is a törvényhozás elé hozni.

De külső vonatkozásban is, a nemzet megbecsülése, a nemzet részére további szövetségesek szerzése tekintetében is további lépések szükségesek. A helyzet az, hogy Olaszországgal szövetségben, baráti szerződésben állunk.

A nagy világhatalommal, Angliával szemben pedig olyan helyzetben vagyunk, hogyha formaliter nem is vagyunk baráti szövetségben, de az angol társadalom és az angol kormány megbecsülését ez a kicsiny nemzet — ma már kimondhatjuk — élvezi és a maga részére biztosítva látja. De további barátok szerzésére van szükség. Úgy, amint a miniszterelnök úr az alsóházban hangoztatta, szerezzünk barátokat anélkül, hogy ezzel ellenséget szerezzünk magunknak.

Igen t. Felsőház! Ez a nagy és szinte felbecsülhetetlen eredmény azonban még más vonatkozásokban is kiegészítésre szorul. Mindenekelőtt hátra van magának az államnak, az állam személyiségének megerősítése. Az állam ma, hogy egy hasonlattal éljek, körülbelül abban a helyzetben van, mint az olyan ember, akinek az élete biztonságban van, a pénzügyei is valamennyire rendben vannak, de a szervei, a látó, halló, cselekvő szervei fogyatékosak. Az állam is személy, jogi személy, a mi képzeletünkben élő személy, amely épúgy, mint a fizikai személy, a maga szerveivel lát, észlel, következtet és cselekszik. Hogy az állami szervek mai helyzete aggodalomra ad okot, azt bizonyítja az a sok felszólalás is, amely ebben a magas testületben a köztisztviselői kar helyzetével kapcsolatosan elhangzott és amely felszólalások mindegyike sürgette a kormányt, hogy a köztisztviselők helyzetén segítsen. Sürgették még azok is, akik másrészt a legnagyobb takarékoskosságot kérték a kormánytól.

Hogy amennyiben az állami bevételek megengedik, a köztisztviselők fizetését javítani kell, az kétségtelen, de ismétlem ez nem végleges megoldás. Nálunk Magyarországon ebben a kérdésben már a békében az volt a baj, hogy az országnak aránytalanul sok köztisztviselője volt, kevés javadalmazással. A dolgot meg kell fordítani.

Csak annyi köztisztviselőt szabad tartani, amennyire feltétlenül szükség van és azokat azután igen jól kell javadalmazni. Hogy ennek megoldása igen nehéz kérdés, azt koncedálom, de nem megoldhatatlan kérdés.

Elsősorban is nem szabad új állásokat kreálni. Nem szabad semmi körülmények között új kinevezést, eddig nem létezett állásokra foganatosítani. Azután mindaddig, amíg a tisztviselői létszám le nem száll lényegesen, — mert a költségvetést iszonyú arányban terhelik a személyi kiadások — fenn kell tartani a kihalási rendszert. Azaz az üres állásokat sem szabad betölteni mindaddig, amíg be nem következik az, hogy a köztisztviselői létszám lényegesen redukálódjék. Számot nem akarok mondani, de nagyon lényegesen kell redukálnia. Akik azután köztisztviselők lesznek, maradnak, azok nagyon jól legyenek javadalmazva, úgyhogy irigyelt, magasan álló állás legyen a magyar köztisztviselők állása. Hogy e tekintetben milyen nagy differencia van a nyugati kulturállamok között és köztünk, akik szintén kulturállamnak tudjuk magunkat és az is akarunk maradni, arranéze számszerű adatokat nem hozok fel, csak arra utalok, hogy különösen két ága az állami igazgatásnak az, amelyben ezt igen sürgősen megvalósítani szükséges. Az egyik az igazságszolgáltatás, a másik a tanügyi tárca.

Az igazságszolgáltatás az, amely az állam jogrendjét biztosítja. Az állam rendje nélkül állam nem élhet és hogy az igazságszolgáltatás szervei sincsenek ma nálunk megfelelően dotálva, utalok csak ezt tekintve arra, hogy milyen iszonyú a különbség a magyar bírák fizetése és a világ vezetőállama, Anglia bíráinak fizetése között. Ha számokat mondanék, elszörnyűködnék az igen t. Felsőház. Anglia tudja, hogy létét fentartani, a világimpériumot biztosítani csak úgy lehet, ha az igazságszolgáltatás szer-

veit, akiktől függ mindnyájunk élete, becsülete, vagyona, igen jól javadalmazza az állam. Ez a legelső teendője a magyar államnak is. T. i. az igazságszolgáltatás biztosítja a jelent. A tanügyi személyzet megfelelő dotálása pedig biztosítja a jövőt. Épen ezért azon az úton haladva, amelyet bátor voltam az imént vázolni, a következő lépés : a tanügyi személyzet helyzetén javítani, javítani a néptanítótól fel egész a felsőiskolai tanítószemélyzetig, mert állítom, hogy komoly tudományos munkát végezni, tanítást végezni anyagi gondoktól terhelt, anyagi gondoktól gyötört tanítószeméllyel teljességgel lehetetlen.

Ha az állam személyisége az állami szervek megerősítése útján az egész vonalon megerősödött, akkor lehet várni, hogy az a másik munka, amelynek végzésére a kormány a kezdő lépéseket már megtette és amely nélkül erős állam ugyancsak nem lehet: a társadalom megerősítése fokozatosan megtörténjék.

A társadalom az államnak talpazata. Gyenge társadalom mellett erős államot elképzelni lehetetlenség. Kétségtelen, hogy először az államot kellett megerősíteni, az állam jogrendjét, pénzügyeit biztosítani, kifelé becsületét helyreállítani és most következik a társadalom megerősítése. Itt a legelső dolog ennek az országnak agrár társadalmát megerősíteni. Ennek az országnak ereje a ugyanis a mezőgazdaságban van. Itt nincs problema: ipar vagy mezőgazdaság? (Ugy van! Ugy van!) Az ipart csak a mezőgazdaság útján lehet talpraállítani. (Ugy van!) És kidobott pénznek tartok minden fillért, ami e nélkül történik az ipar támogatására. Kidobott pénz volt a múltban is. A mezőgazdaságon kell kezdeni a dolgot, mert itt a mezőgazdasággal foglalkozók a lakosság 60—70%-át képezik, ezeket kell tehát elsősorban megerősíteni. Igenis a többtermelést biztosítani, a többterületen való termelést,

a termelés értékesítését biztosítani kell. Ehhez szükségesek az utak, szükségesek a csatornák, ezek között elsősorban szükséges a Duna-Tisza csatorna, amely több száz éves dolog, amelyre a pénzt a külföld most kínálja és amely itt olyan mocsaras területeket szárítana ki, amelyek ma szégyene az országnak. Ha valaki a budapest-zimonyi internacionális vonalon végig utazik és ott látja, le egészen Kiskőrösig, azt a mocsaras tengert, amely a főváros közvetlen közelében terül el, azt fogja kérdezni, hogy 1867 óta itt nem történt a mezőgazdaság érdekében semmi, ami ezt a mocsarat kiszorította volna.

De a mezőgazdaság érdekében nagyon szükséges az is, amire a legutóbbi alkalommal is voltam bátor alludálni, hogy itt Magyarországon egyetemi nivón álló mezőgazdasági fakultás vagy fakultások állíttassanak fel. Mert valamint az oktatásügy más vonatkozásaiban nem érhet el nagy eredményeket felsőoktatás nélkül, épígy vagyunk a mezőgazdasági oktatás terén is. Hogy ezt a kérdést a kormány hogyan oldja meg, erre nézve itt álláspontot elfoglalni nem akarok, nem különösen azért, mert gróf Teleki Pál őxelenciája legutóbbi beszédemnek idevonatkozó részét félreértve, azt gondolta, hogy amikor én itt a mezőgazdasági, egyetemi nivón álló fakultásokat sürgetem, akkor a közgazdasági kar ellen intézek támadást. Ez tőlem teljesen távol volt. Nagyon jól tudom, hogy a budapesti közgazdaságtudományi karnak van egy mezőgazdasági alosztálya, azonban azt gondolom, a közgazdaságtudományi kar maga is ezt sokkal nagyobb keretekben óhajtaná látni, továbbfejleszteni kívánná, amennyiben úgy gondolja, hogy ő lesz az a mezőgazdasági fakultás, amely az agrárérdekeknek és Magyarország érdekeinek is megfelel.

De nem elég a társadalom megerősítése végett

merőben csak a gazdasági szakoktatást vinni előbbre, amelynek, — ezt mégis megemlítem — talán a legjobb megoldása az volna, ha a vidéki egyetemek mindegyike mellett épen úgy, mint a budapesti egyetem mellett, ilyen mezőgazdasági fakultás létesíttetnék. A létező gazdasági akadémiákat lehetne bekapcsolni, felemelni és ezzel a vidéken a mezőgazdaságot ismét megerősíteni.

De nem kevésbé szükséges az általános kultúra emelése is Magyarországon. Itt meg kell említenem, hogy az a jelszó, amely a kultuszminiszter úrral szemben hangzott el, hogy ő kultúrimerializmust folytat ebben az országban, az ő működésének legnagyobb elismerése. Igenis: kultúrimerializmus! Igenis, a kultúrától nem szabad sajnálni a kiadásokat. A kultúrára sohasem lehet eleget költeni. Méltóztassék megnézni, melyik társadalmi osztály az, amely oly nagy hatalmat élvez, hogy ellene mindenkép védekezünk, és méltóztassék megnézni, hogy annak az osztálynak, fajnak vagy felekezetnek — akár-hogy nevezzük — nem az volt-e a törekvése a múltban és most is az, hogy gyermekei nevelésére igenis, erején felül áldozzon. Pulszky Ferenc, a régi Magyarország egyik legeszesebb embere, mondotta egyszer, hogyha mi magyarok a kultúránkra erőnkön felül nem áldoztunk volna, ma is Macedónia színvonalán állanánk. Pulszky Ferencnek teljességgel igaza volt.

Itt térek rá — és ez volt felszólalásom tulajdonképeni oka — arra a támadásra, amely a magyar kulturát és a magyar vidéki egyetemeket olyan oldalról érte, amely oldalról mi arra legkevésbé számítottunk és a legkevésbé számíthattunk is. A budapesti egyetem orvostudományi karának felsőházi képviselője támadta meg a kultuszminiszter urat. Ezt a támadást ő kivédte, nem azért szólalok fel, de megtámadott minket is, vidéki egyetemeket,

mondván és sürgetvén: a vidéki egyetemeket el kell törölni. Azt mondta többek között az orvostudományi kar igen t. képviselője, hogy a kulturfőlény frázis. Bocsánatot kérek, a magyar kulturfőlény az én szent meggyőződésem szerint nem frázis, élő valóság az, amelyet mi fenn akarunk és fenn is fogunk tartani. Azt mondta továbbá az orvostudományi kar igen t. képviselője, hogy vegyünk mi példát Romániáról és Szerbiáról, amelyek kulturfőlény nélkül foglalták el a mi területeinket. (Mozgás.) Elismerem, hogy kulturfőlény nélkül foglalták el, ellenben azt nem ismerem el, hogy azokkal az eszközökkel foglalták el, amelyeket ő mond. Ezek a területek az ölükbe hullottak nekik a defetisták működése folytán. (Ugy van! Ugy van!) Ezeket a területeket ők sohasem vették el azokkal az eszközökkel, amelyekre ő második mondatában kitért. Ő ugyanis azzal folytatta beszédét, hogy nem kulturfőlényre van szükség, hanem szükség van erős akaratra és kötelességtudásra.

Igenis, t. Felsőház, ezekre szükség van. Ennek az erős akaratnak és kötelességtudásnak azonban első és elengedhetetlen előfeltétele éppen a kulturfőlény. Méltóztattak a háboruban látni, hogy a magyar katona, a magyar baka miként küzdött ezerszeres erővel éppen azoknak a nemzeteknek katonáival szemben is, akiket az orvostudományi kar képviselője nekünk példaképpen hoz elő. Mert a magyar katonának a kulturfőlénye nagyobb volt, mert ő ezerszeres erővel küzdött. Kitartóbban, bátrabban és bizakodóbban a magyar jövőben, állott ott a magyar harc-téren. Ezek az urak, akik most minket sorozatosan támadnak — kimondom — a kultura, a magyar kultura defetistái és kulturdefetizmussal a magyar jövőt nem megteremteni, csak megsemmisíteni lehet!

Használt egy másik jelszót is az igen t. professzor úr, amikor azt mondta, hogy a magyar egyetemek szel-

lemi proletáriátust termelnek. Szellemi proletáriátus: ez felfogásom szerint már csakugyan frázis! T. i. proletár többféle van. Van szellemi proletáriátus is, de van másféle proletáriátus is. A fizikai munkások körében is van, sajnos, elég. proletár. Más társadalmi körökben is vannak proletárok. A kereskedők között, sőt még a bankárok között is vannak most proletárok. Hogy vannak, annak nem az egyetemek az okai, hanem a háború, a világválság az oka. És vannak szellemi proletárok nemcsak nálunk. Vannak szellemi proletárok most Európának minden államában.

Egyébként bátor vagyok megjegyezni, hogy aki szellemi proletáriátusról beszél, az az egyetemek igazi lényegét félreérti, félreismeri. Az egyetemek nem szellemi proletáriátust termelnek, az egyetemek tudományt termelnek és tudományt adnak tovább. Az a diploma, amelyet az egyetem ad, nem igérvény hivatali állásokra, az kötelezvény a nemzet iránti hűségre, kötelezvény a nemzet érdekében való munkálkodásra, kötelezvény a nemzeti idealizmus és a nemzeti eszmék ápolására, teljesítésére. Mi nem szellemi proletárokat nevelünk, hanem nevelünk magas műveltségű fiatal generációt ebben a szellemben, nevelünk nem csupán csonka Magyarország részére, hanem nevelünk Nagy Magyarország részére is, nevelünk addigra is, míg ez az állapot tart és nevelünk azutánra is, amikor majd ez az állapot megszűnik.

Bátor vagyok utalni arra is, hogy egy nemzet kulturális állapotát mindig abból lehet a legvilágosabban megállapítani, hogy az illető nemzetben a társadalomnak hány százaléka bír magas kulturával. Egy nemzetet mindig az a három-négyezer — a lakosok számától függ, mennyi — kultúremler vezeti, akiket magából az egyetem kibocsát. Egy nemzetnek kulturális színvonala pedig, merem

mondani, hogy erkölcsi színvonala is, hozzáteszem: a jövőbe vetett bizodalma is attól függ, hogy a társadalomnak minél nagyobb számú rétege birjon magas kulturával.

Sok minden függ ettől. Függ többek között az egészségügy állása is. Legutóbb egyik szegedi orvoskari professzor barátom, az orvostudomány itteni karának egy igen kiváló tagja, aki most jött vissza Amerikából, nagyon érdekes előadást tartott arról, hogy a világon ma Amerikában van a legmagassabb egészségügyi színvonal. Ennek okát ő abban ismerte fel, hogy Amerikában a helyzet az, hogy ott nemcsak a férfilakosoknak, hanem a nőknek, hitveseknek is, minden országénál nagyobb számban van egyetemi, főiskolai kulturája. Az egyetemeket ne úgy méltóztassanak képzelni, hogy azok hivatali állásokra biztosító okiratokat adnak. Az egyetemek általános, magas nemzeti kulturát vannak hivatva terjeszteni és biztosítani, és én állítom és ismétlem, hogy mindenki, aki támadja az egyetemeket, a nemzet jövőjét veszélyezteti.

T. Felsőház! Ezek után erről a helyről két kijelentést teszek, abból folyólag, hogy én ezen a helyen a Ferencz József Egyetem meglisztelő bizalmából kettős minőségben vagyok itt. Itt vagyok, mint a most épülő szegedi egyetem képviselője, de itt vagyok és erre büszke vagyok, mint Erdély számkivetett, bujdosó, sokat szenvedett egyetemének is a reprezentánsa.

Mint a szegedi egyetemi képviselője, kijelentem az elhangzott támadással szemben, hogy nincs földi hatalom, amely azt az egyetemet, amely most Szegeden épül és amely Szeged évszázados álmainak megvalósítása; azt az egyetemet, amely a Nagy Magyar Alföld metropolisában épül és amelynek hivatása a Nagy Magyar Alföld földművelő népének kulturáját felemelni, megsemmisíteni tudja.

Kijelentem azután, hogy mi, Erdély menekült egyetemé-

nek Szegeden megpihent tanárai, abban a mentalitásban élünk, hogy lehetett Trianonban egy papirost aláírni, lehetett a mappán vörös ceruzával határokat meghúzni, lehetett ott határcölöpöket felállítani, lehetett az erdélyi és egyéb területeken levő magyarságot sanyargatni, lehetett kiűzni otthonából, lehetett birtokait elvenni, lehetett a magyar iskolákat becsukni, de egyet nem lehet: ennek a nemzetnek a lelkét összetörni nem lehet. (Élénk éljenzés és taps.) Mi ezt a mentalitást képviseljük itt a Magyar Alföld közepén és ezért azt tartom, hogy nemcsak a tudománynak, nemcsak a kulturának, hanem a magyar nemzetnek, a magyar nemzet jövőjének is érdeke az, hogy ez az egyetem fenmaradjon addig is itt, amíg el nem következik az az óra, amelyet mindnyájan várunk, amikor mi a mi régi otthonunkba visszamehetünk.

A költségvetést elfogadom. (Élénk éljenzés és taps.)
— A szónokot számosan üdvözlük.)

77614

TB 19245

